

1926—1991 ЕЛЛАРДА АЗАТ ХАТЫН

№ 3 / 2025

СӨЕМЫЖӘ

ISSN 0869-1398

*Аш бүлмәсендә —
ир-ат*
ТҮЗ ЙӨРӘГЕМ!

ЯЗЫЛМАГАН
*кагыйдәләр
гаилә этикеты*

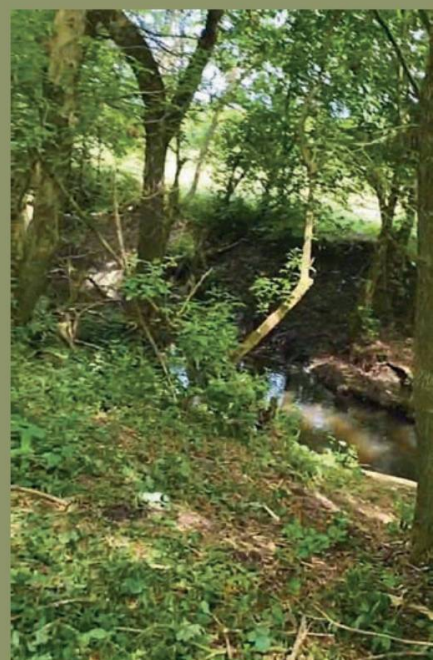
Бәйрәм табынына
«А-ЛЯ ПАВЛОВА»
десерты

**Динара
ЖӘЛӘЛОВА:**

«Вакыт — иң кыйммәтле ресурс».

ТЫНЫЧЛЫК МИЗГЕЛЕ

Бу мизгелләр... Бу мизгелләр алар тормышында бик еш булмыйдыр. Барысын онытып, дөнья матурлыгын гына күргән чаклар. Ул мизгелләр эчендә туган якны, беренче адымнарыңны ясаган шул туфракта гына үсүче чәчәкләрне, зифа каеннарны, баллы юкәләрне, горур имәннәрне сагыну бардыр. Аннан – иң якын, иң газиз кешеләреңне... Һәр минут, һәр секунд синең өчен изге теләктә торучыларны... Тыны белән сине тартып кайтарырдай булып көтүчеләрне. «Тынычлык мизгеле» дип аталган бу яңа рубрикада без махсус хәрби операциядә катнашучы егетләрнең телефоннарындагы кайбер фотосурәтләрне тәкъдим итәрбез. Журналның башка язмаларын укый башлаганчы, азга булса да бу биттә тукталыгыз. Әлеге фотосурәтләр безгә сүзсез генә бик күпне аңларга булышсын...

Илнур ТӨХФӘТУЛЛИН
фотолары.
Позывное – «Татарин».
Язманы журналыбызның
12 нче битендә укый аласыз.

Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын!

© «Сөембика» 2025

1926 елдан башлап
«Азат хатын» исеме
белән чыкты.
1991 елда
«Сөембика» итеп
үзгәртелде.
Хатын-кызларның
бөтә татар айлык
иҗтимагый-сәяси һәм
әдәби-нәфис журналы
1913–1918 елларда
чыккан «Сөембика»
журналының
давамчысы.

Элемтә, мәгълүмати
технологияләр һәм
массакүләм
коммуникацияләр
өлкәсендәге
күзәтчеклек буенча
Федераль хезмәттендә
(Роскомнадзор)
2024 елның
27 апрелендә
«Сөембика»
дип. теркәлгән.
Теркәү таныклыгы
Эл № ФС 77-87124

2007, 2008, 2009
елларда журнал
Россия матбугатының
Алтын фондына
кертелде.

Язмалар авторның
тулы адресы
күрсәтелеп, паспорт
мәгълүматлары,
пенсия иминияте
таныклыгы,
ИНН таныклыгының
ксерокс күчермәләре
белән бергә
жибәрелгәндә генә
кабул ителә.

Гамәлгә куючы:
«ТАТМЕДИА»
акционерлык
жәмгыяте

Фото: Индира Леонтьева

Баш мөхәррир
Л. Н. Маликова

Редколлегия:
Зәлия Ахунова, Ирада Әюпова,
Зилә Вәлиева, Гөлүсә Батталова,
Эльмира Зарипова, Кадрия Идрисова,
Альбина Насырова, Алсу Нәбиева,
Сәрия Сабурская, Гүзәл Сәгыйтова,
Нурия Һашимова, Рафаэль Шәвәлиев.

Редакциянең гомуми телефоны
8 (843) 222-09-77

Баш мөхәррир урынбасарлары
Гөлнур Җасәншина 8 (843) 222-09-78
Алсу Шакирова

Жаваплы сәркатип

Динара Әхмәт

Әдәби мөхәррир

Эльмира Закирова

Мөхәррирләр

Чулпан Галиәхмәтова

Лилия Гәрәева

Фәгыйлә Шакирова

Сайт мөхәррире

Камилә Димөхәммәтова

Дизайнер-верстальщик

Анна Арахамия

Корректор

Фирдәвес Исмәгыйлева

Фотокорреспондент

Анна Арахамия

Гамәли хезмәткәрләр

Ильмира Сөләйманова

Марат Биктимиров

Кулъязмаларга бәя бирелми,
алар кире кайтарылмый.

Редакциянең язмача рөхсәтәннән башка
материалларны «Сөембика»дән күчереп
басу тыела.

Тышлыкта:
Динара Җәләлова
Фото: Анна Арахамия

Автор фикере редакция фикере белән
туры килмәскә мөмкин.

Рекламаның эчтәлегә (фото, текст)
аны бирүчеләр жаваплылыгында.

Редакция адресы: 420066,
Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Декабристлар урамы, 2.

www.syuyumbike.ru

E-mail: ssuumbike@tatmedia.com

ssuum@yandex.ru

тел./факс: 8 (843) 222-09-77

Язылу индексы: ПАП рәсми каталогы:

Татарстанда **П2204** (ярты еллык),

П8299 (беръеллык)

Татарстаннан
читтә: **П0279**

Нәшер итүче: «Татмедиа» АҖ
420097, Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Академия урамы, 2

Кәгазь форматы 60х90¹/₈
Күләме 8 басма табак

Басарга кул куелды: 25.02.2025 ел.
Чыгу көне: 03.03.2025 ел.
Заказ **М-0304**
Тираж **5844**

ТР «Татмедиа» матбугат һәм массакүләм
коммуникацияләр республика агентлыгы
ярдәме белән чыгарыла.

Журналны тарату мәсьәләләре белән
абунәчеләр – жирле элемтә бүлегенә;
элемент бүлекләре – нәшриятның газета-
журнал экспедициясенә (420066,
Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы,
Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2.
Тел. 8 (843) 562-10-66) мөрәҗғәгать итә ала.

Банк реквизитлары: Филиал АО «ТАТМЕДИА»
«Редакция журнала «Сююмбик»
р/с 40702810600020010309
к/с 30101810000000000805
в ПАО «АК БАРС» БАНК г. Казань
ИНН 1655144950
БИК 049205805
КПП 165802002

«ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс»
полиграфия-нәшрият комплексында басылды.
420066 Россия Федерациясе, Татарстан
Республикасы, Казан шәһәре, Декабристлар
урамы, 2.

Журналда полиграфия кимчелеге булган
очракта нәшриятның техник контроль
бүлегенә мөрәҗғәгать итегез.
Тел. 8 (843) 519-44-61

Сатуда бәясе ирекле.

Баш мөхәррир сүзе

Кадерле укучым!

«100 теләк...» Мөгаен, сезнең дә иң нәтиҗәле санала торган бу коучинг-техника турында ишеткәнегез бардыр. Мондый исемлек үзалдыңа максатлар куярга һәм аларга ирешергә мөмкинлек бирә.

Кеше өчен иң мөһиме – үзенең нәрсә теләгәнен аңлау. Бу исемлек язучының тагын бер уңай ягы бар: кеше, кайта-кайта уйланып, күңел түрөндә әллә кайчаннан яшәгән хыялларын актарып чыгара. Теләкләр исемлегенең озынлыгы безнең психологик халәтебезгә дә бәйле, диләр. Хыяллар, теләкләр, максатлар, гадәттә, кәефе яхшы, күңеле тыныч кешеләрдә күп була.

Күптән түгел генә редакциядә кызлар белән менә шушы 100 теләк исемлеге турында сөйләштек. Лилиябез бер танышы белән булган хәлне искә төшерде. Аңа психолог йөз түгел, утыз теләк кенә язарга кушкан, ә ул өчнә дә яза алмаган... «Чаң сугарга вакыт! Әгәр кеше бернәрсә дә теләми икән, димәк, ул йә бик арыган, йә инде депрессия халәтендә яши», – дигән психолог.

Кадерле укучым, үзебезнең бәйрәм – 8 Март Халыкара хатын-кызлар көне белән чын күңелдән котлыйм! Һәрберебезнең хыяллар исемлеге мөмкин булганча озын булуын теләм. Ә иң зур теләгем – ул хыял һәм теләкләр барысы да чынга ашсын!

Сезне яратып – Лариса МАЛИКОВА.

«Безнең тышлыкта»

Лидер булу – ул үзеңне кемнәндер өстен кую түгел, киресенчә, башкаларга юл күрсәтү, аларга үсәргә ярдам итү, итагатьле, тәрбияле һәм гадел булу!

8

Лидер булып туалар
Динара Әхмәт

12

«Ирем һәм
ике улым...»
Гөлнур Сафиуллина

24

Туган нигез
кадере
Фидания Муртазина

28

Иң яхшы
маршрут
Лилия Гәрәева

Заман һәм без

Батырлык белән
матурлык янәшә
Эльмира Закирова

Хәтер – мәңгелек...
Венера Сәлахетдинова

Ләйсәнгә эмоцияләр кирәк!
Эльмира Закирова

Елмай,
сиңа килешә!
Алсу Шакирова

Татар дөньясы

Киек каз юллары
Гөлсә Закирова

Мәдәни тормыш

Мин сагынам сине!..
Лилия Фәттахова

«Матур сүзгә
саран мин»
Лилия Гәрәева

Яшәеш

6 «Миңа әле
83 кенә...»
Чулпан Галиәхмәтова

15 Егет без!..
Рүзәл Минһаҗев

16 Зирәк тиен
Гөлнәра Жәлилова

20 «Аны югалтасым
килмәде...»
Гөлүс Хәбибрахманов

46

49

53

54

Хуҗабикә

31 Күзләрне
ничек сакларга
Сорау-җавап

32 Гаилә этикеты
Королевадай
бул!

40 Өстәл
уеннары

56

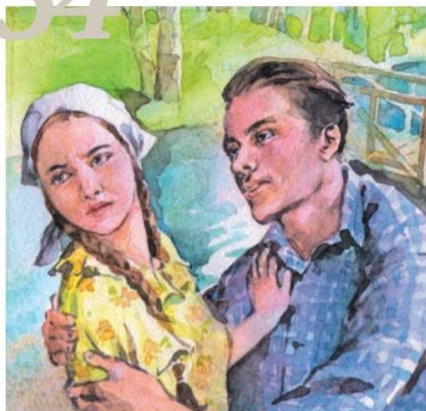
57

58

59

62

34

Жиһаннур
Гөлнур Айзат

50

Яңадан башлык,
Зилә!
Алсу Шакирова

60

«А-ля Павлова»
десерты
Илүзә белән Ринат Галиәхмәтовлар

БАТЫРЛЫК БЕЛӘН МАТУРЛЫК ЯНӘШӘ

8 Март бәйрәме алдыннан ел саен Казанда республикабызның иң уңган, иң булдыклы, иң тырыш, иң талантлы хатын-кызлары жыела. Алар – «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» конкурсы жиңүчеләре. Мәртәбәле жюри быел да гажәеп эшләр башкарган, үзләре дә жиңүгә һәм мактауга лаек абруйлы хатын-кызларны барлап бәяләде. «Татарстан хатын-кызлары» иҗтимагый оешмасы житәкчесе, Татарстан Республикасы Иҗтимагый палатасы рәисе, конкурсның жюри рәисе Зилә Рәхимҗан кызы ВӘЛИЕВА быелгы бәйге, аның үзенчәлекләре турында сөйли.

Әле дә хәтеремдә: күренекле хатын-кызларыбыз белән беренче очрашуыбыз чәй өстәле артында узган иде. Жылылыгы, эчкерсезлеге белән күңелгә кереп калды ул. Үзара танышып, рәхәтләнеп аралашып утырдык. Без бит бу очрашуны тантаналы бәйрәм итеп тә оештыра алабыз дип, күңелемә беркетеп куйдым ул чакта. Һәм шунан башланып китте инде... Утыз елдан артык вакыт узган. Альбомнар, фотолар, газета-журналларда чыккан мәкаләләр архивларда сакланарлык елъязма булып тарихка кереп бара. Без инде хатын-кызларны зурлап уздыра торган иң озын гомерле тарихи бу дәрәҗәле бәйгене җәмәгәтчелеккә танылу конкурсы дип йөртәбез хәзер.

Мондый колачлы чараны үткөрү өчен, әлбәттә, чыгымнар да кирәк була. Иң элек Беренче Президентыбыз

Минтимер Шәрипович Шәймиев хуплап алып ярдәм иткән иде. Бүгенге көндә Рәисебез Рәстәм Нургали улы Миңнеханов ул традицияне дәвам итә. Инде ел саен булыша торган иганә-челәребез дә бар: «Татнефть» акционерлык жәмгыяте, «Майский» теплицалар комбинаты, «Татэнергосбыт» акционерлык жәмгыяте, Профсоюзлар федерациясе. Быел конкурсның зона турларын уздыруда зур ярдәм күрсәткән Чаллы һәм Түбән Кама шәһәрләре мэрлары Наил Мәһдиев, Рамил Муллинга, Яшел Үзән, Баулы, Питрәч, Актаныш, Чистай муниципаль районнары башлыklары Михаил Афанасьев, Рамил Гатиятуллин, Рәис Сөләйманов, Ленар Зарипов, Дмитрий Ивановларга олы рәхмәтменне житкерәм. Республикабызның Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгы, Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкиллек, Мәдәният министрлыгы, ТНВ телеканалы, «ТАТМЕДИА» акционерлык жәмгыяте, «Сөембикә» журналы, республика басмалары исә даими партнерларыбыз.

Конкурсның үз таләпләре, шартлары еллар узса да үзгәрмәде. Замана хатын-кызының яшәшенә бәйлә рәвештә, аны профессионал буларак та күрсәтәсебез, гаилә тоткасы, балалар тәрбияләүче ана итеп тә, иренә терәк хатын буларак та ачасыбыз килде. Сигезәр, унар бала тәрбияләү шулай ук зур хезмәт. Балаларын илебезнең лаеклы гражданны итеп үстергән, сәләтле белгечләр булып, үзләренең дә талантларын ачкан, республика үсешенә дә ниндидер өлеш кертүчеләр арасынан сайларга тырыштык без елның иң булган хатын-кызларын. Әйе, соңгы елларда хатын-кызлар конкурсларының төрлесе күрергә туры килгәнә бар. Кем нинди күлмәктән, прическасы нинди, купальнигы килешлемә... Алай да, матурлыкка безнең һәрчак үз таләпләребез булды. Алар әлеге конкурслар белән чагыштырганда кемгәдер искергән кебек тоелгандыр. Ул әлеге дә баягы бил үлчәмнәреннән дә, киём-салымнан гына да тормый. Хәзер канәгатьлек белән әйтә алам: хатын-кызга өстән-өстән генә карап бәя бирү конкурслары бүген инде экренләп юкка чыга бара. Еллар узды, жәмгыятә тә үз асылына кайта башла-

ды, һәм безнең таләпләр бүген дә актуаль булып кала. Бу – кыйблабызның дәрәс булуын раслый. Безнең бәйгедә катнашучылар белән горурланырлык! Галимәме ул, табибмы, укытчымы, балалар тәрбиячесеме, заводта зур-зур цехларның житәкчесеме, үз бизнесын ачуымы, артистмы – ничек булдыра бит дип сокланабыз. Хатын-кызның бизнестә эшләве генә түгел, иң алдынгы бизнес-ледилар белән житәкчелек итүе дә гадәти күренешкә әйләнеп бара. Ө бит шундый чаклар да бар иде: хатын-кыз бизнестә беренче адымнарны ясаганда булдыра алырмы дип шикләнеп караулар да булды. Шушы ханымнар эшен дә алып бара, үзләре житәкләгән зур коллективларда чын мәгънәсендә кайгыртучан әни кебек булып, гаилә хатын-кызларга аерым шартлар тудыру, эшләрен жиңеләйтүе дә уңай хәл итәләр. Үз гаиләләрен дә кайгыртырга өлгерәләр.

Конкурс барышында гел ачышлар кичерәбез. Быел зона бәйгеләрендәге чыгышлар үзләренең эчтәлегә, ниндидер төсә, тирәлгә белән башка елларныкынан аерылып торды. Конкурсның яңа бер бите булып язылып ул. 2022 елда махсус хәрби операция башланып китте. Ире СВОда булган хатын-кызлар балалары белән иренен дә хезмәтен алып бара, кыз-уларын да тәрбияли, кичләрен әле бәйләм бәйли – гуманитар ярдәм әзерләүдә дә катнаша. Бу хәрәкәтне хатын-кызларыбыз башлап жиңберде. Сигез-ун йортлы гына авылларда да шундый штаблар барлыкка килде.

Сабадагы гап-гади генә бер хатын-кыз авылдашларын жыеп, көн дә бер зур эш башкара. Алар егетләргә коры аш әзерлиләр. Харчо, борщ, умач, токмачлы ашлар, борай боткасы, пылаулар... Өйдәге кебек тәмле була. Солдатлардан бик күп рәхмәт хатлары килә икән. Андый мисаллар бик күп! Алар бөтенесе дә – жиңүчеләр!

...Әнә Түбән Камада Ленинград блокадасын кичергән Рухия Сәхәбетдинова пенсия алган саен, шуның яртысын СВОга жиңберә. ...Арчадан Илнур Яруллин СВОдагы егетләребезгә йөзләгән мунча илтте инде! Әллә никадәр Рәхмәт хатлары кайткан инде аңа. Бөтен командование белән элементәдә ул! Әниләр аңа шундый

ышаныч белдерәләр – теләсә нинди шартларда да хәбәрсез югалганнарны да эзләп таба, диләр!

Конкурсның былгыгына инде без күбрәк олы йөрәкле хатын-кызларны, илгә батырлыкны, жиңгә матурлыкны биргән әниләрне дәшеп, беренче чиратта алар күңелен күрергә булдык. Үзләре дә күптән анда – ирләре, уллары янәшәсендә булып иде алар. Хәер, болай да инде машинада руль артына утырып чыгып китәләр, никадәр гуманитар ярдәм илтеп кайталар. Хатын-кызларның күңел мобилизациясе дияр иде мин бу гамәлләрен. Кемдер кушканга түгел, үзләре теләп шулай эшлиләр. Илгә килгән сынау – хатын-кызларыбыз өчен дә зур сынау.

8 июльдә, Гаилә, мәхәббәт һәм тугрылык көнендә үткән чара һаман күз алдымда. Махсус хәрби операциядәгеләрнең әниләрен, хатыннарын чакырдык, ә хәрби частытан егетләр элементгә чыкты, телемарафон кебек узды ул чара. Иң нәни катнашучы Аглаяга дүрт-биш ай гына иде әле. Каршыдагы экраннан әтисе: «Аглая! Кызым!» – дип кычкыра. Бала тугач, ул кайтып киткән булган инде. Ә хәзер ничә ай күрмәгән баласын... Абыйлы-энеле ике малай да бар иде. Кечесе елый башлады. Әтисе экраннан: «Елама! Әниңә терәк бул!» – дип тынычландыра. Экранда – 30 яшьләр тирәсендәге егет. «Йорт салып китте. Бакчасы да бар. Өйләнергә генә өлгермәде», – дип сөйли әнисе. Ә теге яктан улы сагынуын сиздермәскә тырышып: «Әни, жиңләккә кем алып бара?» – дип сорый. «Алып баралар! Күршеләр дә, туганнар да... Бер дә борчылма, улым. Бакчаңны да утадык. Утырттык та. Бөтенесе ярдәм итә. Үзең генә исән-сау бул!» – ди...

Күңелгә кереп, йөрәккә уелып калды ул аралашу мизгелләре. Мәхәббәтнең бар икәнән, аның сүз генә түгел, никадәр көчкә ия ярату икәнән күрдек, тойдык без. Юкка гына хатын-кыз уң кулы белән – бишек, сул кулы белән бөтен дөньяны тибрәтә, димиләр. Әни дә, хатын да, жиңгәкчә дә, махсус хәрби операциядәгеләргә көч биреп торучы да булган катнашучылар үзләрен көчле, талантлы, уңган, гүзәл ханымнар буларак күрсәтте шулай.

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ:
ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

ЛИДЕР БУЛЫП ТУАЛАР

Динара ӘХМӘТ

Хәзерге заманда һәр кеше үзен лидер дип атый ала.

Ләкин сөйләнеп йөрү – ул әле лидерлык сыйфаты түгел. Бигрәк тә һәр деталь билгеле бер мәгънәгә ия булган мәгариф һәм фән дөньясында. Динара ЖӘЛӘЛОВА – В. Г. Тимирязов исемендәге Казан инновация университетының Чистай филиалы директоры. Ул – үз урынында. Халыкара, республикакүләм, муниципаль дәрәжәдәге конференцияләр, форумнар, семинарлар, очрашулар оештырып, яңа белгечлекләр ачып, яшьләр өчен мөмкинлекләр тудырып, аларны яңа инновацион проектларга җәлеп итеп, һәр көнне Чистай районы һәм бөтен республиканың киләчәге өчен ихлас иҗат итә һәм эшли. «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» республика бәйгесенең Чистайда узган турында «Хатын-кыз – лидер» номинациясендә җиңү яулаган Динара ханымның кыюлыгы, үз эшенә бирелгәнлеге, максатчанлыгы аның шәхси тормышын гына түгел, ә тулаем мәгариф системасын үзгәртәргә сәләтле. Дөрестән дә, көн саен яңа бурычлар куела торган заманда башкаларны җитәкләп түгел, ә аларга юл күрсәтеп һәрчак алдан бару ничегрәк икән?

– Буа шәһәрәндә туып-үскән гади кыз мин. Безнең чорның балалары кебек, әби-бабай тәрбиясендә үстем. Эти-әнием исә көне-төне эштә булды. Әбием сөйләгән-һәр хәзерге көндә күп эшемдә маяк булып тора. Аның әкиятләре чын тормыш китабы булган икән. Әбиемнең канатлы сүзләрен бүгенге заман яшьләре теленә күчеп, тәрбия чарасы буларак кулланам. Аның вафатыннан соң күңелемнең бер өлеше юкка чыккан кебек булды...

Ә классик әдәбиятка мөхәббәтне миңа балачактан ук әтием сәндәрде. Аның зур шәхси китапханәсе бар иде. Рәхәтләнеп китап укып үстем. Төннәрен йокламыйча укыганым өчен әнием ачулана да иде әле. Рус язучылары булсынмы, татар классикларының әсәрләрен укыймы, башка дөньяга эләккән кебек буламы – һәркайсыннан тормыш өчен ниндидер дәрес ала идек. Бетховен белән Рахманинов музыкасын тыңлап, күңелемне тынычландыра идек. Хәзер дә М. Жәлил исемендәге Татар дәүләт опера һәм балет театрының даими тамашачысы мин – күңелем белән анда ял итәм. Кечкенә чагымда очраклы рәвештә Константин Васильев музеега эләктем, шуннан соң миндә рәсем сәнгатеңә чиксез мөхәббәт уяңды. «Мурзилка» журналын зур түземсезлек белән көтеп алам: танылган рәссамнарның эшләре басыла, шуларны җыеп бара идек. Сыйныфташларым өчен әлегә картиналар буенча төрле бәйгеләр уздырганым да истә. Бала чакта журналист буламы дип хыялланып йөрдем. Төрле шагыйрь-язучыларның биографиясен, иҗатын үзем сөйләп, магнитофонга яздыра идек. Кечкенәдән менә шундый тиктормас, кызыксынучан булып үстем.

Димәк, үз балаларыгызны да әби-бабагыз, әти-әниегез тәрбиясенә нигезләнеп үстерәсез?

– Әлбәттә, без – классик татар гаиләсе. Ахыргы

карар һәрвакыт ир-ат тарафыннан кабул ителә. Традицияләргә, гореф-гадәтләргә саклап яшибез. Алардан башка бер гаилә дә нык була алмый... Бик актив тормыш рәвешен алып барсам да, гел үсешкә омтылсам да, мөстәкыйль фикерлә булсам да, бөтен җылымны, игътибарымны гаиләмә – иремә, балаларыма бирәм. Төп илһам чыганагым да – якыннарым. Яллар саен тәмле ризыклар пешереп сыйлау, Кама буенда уздырган кичкә ашлар, дус-туганныбыз белән уздырган актив яллар – барысы да гаиләгә берләштерә. Аларның мөхәббәте, ышанычы миңа яшәргә һәм эшләргә көч бирә. Ирем белән без мәктәп елларыннан бергә: университетта бергә укыдык, аннан Нурлат, Әлки районнарында эшләдек. Ул кайда – мин шунда. 13 тапкыр яшәү урынын гына алыштырдык. Барлык уңышларымның башлангычында да ирем тора, һәр эшкә аның белән кинәшләшеп тотынам. Гаҗәеп ике кыз үстерәбез. Эшебез бик күп булса да, алар белән дөньядагы бөтен нәрсә турында сөйләшергә вакыт табабыз. Бер-беребездән серләр юк. Шундый җылы аралашу ярдәмендә генә әби-бабаларыбыз калдырган мирасны аларга да тапшырып була. Баланы 7-8 яшькә кадәр үзегне хөрмәт итәргә өйрәтмәсәң, 14-15 яшьтә инде соң була. Шөкер, бездә андый проблема юк. Кызларыбыз мөстәкыйль булып үсә, яхшы укыйлар, фән, биология белән шөгыльләнәләр. Аларның да, безнеке кебек үк, телевизор каршында телефон тотып утырырга вакытлары юк. Үз максатларына үзләре ирешәләр. Вакыт – иң кыйммәтле ресурс. Без аны юкка сарыф итмәскә кирәклеге гаиләбез белән беләбез. Әгәр кеше эшләрен эш сәгатеңдә хәл итеп бетерә алмый икән, димәк, ул – начар хезмәткәр. Бер урында вакыт уздырып утыру безгә хас сыйфат түгел.

■ **Динара Наил кызы Жәләлова** – Татарстан Республикасының суд һәм жирле үзидарә органнары, мәгариф, фән һәм яшъләр сәясәте өлкәсендәге намуслы эшчәнлегә өчен күпсанлы мактаулы исемнәргә лаек шәхес. Ул шәхсән муниципаль хакимиятне гамәлгә ашыруга бәйле 200 дән артык норматив-хокукий актлар проектын (20 дән артыгы – яшъләр сәясәте өлкәсендә) әзерли. Хакимият органнары вәкиле буларак, 3390 суд утырышында катнаша.

■ Чистай районы ЗАГС бүлеге житәкчесе вазыйфа-сында «Демография» милли проектын һәм «Крепкая семья» төбәк проектын тормышка ашыру кысаларында яшъләр арасында гаилә традицияләре һәм кыйммәтләрен саклауга юнәлтелгән 100 дән артык чара оештыра. «Гаилә белеме» электив курсың әзерләп, Чистай районындагы барлык мәктәпләрнең 10–11 нче сыйныфларында тормышка ашыра. Моңың нәтижәсендә, Чистай районы ЗАГС бүлеге Татарстан Республикасында 2018 ел нәтижәләре буенча 3 нче урын, 2019 ел нәтижәләре буенча 2 нче урын, 2020 ел нәтижәләре буенча 1 нче урын яулый.

Хезмәт юлыгыз иртә башланган, житәкче урынарда эшләп, зур уңышларга ирешкәнсез. Лидерлык сыйфатлары сезнең канга сеңгән кебек...

– Әйе, чынлап та, кеше тутанда ук шундый булып туа дип саныйм. Лидерлык сыйфаты ул йә бар, йә юк. Син нәрсәнең дәрәс яки дәрәс түгел икәннен, нәрсәнең яхшы яки начар булуын күңелең белән сизәсең. Бөтен кешегә дә яхшы булсын өчен ничек эшләргә кирәклеген алдан ук тоемлы аласың. Менә шушыңдый сыйфатларны кечкенәдән үзгәдә үстергән кешеләр уңышка ирешә. Лидер булу – ул үзгәдә кемнәндер өстен куя түгел, киресенчә, башкаларга юл күрсәтү, аларга үсәргә ярдәм итү, тәрбиялә һәм гадел булу! Ә белем бирү өлкәсендә беренчеләр рәтендә торы тагын да зур жаваплылык сорый. Педагогик коллективны житәкләү – илебезнең киләчәген кайгырту, яшь буынны тәрбияләү дигән сүз.

Динара ханым, сез мәгариф дөньясына бөтенләй башка өлкәдән килеп кергәнсез...

– Яшермим, мәгариф өлкәсендә хезмәт куя турында КДУның юридик факультетында белем алганда ук хыялландым. Төрле фәнни түгәрәкләр житәкләдем, суд дебатларында катнаштым. Мин – юрист һөнәренә зур фанаты! Хәтта аспирантурага керергә дә планлаштырып йөрдәм. Ләкин студент чакта ук башланган хезмәт юлым миңа тагын да зур мөмкинлекләр ачты. Мин һәрвакыт алга карап, стратегик план курам. Нинди генә житәкчеләр белән эшләмәдем, барысы белән дә дустанә мөнәсәбәттә калып, хәзер дә ярдәмләшеп яшибез. В. Г. Тимирязов исемгәдә Казан инновация университеты ректоры Асия Витальевна Тимирязова белән танышу, университетның Чистай филиалын житәкләргә миңа тәкъдим

Фото: Анна Арахамия

Иремнең мәхәббәте, ышанычы миңа яшәргә һәм эшләргә көч бирә.

итүе тормышымны төптән үзгәртте. Яшь буыңга тапшырырлык тәжрибәм бар дип, шундый җаваплы эшкә алындым һәм үкенмим. Университетта гаиләдәге кебек жылы мөнәсәбәт, бер-береңә хөрмәт, аңлашып, ярдәмләшеп эшләү беренче көннәрдә үк таң калдырды. Асия ханым кебек җаны-тәне белән хезмәткәрләре, студентлары өчен борчылган, һәрвакыт дәрәс карар кабул итә торган җитәкче белән эшләвемә чиксез сөенәм. Ул безне канатландыра, тагын да зуррак үрләр яуларга этәрә.

Яшь хатын-кыз җитәкче буларак, алдыгызга куелган бурычларны ничек хәл итәсез?

– Беренче чиратта, үз алдыма үзем үк зур максатлар куям. Укыту процессын яхшырту һәм мәгариф учреждениесенең дәрәжәсен арттыру хисабына, югары квалификацияле белгечләр әзерләү төп нигез булып тора. Фәнни-гамәли эшчәнлектән тыш, уку йортыбыз филиалы республикабызның социаль, мәдәни һәм икътисадый тормышында да актив катнаша. КИУның Чистай филиалында юриспруденция, икътисад, педагогика, туризм, программалаштыру һәм мәгълүмати технологияләр кебек юнәлешләр буенча белгечләр әзерләнә. Елдан-ел студентлар саны артуның да билгеле бер сәбәпләре бар. Чистай һәм якин-тирә районнарның җирле үзидарә органнары ихтияжын күз уңында тотып эшлибез. Белем бирүдә яңалыкка омтылу, үзенчәлекле алымнар куллану, һәр студентка карата булган игътибар һәм хөрмәт, киләчәктә аларны эш урыны белән тәмин итү дә үз ролен уйнамыйча калмый.

Хатын-кыз җитәкченең төп үзенчәлегә нәрсәдә?

– Без ир-атлардан бик вак детальләргә дә игътибарлы булуыбыз белән аерылып торабыз. Кешенең психологик һәм эмоциональ халәтен тиз сизеп алабыз. Кайбер очракта бу сыйфатлар зур кыйммәتكә ия, аеруча мәгариф өлкәсендә.

Гүзәл затларның җитәкче булып эшләвенә карата халыкта төрле стереотиплар яши. Болар белән очрашканыгыз бармы?

– Алдарак әйткәнемчә, мин иң яхшы җитәкчеләр белән эшләдем һәм эшлим. Һәркайсын остазым дип саныйм. Алар миңа эш буенча гына түгел, гомумән, тормышта бик күп дәрәсләр бирде. Чистай районы башлыгы Дмитрий Иванов белән дә иңне иңгә куеп эшлибез. Районыбыз киләчәгә өчен тырышабыз: ту-

ризмны күтәрәбез, Чистайны брендлаштыру буенча зур эшләр башкарабыз, тарихи һәм мәдәни потенциалын саклайбыз. Чистай шәһәре һәм районының социаль-мәдәни объектларын саклау, ватанпәрвәрлек хисләре тәрбияләү, яшыләр арасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтне популярлаштыруга бәйле республикакүләм конференция-форумнар уздырдык. Районыбызга педагогик кадрлар да кирәк. Шушы белгечлекне ачканыбызга һәм Чистайның данлыклы педагогик училищесын тергезә алуыбызга сөенәм. Укырга педагогик династияләрнең дәвамчылары булган яшыләрнең килүе – икеләтә куаныч.

Сез һәрвакыт яшыләр белән бер дулкында кебек...

– Студентлар безгә зур тормышка аяк баскан чорда килеп керә. Аларның киләчәккә нигез салган, кылган гамәлләре өчен үзләре җавап бирә торган вакыт бу. Мин буыннар арасында ниндидер упкын ясау яклы түгел, киресенчә, алга омтылган «студентлар һәм педагоглардан торган локомотив» төзәргә тырышам. Минем өчен укытучыларның узара команда булып эшләве генә түгел, ә студентларыбыз белән дә диалог кору мөһим. Белем бирү һәм дисциплина белән беррәттән, тәрбияви компонентка да зур игътибар бирәм. Без студентларның тормыш потенциалларын ачарга, аларга гаиләненә мөһимлеген аңлатырга, эти-әнигә, өлкән буынга карата хөрмәт тәрбияләргә, Ватаныбыз тарихына кызыксыну уятырга тиеш. Яшыләрнең төп максаты – итагатыле гамәлләре, югары квалификацияле белгеч булып формалашулары аша илебезне үстерү булырга тиеш.

Яшь буын, чынлап та, шушы максатларны тормышка ашырырлыкмы соң?

– Әйе, мин аларга чын күңелдән ышанам! Хәзер күпләр яшыләрне башка төрле булуда гаепли. Ләкин алар белән мөһим мәсьәләләр турында сөйләшү генә түгел,

һәрвакыт киңәшләшү, үзгә алар урынына куеп карау, булыштырга омтылу, жинү яулагач, уңышларына сөенү, тәрбия чарасы буларак, нәтижәсен дә озак көттерми. Дөрес юнәлеш биргәндә алар таулар күчерергә дә сәләтле. Студентларым үзләренә карата булган уңай мөнәсәбәткә күрә, аңлай, шуңа да алардан ярату һәм хөрмәт тоям. Менә монда мин бер дә шикләнмим.

Шулай да, хәзерге студентларны «син булдырасың!» дигән сүзләр белән генә канатландырып буламы?

– Студентларыбыз күпсанлы чараларда, конкурс-олимпиадаларда катнашып, зур жинүләр яулай. XXI гасырда акыллы булу гына житми, уйлаганыңны тиз һәм кыска итеп әйтергә дә, үз-үзгә ышанып, позицияне яклай белергә дә кирәк. Актив студентларга мөмкинлекләр житәрлек. Әйтик, Ляонин дәүләт университеты белән килешү нигезендә ике белгечлек буенча белем алучы студентлар апрель аенда Кытайга бушлай стажировкага китәчәк. Майда Белоруссиягә эшлекле сәяхәт планлаштырыла. «Профессионаллар» конкурсының республика этабы жинүчесе Владивостокка федераль этапка барырга әзерләнә. Вика Александрова исемле студентыбыз «Большая перемена» дигән федераль конкурста жинеп, бер миллион сум акча отты. Шушы үсеш түгелме?

Динара ханым, ниндидер кыенлыклар алдында югалып калмас өчен нишләргә?

– Үзгә, куйган максатыңа карата тугры булсаң, нинди генә сынаулар каршында да кеше булып калсаң, барлык авырлыкларны да жинәсең. Карьера төзү – ул әле уңышка ирешү дигән сүз түгел. Тормышның һәр юнәлешендәгә изге ниятләрнең чынга ашуы мөһим.

РЕКЛАМА ХОКУКЫНДА

«ИРЕМ ҺӘМ ИКЕ УЛЫМ...»

– Сәхнәгә чыгып баскач, башта бер мәлгә күңелем тулды. Күз яшен һич тыеп булмый... Аннан үземне ничектер кулга алдым һәм авылдашым Фәүзия апа Мөхәммәтованың миңа багышлап язган шигырен сөйли башладым:
«Иминлек сагында бүген, / Ирем һәм ике улым...»
«Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» республика бәйгесенең Чистайда узган зона турында, «Хатын-кыз – ана» номинациясендә катнашты Гөлсинә ТӨХФӘТУЛЛИНА. Нурлат районының Югары Нурлат авылында гына түгел, республикабызда да аның кебек якыннардан-якын өч кешесен махсус хәрби операциягә озатканнар бармы икән тагын?!

– Күптән түгел Зинурым шалтыратты да: «Матурым, тыңла әле, хәзер мин сиңа бер нәрсә әйтәм... Исендәме, «яраткан егетемне армиядән көтеп алсам иде», дигән хыялың бар иде сиңең. Менә хәзер шуны чыңга ашырырга вакыт житте дип сана. Мине солдатка китте дип уйла һәм көт!» – диде...

Без сөйләшүне аңгәмәбезнең иң күңелле өлешеннән – аларның мөхәббәт тарихыннан башлыйбыз.

Гөлсинә белән Зинур – икесе дә бер авылда туып-үскәннәр. Егет аңардан бер класска гына алдарак укыган. Ә бер-берсенә чын-чынлап беренче тапкыр күз салулары авылдашларын солдатка озату мәжлесеңдә була. («Егетемне армиягә озатып калып, бер тапкыр клубка да чыкмыйча, беркемгә сүз дәшмичә көтеп аласы иде!» дигән теләк шул кичтә тумадымы икән әле?!). Очраша башлыйлар. Әмма кырыс эти-әни, алардан да кырысрак абыйлар янын да очрашу-күрешүләр генә бик сирәк элгә шул – чыгармыйлар кызны клубка. Егет үпкәли, Гөлсинәсенә ачу итеп, башка кызларны да озаткалый. Авыл жире бит, икенче көнне иртүк бу хәбәр килеп тә ирешә... Зинур

солдатка киткәндә алар дуслашырга өлгерми калалар. Яшь чак – горур чак шул: озату мәжлесеңә чакырса да, егет аны бер тапкыр да биергә чакырмый. Күзе гел башкаларда кебек... Төне буге керфеккә керфек какмаган, елый-елый мөндөрөн юешләтеп бетергән кыз егетнең кунактар озаткан арада Гөлсинәнең кайтып китүен абайламый калуын, алар капка төбеннән кире борылуын белми дә кала... «Сабуллашмады, хәерле юл да теләмәде!» Шушы уй белән авылдан чыгып киткән Зинур аның хатына жавап бирми. Әмма күңеленнән: «Әгәр кайтканчы кияүгә чыкмаса, димәк, миңа насыйп булачак», – дип ниятләп куя.

Ә Гөлсинә көтә! Бер ел буге клубка юлны оныта. Аннан соң да күңел түренә берсен дә уздырмый... Озын-озак ике ел, ниһаять, артта кала. Армиядән әйләнеп кайтуга, Зинуры аның янына килә. Аңлашалар – шул кичтә үк дулашалар.

1987 елның гыйнварында өйләнешә алар. Төп йортка – кайнана янына килеп булып төшә Гөлсинә. Унөч ел бергә гомер итәләр: ике сүзнең берендә «әни» дип торган Гөлсинәгә догасын калдырып китә.

1988 елның 24 апрелендә уллары Динар туа. Аннан, биш елдан соң – Илнурлары. Малайлар кечкенәдән узара дус булып үсә. Төпчек бала һәрвакыт эти-әнигә якынрак була, әмма Динар энәкәшеннән беркайчан көнләшми. Бер үк тәрбия алсалар да, малайлар икесе ике төрле: Динар кечкенәдән техника белән мавыга – 9 яшендә инде әтисенең машинасын кабызып карый. Ремонтлаша! Аңа бөтен жирдә тәртип булуы кирәк. Әнисе сораса, идән дә юа, тузан да суырта. Бакчада эш булса исә, анда Илнур чыга. Азрак үсүгә, шулай кул арасына керә башлыйлар. Мөктәп еллары бик тиз уза – сизми дә калалар. Вакыты житкәч, Динар үзе теләп армиягә китә – Камчаткада хезмәт итә. Ярата ул яктарны! Дус егетләре калса, шунда калырга исәбе дә була... Үрнәк бар – аның артыннан Илнур да калышмый. Соңгы БДИны тапшырып чыкканын әтисе белән абыйсы мөктәп янында көтеп тора – ул шуннан туп-туры армиягә китеп бара. Краснодар краенда, диңгез пехотасында хезмәт итә ул. Кайтып эшкә урнаша, ә күңелә һаман диңгезне сагына... Ун ел элек ул контракт белән Владивос-

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ:
ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

токка – су асты көймәсендә хезмәт итәргә китеп бара.

– Махсус хәрби операция башланганда алар диңгездә иде. Унбер ай йөрәп кайттылар ул чакта... Илнур бу вакыт инде Тын океан флотында, «Варяг» крейсерында хезмәт итә иде. Хәрби корабльләр составында халык-ара өйрәнүләрдә катнашалар, бик күп илләрдә булалар: Япония, Корея, Кытай, Сингапур, Һиндстан... 2022 елның декабрендә авылга ялга кайтты ул. Инде бу вакыт махсус хәрби операциягә китәргә хәл иткән, башта әти белән әнисе күрәп килим, аларга әйтеп тормам, соңыннан гына хәбәр итәрмен, дип уйлаган... Тик аның холкы минекенә охшаган – бернәрсенә дә яшерә белми. «Командировкада булам дип әйтергә уйлаган идем...» – дип башлады ул сүзен... Авылдан без аның фикерен үзгәртеп җибәрдек дип озаткан идек. Үзе дә: «15 көнгә генә диңгезгә чыгып керәбез дә аннан 54 көнгә ялга кайтам», – дип китте. Аллаһы

Тәгалә ул чакта безгә җиңеллек бирде, югыйсә елый-елый, кочагым-да озаграк тотарга тырышып, бу – баламны соңгы кочаклавым түгелме икән, дип озатыр идем бит...

Атна-ун көн узуга ук шалтыратты ул: «Әни, барырга булдым... Син борчылма. Бабай Бөек Ватан сугышын башыннан ахырына кадәр йөрәп кайткан, 92 яшенә кадәр яшәде. Барысы да Аллаһы Тәгалә кулында икәннен үзең дә беләсен. Рәхмәтеннән ташламас... Мин дә бармасам, анда кем барыр соң?!» – диде. Ризалашмый чарам калмады...

Крейсердан җибәрмәгәч, Илнур, гариза язып, башта эшеннән китә. Аннан Тын океан флотының диңгез пехотасында, легендар 155 нче бригадада хезмәт итә башлый.

Динар да: «Әгәр повестка килсә, мин дә барам», – ди. Уллары белән бу минутта шундый горурлана Гөлсинә... Инде бу хәбәрне җайлап кына Зинурына җиткәзәсе кала. Аның Себергә эшкә киткән чагы була. Ул кайтып, берәр атна узгач кына әйтә ала Гөлсинә: «Матурым, шундый хәлләр әле...» – ди.

Китеп берникадәр вакыт узгач, Илнурдан хәбәр килү кинәт туктый.

42 (!) көн буга элементгә чыкмый ул.

– Сабыр гына көтәргә тырыштым... Илнурым киткәч, без телевизор караудан туктаган идек. Аларның Угледар шәһәре ягында булуларын белә идем. Интернеттан шул тирәдә төшерелгән видеоларны эзлим. Берничә секунд эчендә видеолардагы бөтен кешеләрне берьюлы күрәргә өйрәндем. Кемнеләр безнең Илнурга охшатсам, шундук паузага басам да зурайтып карыйм...

Давыт пәйгамбәрнең 99 хатыны була. Әмма көннәрдән бер көнне аның күзе Урий исемле кешенең хатынына төшә. «Хатыныңны аер, мин аны никах кылып алам», – ди ул. Урий каршы килә алмый, бердәнбер хатынына талак кыла. Давыт пәйгамбәр аңа өйләнә, әмма Аллаһы Тәгалә аның бу эшен хуп күрми. Һәм ул аның янына адәм сурәтендә ике фәрештә җибәрә. Аның берсе: «Безгә хаклык белән хөкем кыл әле. Бу кеше – минем туганым, аның 99 сарыгы бар, әмма ул минем бердәнбер сарыгымны алмакчы була, үзенекеләрне йөзгә тутырырга ниятли. Минем җавап бирергә һич көчем җитми», – ди. «Синең сарыгыңны алып, ул золым-

лык кылган. Иман китергән изге гамәл ияләре золымлык кыла алмас», – ди пәйгамбәр. Алар чыгып киткәч кенә пәйгамбәр бу кешеләрнең фәрештәләр булуын, сарыклар мисалы белән Аллаһы Тәгаләнең хатыннары өчен үзен кинаяләнә аңлый. Һәм бик үкенә башлый. Көнә-төнә елый, хәтта янындагы чокырлар күз яше белән тула... Пәйгамбәрләр тарихын укыганда башымда гел бер сорау туа иде: «Чокырлар тулырлык итеп, никадәр еларга кирәк икән?!» – дип уйлый идем. Була икән... Беркөнне шулай диванга утырдым да бик озак догалар укыдым. Аннан: «И-и Аллаһы Тәгаләм, мин беләм, элемент булмаганга әни кайгыра дип улым борчыла анда. Кайгырмаганымны, догада булганымны аңа белгертсәң иде», – дим. Шулкач кулыма бик зур күз яшем тамды. Андый күз яшен күргәнем юк иде... Шунда Давыт пәйгамбәрне искә төшердем. Чокырлар күз яше белән тула ала икән...

Берничә көннән соң Илнурым шалтыратты. Киләнем белән бакча утарга чыккан идек. «Әнием!» – дигән сүзен ишеттем дә, башка сөйләшә алмадым, телефонны

Рамиләгә суздым. Бераздан гына тынычландым... «Улым, Аллаһы Тәгаләдән син борчылмасын дип сорадым», – дим. «Әнием, мин сиздем аны!» – ди. Көнөн, сәгатен әйтеп бирде! Безнең арада ниндидер башка төрле бәйләнеш бар...

Илнур 2023 елның февралендә китә. Шул елны Гөлсинә белән Зинуруразаны икәүләп тоталар. Гаеткә берничә көн кала, ире аңа: «Мин дә барам», – ди. Башта ул аны чынлап әйтә дип уйламый да әле. «Матурым, мондый сүз белән шаяртмыйлар бит инде», – ди. «Ә мин шаяртмыйм. Әгәр Илнур янына элгә алсам, чынлап та барам. 40 ел машина йөртү стажы булган кешене кире бормаслар», – ди ире.

– Илнур ун ел корабльдә хезмәт итте, ун ел уразасын тотты, намазын укыды. Хәрби операциядә катнаша башлагач та биш вакыт намазын калдырмаса тырышты. «Татарстаннан мобилизациягә эләккәннәргә рәхәт, бөтенесе бергә», – дия иде ул. Этисенең бу карары турында аңа хәбәр иткәндә: «Улым, син быел ураза тотканда Аллаһы Тәгалә: «Илнур, мин синең янга якташыңны гына түгел, әтиңне китерәм», дип әйткәндер», – дидем...

Илнур бу хәбәргә, әлбәттә, шатланды. Әмма әтисенә «кил» дә димәде, «килмә» дип тә әйтмәде. Ялга кайткан арада, «нишләргә, барыргамы», дип киңәш сорап килүчеләргә дә ул: «Йөрәгегез нәрсә әйтә, шуны тыңлагыз», – ди ул...

Калганы вакыт эше була. Хәрби комиссариаттан: «Улыгыз янында хезмәт итү мөмкинлеге бар», дигән хәбәр килә. Зинурыны озаткач, Гөлсинәгә: «Нигә ризалаштың, нигә жи-бәрдең?» – дип әйтүчеләр була. «Әгәр улыгыз анда булса, ирегез барам дисә, юк, дип әйтә алыр идегезме икән? Ул бит анда улыма терәк булырга бара!» – ди.

Зинуры китәр алдыннан күрше-дә яшәүче 82 яшьлек Минзифа әби аңа юл сәдакасы кертә. «Карале, иреңнең күзләрендәге сөөнечне!» – дип аптырый ул. «И-и, жингәчәй, алар бит тиздән Илнурым белән күрешәләр. Анда файдам тиярлек булса, үзем дә китәр идем әле», –

дип, аны тагын да шаккаттыра Гөлсинә.

Саубулашканда еламаска дип алдан ук сүз күешалар. Әмма машина кузгалганда күңел барыбер урыннан куба...

– Этисе барып житкәндә Илнурым йөк төяргә Волноваха шәһәренә киткән иде. Шул көннәрдә Курскига бәрәп керделәр. Һәм безнең (! – Г. С.) 155 нче бригаданы да Курскига күчәрделәр. Зинурым да туп-туры шунда барды. Килүгә аңа өр-яңа машина бирделәр. Этисебезне улымның хезмәттәшләре каршы алды, барысы да аңа шундук «батя» дип дәшә башлады. Яңа гына алтмышы тулды менә, ул аларның барысына да әти урынына инде анда. Куанып шалтыратты: «Һәммәсә дә Илнурыбызны мактый монда», – ди... Улыбыз белән бер атнадан соң гына очраштылар. 10 яшьлек бер малай килеп йөри алар янына. Бабасы балык тота да, әбиләре уха пешереп, оныкларын егетләр янына жибәрә. Шул бала безнекеләрнең очрашуын видеога төшереп торган. Үзем дә шунда булгандай тоелды...

Зинуры майның 13 е көнне китә, ә 17 июльдә инде шушы юлга олы уллары Динар кузгала. Ул да башта ук: «Китәм, әмма мин дә әти белән Илнур янына барырга теләм», – ди. Рөхсәт бирәләр. Килене белән алданрак: «Ике йортка бер ир-ат калды, жибәрмик», – дип тә сөйләшкән булалар булуын. Әнисенең фатыйхасыннан башка улы ничек китсен – ризалыгын бирә Гөлсинә.

155 нче бригада Киев янында, Луганск һәм Донецк Халык Республикаларында, Мариупольдә барган бәрелешләрдә, Угледар янындагы оборонаны өзүдә катнаша. Президент Владимир Путин «турыдан-туры элемтә» үткәргәндә, артында шушы легендар бригада бүлөк иткән сугышчан байрак копиясе эленеп тора.

Бу бригада тарихында бер гаиләдән өч кеше булган очрак тагын бармы икән, тәгаен белмим. Ата һәм аның ике улы өчесе дә материал тәэмин итү ротасында хезмәт итә: Урал машиналарында йөриләр – йөк ташыйлар. Алар, әлбәттә, берберсенә шундый зур терәк анда!

Кайсысының машинасы ватылса да, бергә ремонтлылар. Илнурның: «Әти, бар ял ит, синең өчен КППда үзем дежур торам», – дигән чаклары да булган. Алай гынамы, ялга кайтырга чираты житкәч тә, үзе урынына әтисен жибәргән. Беренчедән, әтисенең юбилее; икенчедән, әниләре сагынгандыр. Туган көнгә бүләкнең менә шундые да була икән... Динарны бу якка командировкага юллаганнар: көтмәгәндә әнисен, хатыны Рамилә белән улы Рамзанны сөендереп, берничә кич кунып киткән. Махсус хәрби операция барышында күрсәткән батырлыгы һәм кыюлыгы өчен Илнур IV дәрәжә Георгиевский крест дәүләт бүләгенә лаек булган, «Хәрби батырлык өчен» медале белән бүләкләнгән.

Хәбәрләрнең йөрәкне кысып-кысып ала торганны да бар. Беркөнне Илнурның машинасы өстенә дрон килеп төшә. Ярый үзе сикереп кала, бәрелеп, теше генә сына. Шул көнне Гөлсинәгә Зинуры шалтырата: «Мин аңардан ерак түгел идем. Дронның улыбыз машинасы өстенә төшүен дә күрәп тордым. Илнурыбыз харап булды дип уйладым. Йөгереп барсам, ул машинасына капкан утны сүндереп ята... Аның исән икәннән күргәч, ничек шатланганымны белсәң икән?!» – ди.

– Иң хәерле жинеллек авырлыктан соң килә. Сабыр итсәң килә... Аллаһы Тәгаләгә төвәккәлләгез, дим аларга. Үзем дә барысын да Аллаһы Тәгаләнең рәхмәтенә тапшырам. Шуңа да алар өчен кайгырып еламыйм, сагынып кына елыйм... Иртән күземне ачуга, өчесенең берәрсе язмаганмы икән, дип, башта телефонны карыйм. Язмасалар да борчылмаса тырышам, димәк, вакытлары юк яки алар хәзер элемтә булмаган жирдә, дим. Илнур кайчак: «Әнием, минем белән берәр нәрсә булса, кайгырма, яме. Бу бит Аллаһы Тәгаләдән», – ди. Сөз дә минем өчен борчылмагыз, дим аларга. Зинурым гел: «Үзеңне сакла, син миңа исән-сау килеш кирәк», – ди. Юк, еламыйм, сабыр гына көтәм...

Бу юлы да көтүнең азагы сагынып кавышу булсын дип телик.

Гөлнур САФИУЛЛИНА

Хәтер – Хәтер – мәңгелек... мәңгелек...

Бөек Жңңүгә миллионлаган гап-гади кешеләрнең каһарманлыгы бәрәбәрәнә ирешә алдык. Алар арасында безнең татар егетләре, татар кызлары да байтак. Минем бабам, синеке, аныкы... Сугыш афәте кагылмаган, сугыш ишек шакымаган капка, гаилә калды микән? Жңңү таңы безгә шуңа да кадерле... Инде бу хакта бүгенге яшъләрөбезгә дә аңлатасы, төшендерәсе, күңелләрөндә горурлык хисләрө утасы килә. Бу проект – шул хакта. Мондый ядкарьләр, бәлкү, сезнең гаиләләрдә дә сакланадыр. Юк икән, аларны шушы сайтлардан табып алырга мөмкин: <https://pamyatnaroda.ru>, podvignaroda.ru. Бабаларыгызга орден-медальләр ни өчен бирелде икән? Балалар, оныклар белән бергә утырып эзләрә карагыз әле. Әлеге тарихи документларны үз күзләрө белән күргәч, Жңңү сүзенә алар инде берничек тә битараф калалмас... Табышларыгызны безнең белән дә уртаклашыгыз. Хатларыгызны көтәбез.

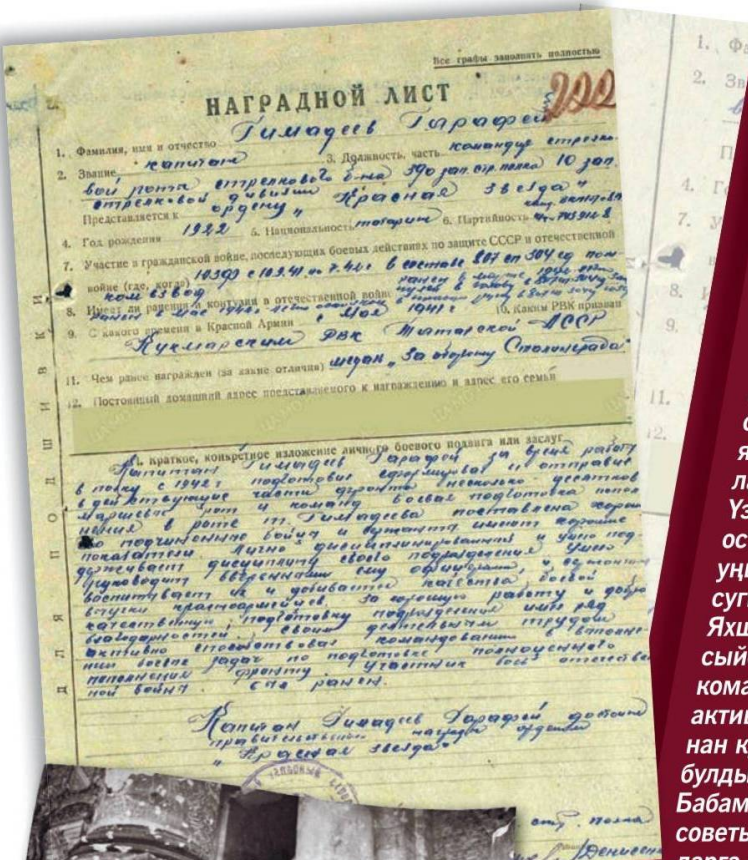
Минем бабам Гыймадиев Гарәфетдин Гыймадетдин улы 1922 елның 15 маенда Кукмара районының Туембаш авылында туа. 1940 елның маенда армиягә алына. Сугышта – 1941 елның 10 сентябреннән 1942 елның июленә кадәр Көнъяк-Көнбатыш фронтның 304 нче укчы дивизиясе, 807 нче укчы полкында взвод командиры ярдәмчөсе. 1945 елның маенда кадәр 10 нчы запас укчы дивизиянең 390 нчы запас укчы полкында рота командиры, капитан булып хөзмәт итә. Мәскәү янындагы сугышларда катнаша. 1942 елның мартында башына пуля тиеп, шул ук елның маенда уң кулына кыйпылчык эләрәп яралана. Сугышның башыннан ахырына кадәр фронт юлларыннан узып, Рейхстагны алуда катнашкан кеше ул бабам. Сталинград сугышыннан Кенигсбергга хәтләрө барып житә!

1945 елның 12 маенда бирелгән бүләкләрө кәгазеннән: «Капитан Гыймадиев Гарәфи 1942 елдан полкта эшләрө дәрөвөрдә берничә марш ротасы һәм командалар әзәрләрәп, фронтка озатты. Ип. Гыймадиев ротасында хәрби әзәрлек яхшы куелган, аның кул астында булган сугышчылар һәм сержантларның күрсәткөчләрө яхшы. Үзә дә, подразделениесә дә дисциплинаны осто саклай. Офицерлар һәм сержантлар белән уңышлы житәкчөлөк итә, кызылармеецларның сугышчанлык сыйфатлары югары дәрәжәдә. Яхшы эш алып барганы һәм подразделениеләрне сыйфатлы итеп әзәрләрәгәнә өчөн күп мәртәбәләр командованиенең рәхмәтенә лаек булды. Үзенең актив эшчәнлегә белән командование тарафыннан куелган, фронтка тулы әзәрлекләрө пополнение булдыруга өлөш кертте».

Бабам сугыштан соң авылда колхоз рәисә, авыл советы председателә булып эшли. Мәктәптә балаларга хөзмәт һәм физкультура дәрөсләрө уката. Соңрак төзелеш буенча бригадир була. Колхозны торгызуга зур өлөш кертә.

Әбием Каймә белән алты бала алып кайталар, бишесән үстөрөп, зур тормышка аяк бастыралар. Бабай 54 яшендә вафат булды. Унбер оныгы бар иде, хәзөргә көндә уныбыз исән-сау.

Ветеран-бабам бик күп орден-медальләр белән бүләкләнә. Кызыл Йолдыз ордены әләрө дә саклана. Бабабызның батырлыклары турында без дә балаларыбызга сөйлибөз. Аны мәңгә онытмабыз.

■ Бабам бер төркем фронтовик дуслары белән Рейхстаг янында.

Венера СӘЛАХЕТДИНОВА

Арабыздан беребез » уңыш серләре

ЛӘЙСӘНГӘ ЭМОЦИЈАЛАР КИРӘК!

Эльмира
ЗАКИРОВА

Актанышта «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» конкурсының зона туры бара. «Хатын-кыз – ел үрнәге» номинациясендә сәхнәгә чыккан Ләйсән БАРИЕВАНЫ зал алкышларга күмә. Килешле кызыл күлмәге, подиумдагы кызлар сыман атлап йөрешләре, төз, нәфис гәүдәсе, жылкәсенә төшкән чәчләре, ягымлы тавышы – барысы да матур. Янып тора: үзен шундый ышанычлы, иркен тота, аңардан яшьлек, энергия бөркелә. Авыл ямен саклаган Мөслим кызы авылча ихласлыкны да, шәһәрчә затлылыкны да үзенә туплаган. Кем сокланмас Мөслимнәрдә туып-үскән гүзәлгә, дип кенә әйтсә кала. Мөслим гимназиясенәң биология укытучысы Ләйсән Фәһәметдин кызы турында язылганнар белән танышабыз. Татарстан Республикасының атказанган укытучысы, «Ел укытучысы» Бөтенроссия, республика конкурслары жиңүчесе, «Педагогның иң яхшы персонал сайты» халыкара конкурсы лауреаты, «Районның иң яхшы методик берләшмә житәкчесе», «Эколидер» республика конкурслары жиңүчесе... 22 ел гимназиядә эшләү дәверендә нинди генә жиңүләргә ирешмәгән дә, нинди генә исемнәр яуламаган! Альбомдагы фотоларда Татарстан Республикасы Рәисе Рөстәм Миңнеханов Ләйсән Бариеваны котлый, мәгариф министры Илсур Һадиуллин талантлы укытучыларга рәхмәт белдерә. Әле укучылары арасында, әле гимназия укытучылары янында... Ире, балалары белән – велосипедта, чаңгыда (Ләйсән – өч бала әнисе!), яраткан бакчасында чәчәкләре кочагында... Иә, карыйк әле, сәхнәдә тагын да кызыграк!

Ләйсән, диләр, Ләйсән, диләр...

Әнә, юлда машинада барган жирдән туктап, Татарстан картасыннан Мөслимне, андагы гимназияне эзлиләр. «Ел хатын-кызы» исеменә лаек кандидат шунда булырга тиеш икән. Кем ул? Укытучылардан кайсысы бөтен конкурсларда жиңеп чыга? Кемнең дәресләре иң кызыклысы? Укучылар кемгә охшарга тырыша? Гимназиядә очраган кызлар-малайлар бер генә исеменә атый – Ләйсән Фәһәмәтдиновна, диләр. Ә менә аны каен табып буласын төрлесе төрлечә аңлата. Берсе соңгы тапкыр спортзалда күргән, икенчесе – медицина классы дәресләрендә, өченчесе – экология отряды янында, кемдер укытучысын олимпиадага әзерләнүчеләр арасында очраткан...

Ә ул бормалы коридорлар буйлап атлап, биология кабинеты ишеге янында туктап кала. Тик бер генә мизгелгә! «Һәркем тормышында сәгать механизмы детальләре кебек алыштыргысыз уникаль әйберләр бар: гаилә, эш, дуслар, белем, сәламәтлек, хыяллар... – ди Ләйсән. – Һәм алар һәркайсы синең дөньяңны тәмин итә. Һәркем, ничиксез, нәрсәгә дә булса талантлы. Башкача мөмкин дә түгел. Һәркем – үзенә бертөрле, һәм аның язмышы да кабатланмас». Менә хәзер ул класска керер, һәр укучысын күздән кичерер, дәрескә әзерлекләрен тикшерер, яңа теманы аңлата башлар... Ошый аңа балалар белән эшләү! Офиста компьютерга карап, коры саннар, кәгазь тутырып утыруны күз алдына да китерә алмый. Эмоцияләр кирәк аңа! Балаларның реакциясен күрү кирәк! Аның фәнненнән нәрсәдер үзләштерсәләр – иң рәхәте шулдыр! Олимпиадаларда катнашучылары күп. Ел саен гимназия копилкасына берүзенә 40 лап урын! Әнә никадәр призерлары Ләйсән Фәһәмәтдин кызының! Эти-әниләр дә күрә моны. Башка мәктәпләренң нәтижеләре белән чагыштырып караганның соң балаларын гимназиягә китерәләр. Уңышларның сере исә – яраткан эшендә.

Балачакта табиб булам дип йөргән (әнисе Рәисә апа да фельдшер бит!), курчакларына «укол» ясап уйнаган Ләйсән исемен кызын язмыш башка юлдан алып китә – мәктәпне алтын медальгә тәмамлап, Алабуга пединститутының биология факультетына укырга керә. Мөслимгә укытучы булып кайта. Укытучының да ниндие әле – табиблар әзерли торганы! Анатомия дәресләрен аеруча яратып үткәрә. Медицина вузларының булчак студентлары өчен чын мәгънәсендә остазга әйләнә! Дәресләре фәннилегә, югары дәрәжәдә профессиональгә белән аерылып тора, диләр.

– Мин врачлар санын арттырам. Ел саен биш-алты укучым медицина югары уку йортларына укырга керә. Алар Мәскәү, Санкт-Петербург, Казан, Ижау, Чабаксар, Уфа, Оренбург институтларында белем ала. Гимназиядә медицина классым бар. Биологиядән 100 әр балл жыйган, гимназияне алтын медальгә тәмамлаган укучыларым белән горурланам!

Ләйсән Бариеваның шул сүзләреннән зал алкышларга күмелә. Ә ул Питерда стоматология факультетында укучы Шамилне, Казанда дөвалау факультетында белем

алучы Лиананы, Азалияне, Мәскәүдә Пирогов исемендәге медицина университетында укучы кызы Илинаны, педиатр дипломы алып, авылсыз яши алмыйм, дип, район хастаханәсенә кайткан Язиләне күз алдына китереп елмая. Без биологиядән йөзәбез генә, диләр бит! Белем дәрәжәләре шөһәрнекеләрдән нич тә ким түгел дип сөенә укытучылары.

Жиде минутлык визит карточкасы аша Ләйсән Бариева дөньясы белән танышабыз, аның лидерлык сыйфатларына, оештыру талантына сокланабыз, уңышларының серен ачарга тырышабыз. Ә мин Ләйсәнне инде «Сөембикә» журналы герое итеп карап утырам.

Мин – әни кызы!

Ләйсән башта балачагын, мәктәп елларын искә төшереп алды. Әнисе Рәисә – шөһәр кызы, Чайковскийда үскән. Этисе Фәһәмәтдин – Яңа Сәет авылы егете. Шофер егет белән фельдшер кыз Мөслимдә танышып кавышкан. Башта кызлары Ләйсән туган, аннары улары Раушан дөньяга аваз салган. Кызларына исеменң дә жыр, шигырь кебек яңгырашлысын сайлаганнар. Башта Тамчы исеменә тукталганнар, аннары Ләйсән дип яздырып кайтканнар. «Башлангыч классларда укыганда ук бик җаваплы идем. Класс командиры да булдым, музыка мәктәбендә дә укыдым: баянда, домбрада уйный идем, спорт белән дә шөгыльләндем, – ди Ләйсән. – Кечкенәдән бөтен нәрсәгә житешергә, вакытны дөрес итеп бүлүгә тырыша идем. Эксперименталь балалар категориясенә эләктем мин: 6 яштән укырга кердем. Профильне класста уку дигәннәре дә эләкте безгә. Химия-биология классында укыдым», – дип искә төшерә ул. Шагыйрь Мөжәһит Әхмәтжанов аның әдәбият укытучысы була, хатыны Бания Тимерхановна биологиядән һәм химиядән укыта һәм шушы фәннәргә мөхәббәт уята. Табигатькә якын булу да биологияне яраттырган-дыр, мөгаен. Жәйләрен Чайковскийга – бакча эшләренң бөтен тәртибен белгән әбисе янына китә ул. Күп нәрсәгә шуннан өйрәнәп кала.

«Мин – әни кызыдыр, – дип елмая Ләйсән. – Әнигә охшавым йөрешемдә үк чагыла. Башыңны күтәреп йөр, гөдәңне төз тот, матур атла дип, гел әйтә иде әни. Менә хәзер дә коридордан атлап баруымнан ук таный коллегаларым: «Әһә, Ләйсән килә», диләр. Атлап йөрү һәркемнеке үзенчәдер инде, язудагы почерк кебек. Кешенең йөрешенә карап ук аның нинди кеше икәннен әйтә алам, булдыра аламы ул, юкмы икәннен чамалыйм. Гаиләдәгеләргә – иремә, балаларыма жылы мөнәсәбәт тә әнидән килә».

Гаиләм – иң шәп мотивация!

Аның девизы: «Вакытны дөрес бүлә бел! Туктаусыз хәрәкәттә бул!» Иртә яздан кара көзгәчә гаиләсе белән бакчада казыналар. Ире Ларис агачлар үстерү өчен җаваплы, чәчәкләр – Ләйсәннеке. «Икебез дә укытучылар. Бер-беребезне тулыландырабыз. Булсын дип эшлибез. Бер караштан, бер сүздән аңлашып яшибез. Өч балабыз бар», – ди Ләйсән. Ире Ларис Хәмбәл улы –

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ:
ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

спорт мәктәбенең армрестлинг буенча тренер. Бөтен-россия, Европа чемпионнарын, Дөнья чемпионаты призерларын әзерләгән, ике Россия спорт мастерын үстергән тәҗрибәле белгеч ул. Шушы көннәрдә Ларис Хәмбәл улының Татарстанның атказанган физик культура хезмәткәре дигән мактаулы исемгә лаек булуы Бариевлар гаиләсенә ямь өстенә ямь өстәде. Балалары да спортчылар: олы уллары Илһам да, кызлары Илина да – армрестлинг буенча спорт мастерлары. Икесе дә мәктәпне алтын медальгә тәмамлап, Мәскәүдә укыйлар. Илһам Мәскәү дәүләт төзелеш университетында белем ала. «Ел укучысы», биология һәм экология буенча олимпиадалар призеры, республика, Бөтенроссия, халыкара дәрәжәдәге конференцияләр жигүчесе, химиядән 100 балл иясе Илина – Пирогов исемендәге медицина университеты студенты. Алар Мәскәүдә укуны сайлагач, каршы килмәгәннәр. Бала үзенә ошаган юлдан китәргә, үз юлын табарга тиеш диләр. «Әтисе шахмат уйнарга өйрәткәндә 3 яшьлек Илһам катлаулы математик мисалларны әле чишә дә белми иде», – ди Ләйсән. Илина да, Илһам да тимерайкта шуарга да, музыка мәктәбенә дә, биюгә дә, спортка да йөргәннәр, төрле ансамбльләрдә чыгышлар ясаганнар. Киңкырлы булып үсүләрен теләдек, дип аңлата әниләре. 6 нчы класста укучы уллары Ислам да бассейнга йөри, армрестлинг белән шөгылләнә, Идел буе федераль округынан икенче урынны яулап кайткан. Баштарак математика укытучысы, аннары физкультура укытучысы булам дип йөргән Исламга хәзер инде программист эше ошый икән. Март аенда Россия чемпионатында катнашчак, шуңа әзерләнеп йөргән көннәре Исламның. Районда «Дан тактасы» бар. Алдынгы эшчеләрне, эшмәкәрләрне, авыл хужалыгы, мәгариф хезмәткәрләрен, елның иң лаек укучыларын күрергә була анда. Ләйсән Фәһәметдин кызының фоторәсеме дә эленеп торганы бар. Бер елны – иренен, ел укучысы исемен алгач, кызлары Илинаның фотолары да шунда куелган. Менә бит нинди ул Бариевлар гаиләсе!

Вивальди илһамландырган дәресләр

Һәр укытучының үз алымнары. Авыр темаларны җайлы итеп аңлатырга тырышасың. Әнә, күрсәтмә эсбапларны балалар кулларына тотып карасалар, үзләштереләсе материал хәтерләрендә ныграк та кала әле. Бишенчеләре суганны караңгыда да, яктыда да үстереп карап, кайсысы ничек үскәнән күзәттеләр. Караңгы урында да яктылыкка тартылды, үсте суган,

ләкин ул аксыл-яшел, бик зәгыйфь иде. Менә шул процессны тасвирлап яздылар, нәтиҗәләр чыгардылар. Каникулда һәр укучы ике-өч гербарий ясап килгән иде. Үсемлекләргә тамыры, яфрагы, сабагы, чәчәге белән бергә дәрес итеп киптергәннәр. Шундый матур! Яфрак төзелешен өйрәнгәндә шул гербарийлар кыштан җәйгә күчәрә дә куя. Биология кабинеты иң югарыда – өченче катта. Матур пәрдәләр, интерактив такта, заманча җиһазлар бизи аны. Яхшы нәтиҗәләргә ирешкәч, химият башлыгы биология кабинетына кыйммәтле җиһазлар бүләк итте. Ләйсән тәрәзәдән карап уйланырга, картина булып күрүгә табигать белән хозурланырга ярата. Ык ярлары, таулар, Наратасты урманнары күренә. Көз көне ул алтын-сарыга күмелеп утыра, торналарның моңсу жыры класс бүлмәсенә кадәр ишетелә. Кышын тын гына жиргә төшүче күбәләк карлары белән сөендерә. Ләйсән күңелендә Вивальдиның «Времена года»сы яңгырый башлый, илаһи музыка һәр фасылга туры килгән авазлар белән җилләр исүен, яфраклар лепердәшүен, кошлар жырын, күк күкрәвен, яңгыр шыбырдауларын алып килә, әллә кайларга очыра. Язын Катмыш күленә төшкән аккошларны укучылары белән бергәләп күзәтәләр. Экология түгәрәгенә йөрүчеләр белән апрель-май ике айлыгы арасында төрле акцияләр үткәрерләр, яшелләндерүдә катнашырлар, капчыклап чүп җыярлар, агачлар, расадалар утыртырлар. Узган ел «Экояз» республика конкурсында жигүче булдылар, быел да сынатмаса исәпләре. Укучылары да үзе кебек матурлыкка омтыла, пластик шешәләрдән дә вазалар, пеналлар ясыйлар, жирне, табигатьне зарарлы торган батарейкаларны җыеп тапшыралар.

Күңеле белән ул инде Ык буйларынан Мәскәүгә үк оча. Илһам белән Илина янына. Мәскәүгә барган саен Кызыл мәйданда йөриләр. Ләйсән өчен ул изге жир. Бабасы Низаметдин Кашапов Бөек Ватан сугышына шуннан кузгалып киткән. Фронтта бик күп яралар алган. Үзе инде исән булмаса да, орден-медальләре кадерле ядкарь булып саклана.

...Тәрәзәдәге язга карап, Вивальди музыкасыннан илһам алган, укучыларын вакытны дөрес бүлүгә, максатка ирешер өчен тырышып укырга, беркайчан да югалып калмаса кирәклеген өйрәткән, үзе дә көн эчендә һәрбер сәгәтне планлаштырып яшәгән укытучы, бөхетле елмаеп, мавыктыргыч биология дөньясына алып кереп китә... Укытучы укытучы булып кала инде – аны робот алыштыра алмый!

«ЯРАТАМ», ЖАНЫМ, САГЫНДЫМ...

Миллилекне киёмнәр, аксессуарлар аша гына түгел, тәннең һәр күзәнәге белән тоемларга мөмкин. «Яратам» табигий косметика бренды авторы, житәкчесе Рита ХӘБИРОВА һәм аның профессиональ командасы бу эш-не бик сыйфатлы һәм уңышлы башкара. «Яратам» косметикасы – якын кешеңә мәхәббәтеңне белдерергә тагын бер сәбәп бит ул.

Күз алдына китерегез – милли бизекләр ясалган тартманы ачасыз, тيوبиктан кремны җайлап кына кысып чыгарасыз һәм сезнең борынга авыл исе, мәтрүшкәле болыннар, дәү әнинең карлыганлы, җиләклә чәйләре, ромашкалы болыннар, шалфей исләре килеп керә, әллә кая – балачакка алып китә.

Ә идея диңгез буенда туа! Анапа шәһәрәндә яшәгән чакта брендың авторы туган ягын сагыну хисләрен җылы сүзләр белән кәгазьгә төшерә. «Яратам, сагыным, жаным...», «Яратам!» Үз эшене башлар өчен иң матур исем бит бу! Казанга кайту белән идеяне тормышка ашыра башлый Рита. Белгечлеге белән генә чикләнмичә, косметика тарихын өйрәнә, косметика ясау курсларын үзләштерә һәм үз эшенә тотына.

«Яратам» табигий косметикасы үз производствосында җитештерелә. Кулланучылар арасында косметиканы сыйфаты һәм составы өчен яратучылар гына түгел, туган як төсмере итеп бүләккә сорап алучылар да шактый. Составына килгәндә, аның сыйфаты өстендә Рита Хәбированың үзе кебек үк белгечләр, профессионаллар эшли: химик-технологлар, фармацевтлар. Барлык эшләнмәләр – үзләренеке. «Яратам» табигий косметикасын нейтраль составы, аллергия китереп чыгармый торган компонентлары өчен дә яраталар. Суыткычта махсус шартларда саклау таләп ителми, саклану вакыты 12–18 ай тәшкил итә. Кремнарны, курыкмыйча, бүләккә ерак төбәкләргә, чит илгә җибәрергә була. Косметика тулысынча Татарстанда эшләнүче экстрактлардан тора, димәк, миллилек аның «канына» сеңгән, аннан чын Татарстан «тәме» килә.

«Яратам»да һәрвакыт продукция исемлеген арттыру өстендә эшлиләр. Коллектив гадәти булмаган хосусый заказга да алынырга әзер. «Яратам» брендының тагын бер игътибарга лаек ягы – алар даими рәвештә хәйрия чараларында катнашалар, балалар йортларына ярдәм итеп торалар. Димәк, бу изге эшкә сезнең дә өлешегез керә ала!

«Яратам» табигий косметикасын маркетплейслар аша алырга мөмкин, шулай ук Казанның кайбер киберләрендә дә табарга була («SABR» – Париж Коммунасы урамы, 17 нче йорт; «ГАММА» – Московская урамы, 72 нче йорт).

РЕКЛАМА

«ЯРАТАМ» КОСМЕТИКАСЫН САТЫП АЛУ ӨЧЕН: >>

ЕЛМАЙ, СИҢА КИЛЕШӘ!

Алсу
ШАКИРОВА

Хатын-кызның күңел жылысы, йомшак куллары тигән бер генә эш тә уңышсыз була алмый. Шуңадыр, мөгаен, бу хакыйкәтне аңлап алган «Елмай» сөт комбинаты коллективында эшләүче егетләр үзләренең сөйкемле, чибәр хезмәттәшләрен мактап туя алмый. Бездә житештерүнең һәр өлкәсендә – гүзәл затлар, сөт ташучы машинада гына эшләми инде алар, дип шаярта үзләре.

Сөт ризыклары житештерү бик нечкә, нәзберек хезмәт бит ул. Сыйфатлы сөт төмен кеше ту-мыштан ук белеп үсә. Сөт белән кеше күңеленә балачакның ка-дерле мизгелләре, өй жылысы, әни назы сеңеп кала. Кешедә шул самими балачакның, иң бәхетле вакытның истәлектәрен яңарту өчен бер йотым тәмле сөт, йом-шак май, бер бал кашыгы корт кабып кую житә кайчак. Әмма, һичшиксез, шул бер кабымлык сөт ризыгы бик югары сыйфатлы һәм тәмле булсын! Нәкъ балачак-тагы кебек!

Ә бу җаваплы эшне хатын-кызлардан башкага тапшыру берничек тә мөмкин түгел. «Елмай» комбинатында моны күптән аңлаганнар. Оешкан көненнән алып бүгенгәчә бер тотрыклы коллектив хезмәт куя биредә. Бер гаилә кебек, диләр үзләре. Шуңа «Елмай»да буш вакансияләргә табу җиңел түгел. Эшкә алганда да гаиләгә кабул иткән кебек сайлап алалар. Коллективта гаиләләргә белән эшләүче хезмәткәрләр – шуның бер дәлиле.

Шәһәр халкы әле йокыдан гына уянып килгән арада комби-натта Татарстанның, Марий Эл Республикасының, Киров өл-кәсенең фермер хужалык-ларыннан алынган сөтне кабул итәләр. Ә комбинатның икенче ягыннан эзер продуктлар инде республиканың гына түгел, илебезнең төрле почмакларына юл тота. Шушы ике арада озын юл ята һәм анда гүзәл ханым-нарның кулы тимәгән этап юк!

Алар фермер хужалык-ларыннан килгән сөтне кабул итәләр, беренче анализларны алып лаборатория шартларында тулысынча тикшерәләр. Кулланучы өстәленә сыйфатлы май, сыр, корт килсен өчен шу-шы этапта ук төгәллек таләп ителә. Житештерү өлкәсен, әлбәттә, исәп-хисап бүлегеннән башка да күз алдына китереп булмый. Бухгалтериядә дә хатын-кызлар – тонналаган

сөтләргә, эзер продукцияне санап, исәпләп баралар.

Сыйфатлы сөттән сыйфатлы продукт житештерү өчен жиһазларның заманча булуы кирәк. Вазгыять шуны таләп итә. «Елмай» комбинатында бары тик югары технологияле жиһаз кул-ланалар. Житештерү этапларын-да продуктка кеше кулы тими, шуңа күрә тышкы факторлар йогынтысы кими. Сыер мае житештерүдә иң заманча алым кулланалар биредә – контактсыз житештерү. Бу – продукция-нең сыйфатын һәм куркыныч-сызлыгын арттыра. Шулай да житештерүнең бу этабы да кеше ярдәменнән башка бармый. Техниканың төгәл эшләвен күзәтергә, контрольдә тотарга барыбер җаваплы, тәҗрибәле хезмәткәрләр кирәк. Кем, дисез-ме? Әйе, тагын хатын-кызлар! Сөтнең дә, эзер продуктның да сыйфатын тикшерәләр, продук-ция булып чыкканчы контрольдә тоталар.

«Табигый продукт житеште-рүнең сере – пастеризацияләү һәм сепарацияләүнең үзенчә-лекле технологиясендә. Без сөттә аксымны саклап калуга ирештек. Продукциябезнең барлык өс-тенлектәрен үзбездә узган ярминкәләрдә генә түгел, чит илләрдә оештырылган күргәзмәләрдә, иң югары дәрәжәдә күрсәтүдә дә хатын-кызларыбыз тырыша», – дип сөйли «Елмай» сөт комбинаты житештерүчеләре.

Хатын-кызлар күп эшләгән коллективның тагын бер үзенчәлегә бар әле аның. Дөрөс туклану трендын гаилә кысала-рында гына калдырмыйча, житештерүгә үк чыгарганнар. Замана таләпләренә туры килү өчен, сыгылмалы, житез булырга да кирәк шул. Дөрөс туклануга күчкән, сәламәт тормыш рәвеше алып барырга теләгәннәр өчен «Елмай» комбинатында ГХИ мае житештерәләр. ГХИ мае – уни-каль продукт. Аның файдалы сыйфатлары бик күп: югары

температураларга тотрыкклылы, янмый, таркалмый. Аны дието-лог һәм нутрициологлар кыздыру һәм пешерү өчен иң камил май дип атый. Табигый составы аны сәламәтлек өчен файдалы итә. А, Д, Е, К витаминнарына һәм май кислоталарына бай. Антиоксидант ролен үти, картаю процессларын тоткар-лый, күзәнәк структураларын саклый.

Кавказ кунакчыллыгының бөтен күркәм традицияләрен үзенә сыйдырган «Сулугуни», «Кавказский», «Российский», «Голландский» сырлары, төрле майлылыкта, төрле үлчәмле сыер мае, татарларның визит карточкасы дип аталырга хақы булган кайнатылган корт – болар «Елмай» комбинатының иң танылган, кулланучы аеруча яратып ала торган ашамлыклары.

Исеме җисеменә түр килеп тора шул. Комбинат ачылган вакытта май сүзе белән яңгырашлы атаманы бөтен коллектив белән эзләгәннәр! Май – татар халкы өчен тәмле сөт ризыгы булса, рус телендә җылы, язгы май аен искә төшерә торган сүз үзе дә. Коллективның уртак иҗат җимеше буларак туган «Елмай» исеменә күңел җылысы, ягымлы теләкләр һәм... бер кочак бәхет сыйган! Ихлас елмая кеше белән кеше арасында күперләр сала, туңган йөрәкләргә жылыта, ө диндә сәдака дәрәжәсенә күтәрелә. «Елмай» сөт комбинаты житештергән продукция дә, һичшиксез, кулланучыларның күңеленә, йөрәгенә май булып ята. («Елмай» атамасына кызыгу-чылар бихисап икәннән үзбездә дә беләбез. Казанның балалар өчен төзелгән иң зур паркы нинди исем йөрткән хәтерлибез югыйсә.) «Елмай» – ел мае, дип тә аңлатырга була. Ирешкән уңышларын барласаң, ел саен елның иң сыйфатлы мае исеме, һичшиксез, бу комбинатка элгәр иде.

Арабыздан беребез » үз эшенең остасы

■ Сулдан уңга:
Ризәлә
Сәетгәрәева,
Резеда Зарипова,
Гүзәл Габдуллина,
Гөлназ Сабирова,
Гөлсинә
Шәңгәрәева,
Гөлнур
Шәйхетдинова,
Гөлсинә
Шәйдуллина,
Эльмира
Нәжіпова,
Айгөл Ногманова,
Алинә
Вәлиуллина.

■ Утыралар сулдан уңга:
Ленара Вәлиева,
Диана Ржевская,
Мария
Солдатова,
Таңсылу Хәлилова,
Басып торалар
сулдан уңга:
Гүзәл Зәйнуллина,
Гөлшат Гәриева,
Алсу Зәкиева.

■ Сулдан уңга:
Лилия
Хәснәтдинова,
Айсылу Сәлахова,
Айгөл Салихова,
Гөлназ
Шәйхетдинова,
Елена Алиуллова,
Әлфия Сафина,
Ләйлә
Зиннәтуллина,
Гөлназ
Җиһаншина.

Кулланучыларга уңайлы хезмәт күрсәтү өчен нәрсә генә уйлап тапмый коллектив! Якын кешеләрегебезне туган көннәре, бәйрәмнәр белән котлау өчен, йә булмаса кунакка барганда, дини бәйрәмнәрдә, изге Рамазан аенда затлы күчтәнәч өчен «Елмай»га мөрәҗҗәгать итә аласыз. Тагын да шул гүзәл ханымнар кулы белән әзерләнгән, төрле майлардан, сырлардан торган җыелма бүләкләр туганнарыгызны, дусларыгызны озак сөендерә торган файдалы ризык булачак! Китереп бирү хезмәте дә каралган. Гомумән, бүләккә генә түгел, әле кичә генә житештерелгән иң тәмле сөт ризыкларын үзегез өчен комбинаттан туп-туры өегезгә китертә аласыз. «Хәләл» сертификаты, халыкара дәрәҗәле сыйфат сертификатына ия булган сөт ризыклары сезнең өстәлдә иң тәмле сый булачак.

«Елмай» сөт комбинаты җитәкчелеге, анда эшләүче барлык ир-атлар үзләренең хезмәттәшләрен – хатын-кызларны яз бәйрәме белән котлыйлар! Йөзләрегездән елмаю китмәсен! Сөз елмаеп, көлеп торганда эштә дә аеруча җылы атмосфера, эшләр дә гөрләп бара. Өйдәге һава торышы хатын-кызга бәйле булган кебек, эштә дә күп нәрсә сезнең зирәкләктән тора. Кызу чакта – салкын, утны басу өчен су кирәк булган кебек, көндәлек эшебезне йомшартып җибәрү өчен, матурлар өчен безгә сөз кирәк!

Язгы ягымлы кояш кебек елмаеп, көлеп яшәгез!
Сөзгә килешә, кызлар!

**«Елмай»
продукциясенә
заказ бирү
өчен элемент:
+7 (987) 4062787**

РЕСУРСЛЫ ӘНИ

«Сююмбика» журналы тәкъдим итә
#ӘНИЛӘРМАРАФОНЫ
 Татар телләре өчен аралашу мөһимлеге
 РЕСУРСЛЫ ӘНИ

«Әниләр марафоны» проектында катнашучыларның төрле темаларга фикер алышып, үз тәҗрибәләре белән уртаклашкан язмаларыннан өзекләр тәкъдим итәбез. Бүгенге язмалар ресурслы әни темасына багышлана.

Рита СОЛТАНОВА, Башкортстан, Илеш районы.

Аллаһы Тәгалә фәкать хатын-кызга гына әни булу мөмкинлеген биреп, дөньяга яралта. Гүзәллек, акыл, физик һәм рухи көч, түземлек, мәрхәмәтлелек һәм башка бик күптөрле асыл сыйфатларны да жәлләми. Шулар арасында ана мөхәббәте иң беренче урында тора. Болар бернәрсә белән дә чагыштырып булмый торган адәм баласының нәселен дәвам иттерүче бәрәкәт-яшәү чыганагы, үз гомеренә җитәрлек һәм балаларына да тапшырып китәрлек ресурс. Кадерле әниләр, сез үзегезне шундый зур ресурска ия дип хис итәсезме? Әгәр дә шулай икән, бу байлыкны бүлүгә иткән Раббыбызга рәхмәт белдерик.

Айсылу ГАЛИЕВА, Казан шәһәре.

Ресурслы әни. Бу сүзгә мондый контекстта куллана белмим, баштарак аңлый алмый интегә идем. Татарча әйткәндә, арыганда көч җыя алу сәләтедер инде ул.

Әни безгә кечкенәдән ял итү ул – эш төрен алыштыру, дип әйтә иде. Чынлап та, ял итәм дип, түшәмгә карап яту яки басылып утырып тору минем өчен түгел. Ятсам, йоклап китәм, утырсам, йә компка, йә тегү машинасы артына утырам. Якшәмбеләрдә минут та утырып торырга вакыт булмады, дип сукранып алучы – миндер инде ул. Атнага сузылган акыл эшен ялларда – бакча, җирдә казыну алыштыра. Кыш көне каядыр чыгып керү (тау шуу, чаңгыда йөрү һәм башкалар), каядыр бару, һава алыштыру ярдәм итә. Ә инде чып-чынлап үзеңне үстерә торган чаралар – яңа белемнәр үزلәштерү.

Лилия ҺАДИУЛЛИНА, Мамадыш районы.

Психологлар моны «хәзерге заман авыруы» дип атый. Ә сез кул төшкәндә яңадан эш башларга кайдан көч табасыз? Ничек һәрвакыт бар яктан да өлгер, уңган, үрнәк әни булып калырга? Сезнең ресурс нәрсә ул? Ресурслы әни! Кем ул? Нинди ул? Минем аңлавымча: ресурслы әни – гаиләдә дә, эштә дә бар эшкә дә өлгер, актив яшәү рәвеше алып баручы уңган-булган әни ул! Кайчакларда безнең планлаштырган эшләребез барып чыкмый. Бу инде ресурс җитми калу. Әгәр дә син төшенкелеккә бирелмичә, «мин көчле, мин булдырам!» дип әйтә аласың икән, бу бик яхшы. Үзең ышанырга, рәхмәтле булырга, эш белән ялны дәрәс чиратлаштырырга, табигатькә чыгарга, дусларың белән аралашырга кирәк! Кул төшеп, яңадан эш башларга миңа балаларым, оныкларым көч бирә, ә янымда кеше булмаганда мин гөлләр белән сөйләшеп юанам. «Мин әле балаларыма кирәк!» – дип кат-кат кабатлыйм.

Сәрия НУРЫЕВА, Башкортстан, Мәчетле районы.

Сезнең күзләрдән нур бөркелә. Кояш нурлары кебек җылы да, сөйкемле дә. Алар синең җаныңа үтеп керә. Биотоклар кагылган кебек тәннәр чөмәрдәп-чөмәрдәп китә. Син аның кайдан, ничек килүен дә сизмисең, белмисең. Һәрнәрсәгә кагыласың, ул да синең арттан хәрәкәткә килә. Сиңа мең төрле күзләр төбәлгән. Син аларны тоясың, ләкин берни дә эшли алмыйсың. Ул һәрчак синең белән. Аңлатып бирә алмаслык халәт. Ул тумыштан – газиз кешеләреңнән күчкән. Һәрвакыт өлгер, уңган, үрнәк булып каласың. Сиңа, эшләреңә, холқыңа сокланалар. Нәрсәсә бар инде дип куясың. Синең өчен ул гап-гади нәрсәләр. Бу тирәлек, мохит, табигый эхлакылык, затлылык сине шулай көчле итә. Менә шул инде ул – табигый ресурс! Көч, хис, талант. Син үзең акыл белән эш итә торган психолог. Төшенкелеккә бирелеп, кулдан эш төшкәндә дә алга омтылыш, көч таба аласың. Ул – синең дөһамың. Кем генә булмасын, ул синнән моны үрнәк, өлгә итеп ала. Ә ул буыннарда барып тоташа...

#әниләрмарафоны

ТУГАН НИГЕЗ КАДЕРЕ

Фидания
МОРТАЗИНА

Мәллә-Тамак авылы тарихын барлап йөргәндә югары оч, түбән очларны урадым, аръякларга барып чыктым, никадәр кешеләр белән очраштым, күпме язмышлар күз алдымнан үтте. Ә менә бу ике катлы мәһабәт йорт янында озаккарак тукталдым. Күңелемә күптән тынгы бирмәгән әлегә нигездән үзенә бер жылылык, нур агыла иде. Ярты гасыр элек салынган алты почмаклы иске өй дә янәшәдә генә, ике өй арасын түбә тоташтырган. Тәрәзә саен гөлләр елмая, алар үзенә бер серле дөньяга дәшә кебек... Йорт хужасы Фәһимә апа МИРИХАНОВА тыйнак елмаеп каршы ала. Заманында авылның бик хөрмәтле кешеләре булган Сөләйман абый белән Мөзәянә апа кызы ул. Гомер-гомергә татар рухын, аның гореф-гадәтләрен хөрмәт итеп яшәгән атаклы нәсел баласы.

Туган йорт нигә шулкадәр кадерле?

Йортка, тәрәзәләргә, гөлләргә сокланып карап торуымны күреп, туган нигез нигә шулкадәр кадерле була икән, дип, үзе дә хатирәләргә бирелә.

– Туган йорт дисәләр, без – дүрт бала тәгәрәп үскән кечкенә өй күз алдыма килеп баса. Шундый рәхәт,

жылы, нурлы иде ул... Түрдә, ак-шарланган мич каршында, биленә чигүле альяпкычын бәйләгән әни ипи пешерә. Эти ишегалдында тук та тук килеп нәрсәдер кагып, төзәтеп йөри. Менә ул да ишектән елмаеп килеп керер төсле. Кызган мич эчендә йомры калайга сыймыйча алсуланып, күпереп пешкән ипекәйнең хуш исе борынны кы-

тыклай. Көтчәсе инде, майланып, өстәлгә үк куелган. Ипи пешкәнче чәй белән кабарга дип хәстәрләгән инде әни. Дөньяда әллә нинди ризыклардан авыз иткәнем булды, ләкин әни пешергән ипи тәмен бернәрсәгә дә алыштыра алмадым. Бәбкә үләнле ишегалдында чеби-ләп беткән яланаяклы сабый чак әле һаман шунда йөгереп йөридер

Үзенә тартып кайтара торган ТЫЛСЫМ көче бар ул нигездә.

кебек. Бакча артында бормаланып аккан Мәллә елгасында бер көтү казлар йөзә. Үзебезнең казларны әллә кайдан таныым мин. Бәрәңге бакчасы артында гасырлар бие үскән өянкеләр дә безнең нигезнең аерылгысыз бер өлеше. Абыйлар шул өянке ботакларыннан үрмәләп уйныйлар иде... Язгы ташулар вакытында Мәлләдә гөҗләп аккан бозларның тавышы өйгә кадәр ишетелә. Ә май аенда алмагачлар, шомыртлар ак чәчәккә күмелә!.. Бар нәрсә акын, кадерле монда. Әллә кайлардан үзенә тартып кайтара торган тылсымлы көче бар ул нигезнең. Аны бернинди хан сарайларына да алыштырырлык түгел. Әти-әниләребезнең, әби-бабаларыбызның якты рухын саклый торган изге жир ул...

Фәһимә апа сөйләгәннәренә хикәя тыңлагандай тыңлыйм. Чыннан да, бу нигезнең капкасын ачып керүгә үк ниндидер рәхәтлек биләп ала. Шушы нигезнең аямен, гаилә ядкарьләрен саклаучы Фәһимә Сөләйман кызы исә мине җай гына Юнысовлар гаиләсе, әти-әниләре белән таныштыра.

Кем баласы, дисаләр

Әтисе – Сөләйман ага, әнисе – Мөзәянә апа... Татар рухын, аның гореф-гадәтләрен хөрмәт итеп яшәгән, халкыбызның шул матур йолалары үрнәгендә балаларын да авыл кешесенең бар матур сыйфатларын сөңдереп тәрбияләгән күркәм затлар. Алар турында кыскача сөйләп китмиң кала алмыйм.

Ачлыгын да, сугыш миһнәтләрен дә кичерергә туры килгән Юнысовларга. Илдә сугыш барганда Мөзәянә апа гел ир-атлар эшен башкара. Суслонгерда билдән кар ерып урманын да кисә, авылда ат жигеп таш та ташый, колхозда бригадир да була. Кичләрен суңыр лампа яктысында кул эшләре белән дә утыра. Үзе тегеп, итәк-түшләрен тамбур белән чиккән ак алъяпкычыннан колхозның яшелчә бакчасына эшкә йөрүләрен авылдашлары гел яратып сөйләгән. Башында – озынчага чөеп бәйләнгән ак яулык. Аннан күреп, башкалар да

бригадирлары Мөзәянә кебек йөрергә тырыша. Менә нинди булган безнең татар кызлары! Заманасы ничек кенә авыр булмасын, матурлыкка омтылганнар. Мөзәянәне авылда иң тәмле ипи пешерүчеләрнең берсе дип беләләр. Колхозга читтән берәр кеше килсә, ипи салырга аңа гына кушалар. Ул үзе дә кунакчыл, ачык йөзле, ярдәмчел кеше була. Кергән кешене сыйламыйча чыгармый. Сыйлау дигәннән, элек авыл урамы буйлап чегәннәр йөргән. Алар авыл башында күренүгә, бөтен кеше капкасын терәтеп бикләп куйган. Ул килмешәкләргә ышаныч юк, янәсе. Ә Мөзәянә апа, боларны жәлләп, өйләренә чәй эчәргә чакыра икән...

Сөләйман ага турында аерым сөйләрлек. Бөек Ватан сугышы башлану белән фронтка китә ул. Смоленск өчен барган бәрелешләрдә катнаша. 1942 елда Мәскәүне фашистлардан саклаганда каты яраланып госпитальгә элгә. Ярты ел чамасы дәвалангач, бишмөтенен сул жиңен кесәсенә тыгып, аркасына биштәрен асып кайтып керә. Болай да чамалап, кирәген генә сөйләшергә яраткан Сөләйман ул чакларда ниләр кичергәннән, ниләр уйлаганын үзе генә белгәндер... Сыңар кулы белән барысын да эшләргә өйрәнә. Белемле, оештыру сәләтенә ия егетне колхозга бригадир итеп куялар. Язгы чәчү, көзге урып-жыю вакытында басудан кайтып керми. Көтүен дә көтә, сыңар кулы белән чалгы тотып печәннен дә чаба. Уллары Рафаэль, Наил, Васил белән яңа өй житкерәләр... Инде ничә еллар узса да, шул өй һаман да үзенәң жылысын саклай.

Юнысовларның матурлык утравы

Тыштан балкып, үзенә ымсындырып торган өйгә үтәбез. Тәрәзәләргә бизәкләп ясалган ап-ак борынгы пәрделәр эленгән. Идән-

түшәмнәр сары гәрәбә кебек ялтырап тора. Өй түрәндәге мич әле һаман да үз вазыйфасын үти: әнә Фәһимә апа күпереп пешкән ипиләрен мичтән чыгарган, өйгә бөлеш исә таралган. Әти-әнисеннән калган мирасны күз карасыдай саклай ул. Аның күңел байлыгына шаккатасың. Яшәтән үк хыялында күргән матурлыкка сокланып, аның һәр мизгелен күңел дәфтәренә теркәп куя барган. Әнисе Мөзәянә ападан чигәргә, тегәргә, бәйләргә өйрәнгән. Матур итеп рәсемнәр төшергән. Барысын да үзе өчен, күңеле өчен ясап рәхәтлек ала ул хәзер дә. Ашыкмыйча гына бөртекләп эшләгән чигүләрен күр! Гади ак тукумага чигелгән чәчәкләр чындыр кебек! Бу матурлыкны тудыру өчен сабырлык, төгәллек тә кирәк бит әле. Кайсы гына кул эшенә карасаң да, әнәсеннән жебенә кадәр уйланылган. Төсләре дә характерын ача: әллә кайдан кычкырып тормыйлар, үзе кебек тыныч, тыйнак алар. «Элек нәрсәгә тотынсаң, шул юк иде. Чигү жеңләре очраса, шатланып соңгы акчама булса да ала идем. Ак ситсы күрсәм, сантиметрлап кистерә идем, – ди ул үткәннәренә искә төшереп. – Хәзер ниләр генә юк. Кибет киштәләре сыгылып тора. Тик кул эше белән шөгылләнүчеләр генә сирәгәя бара».

Фәһимә апа әти-әнисеннән калган ядкарьләрен дә кадерләп саклай. Инде өе кечерәк бер милли музейны хәтерләтә. Әнисенең үз куллары белән чигеп теккән алъяпкычына да инде ничә ел гомер узган... 1943 елда әтисе үргән чыбыркы, талдан үрелгән каз оялары, сырлап ясалган кер такталары... һәрберсенәң үз язмышы, үз тарихы. Өй түрәндә ак эскәтер жәелгән өстәл. Кайчандыр бөтен гаиләне үз тирәсенә җыеп, җырлап утырган самавыр. Дивардагы такта

Матурлык, якты мизгелләр булып, күңел дәфтәренә күчә барган.

шүрлектә абыйсы Рафаэльнең беренче хезмәт акчасына алынган радиоалгыч менә-менә үткәннәрен сөйли башлар кебек. Кулдан ясалган йорт жиһазлары барысы да Юнысовлар нәселенең кадерле истәлекләре. Әйтерсең аларга эти-әнисенең якты рухы күчкән. Жиздән ясалган таз белән комган, су чүмече... Көянтә-чиләкләр... Мәллә-Тамакның оста тимерчесе Гата абый ясаган сырлы ипи калайлары. Мич янына сөяп куелган кисәү агачы, күмер чиләге... Барысы да безнең балачак истәлекләре. Никадәр ямь, жылылык биреп тора шулар бу өйгә! Күршеләре Рабига апа, аның кызлары Сәвия белән

Гәлдания да оста чигүчеләр булган. Инде алар күптән мәрхүмәләр, нигезләре ятим калган. «Шундый матурлык әрәм булып ятмасын дип, туганнары килгәч, чигүләрен истәлеккә сорап алып чыккан идем», – дип, Фәһимә апа күршеләренең кул эшләрен дә миңа күрсәтә. Безнең әниләрнең яшьлегә, бер-берсеннән күрәп төшергән чигү рәсемнәре: ваза эчендә гөлләр, оҗмах капкасына кунган тутый кош, мак чәчәге... Барысы да таныш, жанга бик тә якын.

Матурлыкны, үткәнне саклау бар кешенең дә кулыннан килми. Аның өчен күңел байлыгың иксез-чиксез булырга тиештер. Милли жанлы,

матурлыкны күрә, аны башкаларга житкәрә белгән Фәһимә апа холык-фигыле, үз-үзен тотышы, дөньяга карашы белән дә сокланырлык кеше шул! Ире Назыйл абый белән менә шундый матурлык утравын булдырганнар. Оныкларын күр: шәһәр балалары димәссең дә! Рәхәтләнеп татарча сөйләшәләр, гореф-гадәтләребезне белеп, Юнысовлар нәселе белән горурланып, инсафлы булып үсәләр.

...Буыннардан килгән ядкарьләренә барлап, аларны күз карасыдай кадерләп киләчәккә калдыручы Фәһимә апа кебек кешеләр булганда телебез дә, гореф-гадәтләребез дә сакланыр дигән матур уйлар белән сөенеп чыктым мин бу нигездән.

* * *

Күпме кеше, туган нигезен ятим калдырып, бәхет эзләп читкә киткән. Инде авылда төпләнеп калганнары да, еллар үткәч нигезләрен сүтеп, яңа йорт житкәргән. Әби-бабаларыбыздан, әти-әниләребездән калган ядкарьләрен күбесе юкка чыккан. Кемгә кирәк, бу искелек нәрсәгә инде, янәсе! Бу тарихи байлыкны саклыйсы, балаларыбызның балаларына тапшырасы иде бит югыйсә. Аларның яшәү рәвешен, нинди эш белән шөгыльләнгәннәрен оныклары түгел, балалары да белми. Ни кыз-аныч, үзәбезгә генә хас йолаларны, гореф-гадәтләрен, борынгы һөнәрләребезне белгән өлкән буынның күбесе инде бакыйлыкта. Киләчәк буынга милли байлыгыбызны тапшырырдай кешеләр булмаса, эшләр бөтенләй харап. Шундый уйлар күңелне гел тырнап тора иде. Хәлләр алай ук мөшкел түгел икән әле, тирә-ягыбызда искиткеч кешеләр яши икән дип сөендем. Авыл тарихын өйрәнеп йөргәндә никадәр байлыкка тап булдым мин. Үткәннебездә калган матурлык, күз нурларын түгеп, күңел жылысын салып, кул хезмәтләрен куеп эшлängән ул ядкарьләр, һәр нәселнең буыннан-буынга күчеп килә торган үзләренә генә хас кәсепләре мине таң калдырды.

Бу юл – һәркемнең үзенеке. Монда берәү дә икенчесен кабатламый. Кемдер аңа тормышының түгәрәклегенә, бөтенлегенә рәхмәт йөзеннән баса, икенчеләр – язмыш күтәрә алмастай булып тоелган сынауларын җибәргәч, өченчеләр... «Мин намазга ничек бастым» дигән яңа сәхифәгә хатларыгызны сез дә юллый аласыз. Бәлки, нәкъ менә сез язган юллар кемнеңдер күңеленә кагылып, һәм ул беренче тапкыр кыйблага карап: «Илаһи ният кылдым...» – дип кабатлар...

АЛЛАҢЫНЫҢ РӘХМӘТЭ ЧИКСЕЗ

Дингә килү, намазга басу өчен җирлек, эзерлек, кайчакта ниндидер бер сәбәп кирәк. Күпләр аңа сынаулар аша килә. Шатлыкта да, кайгыда да Аллаһыны искә ал, дип нәсыйхәт ителсә дә, сау, бай булганда Аллаһыны сирәк искә төшерәбез шул, авырлыктар, сынаулар белән очрашканда исә Тәңребездән ярдәм сорап ялварабыз. Моңы үз тормышымнан чыгып язам.

Башлангыч белем алган мәктәпбез (мин Кама Тамагы районы Кече Карамал авылында туып-үстем) элеккеге мәчет бинасы иде. Без – совет чоры балалары. пионер, комсомол, коммунист этапларын үткән динсез буын. Бәхеткә, янәшәбездә дин тотуны кысрыклаган елларда да кача-поса булса да Аллаһыбыз кушканнарны үтәгән әби-бабаларыбыз булды. Нәкъ менә алар (урыннары җәннәттә булсын!) күңелләребезгә башлангыч иман орлыкларын салды. Мин әтием ягыннан булган тәтәм (без аны шулай дип йөртә идек) Хәдичә янында үстем. Бер ишегалдында ике йорт иде: әти-әнием янына кереп чыгып кына йөрм. Тәтәм авылда остабикә булды, аның яныннан бер дә кеше өзелеп тормады. Алар бергә җыелганда тәтәмнең изге китаплардан укыганнын «Мең дә бер кичә» әкиятенә дэвaмы кебек кабул итеп йотлыгып тыңлый идем. Аннан матур итеп әйткән мөнәҗәтләр дә күңелемдә дингә карата җылы тойгылар уяткандыр. Иң беренче тылсымлы догаларны да миңа ул өйрәттә. Яштың өйрәнгәннәр гомер буена да онытылмый икән... Иң беренче тәсбихне дә хөрмә җимеше орлыгыннан тәтәм ярдәмендә үз кулларым белән тездем – бүгән дә аны яратып тартам. Бусы кадерлерәк, чөнки аңардан мин беренче зекер-тәсбих, тәһлил, салаватларны чыгарга өйрәндем.

Тәтәм вафатыннан соң догаларны миңа әнием Сафия өйрәттә. Соңрак ул авылда озак еллар остабикә булды. Әни безгә генә түгел, җәен авылга кайткан балаларны мәчеткә җыеп, аларга да башлангыч дин сабагы бирә иде. Килсеннәр өчен пенсия акчасына тәм-томнар алып өләшә, дини китаплар сатуда юк чак, кичләрен дәфтәргә язып, шуларны тарата... Безне, дүрт кызын бик тә намазга бастырасы килде. Кызганыч, үзе исән чакта яшьлек, эш-мәшәкәтләр белән аның бу теләген тормышка ашыра алмадык... Аллаһыдан вәгъдә җитмәгәндер инде.

Һөнәрәм буенча мин журналист, Казан дәүләт университетын тәмамлап, районыбызда нәшер ителүче «Идел таңнары» («Волжские зори») газетасында 35 ел эшләдем: корректордан башлап баш мөхәррир вазыйфасына кадәр күтәрелдем. Тормыш иптәшем Илхар Эчке эшләр органнарында хезмәт итте. Әйе, барысы да әйбәт иде.

2000 елда тормышымда сынаулар чоры башланды. Биш операция кичердем, ике тапкыр онкология диспансерына җибәрделәр. Болар аша Тәңрем миңа уйланырга вакыт бирде. Аллаһының рәхмәте белән авырлыктарны җиңеп чыктым һәм бу хәлләрдән соң әкреләп намазга бастым.

20 ел тормышта булсам да, балабыз юк – тормышыбыз китек иде. Ятимнәр йортыннан бала алуга ирем каршы булды... Мин һәр намаздан соң Аллаһымнан хәерле, иманлы бала бирсәң иде, дип сорадым. «Миннән дога белән ярдәм сораган колымның күтәрелгән кулын буш калдырмам», дигән кодрәтле Аллам ишетте мине! 45 яшемдә кызымны таптым. Тагын Аллаһының бер хикмәте: кызыма исемне дә төшемдә куштылар. Хәлем авыр, реанимациядә йокымсырап ятам шулай һәм төш күрәм. Баламны имезеп утырганда, матур гына киенгән бер бабай килеп керде. Аны ачуланам икән. «Чыгам, кызым, чыгам! Балаңа исем кушарга гына кердем. Әминә атлы булсын ул!» – диде дә күздән югалды... Башка исем сайлап куйган идек. Әмма бу төштән соң кызыбызга Әминә дип куштык. Бүгән инде аңа 16 яшь, балам минем белән бергә намаз укый. Кайчандыр намазга басуыма каршы булган ирем Илхар дә безгә уңайлыктар тудырып, кайгыртып, бөтен теләкләребезне үтәп тора. Моңы Аллаһының рәхмәте дими, ни дисең?! Без аңа атлап барганда, ул безгә йөгереп килә! Шөкер, үз үрнәгемдә ике кыз туганыма да намазга басарга ярдәм иттем.

Намаз – ул күңел тынычлыгы, гөнаһлардан чистарыну, изгелеккә, игелеккә, ахыр килеп, мәңгелек рәхәткә омтылу дияр идем. Фарыз ителгән бу гамәльне барыбызга да үтәргә язсын.

Гөлшат
ШӘРӘФЕТДИНОВА

ИН ЯХШЫ МАРШРУТ

Лилия
ГӘРӘЕВА

– Ишеттегезме, Хөснетдиновлар тагын бәби алып кайткан!
 – Өченчесенме?
 – Дүртенчесен!
 – Өйләрен салып бетергәннәрме соң?
 – Өйләрен дә салганнар. Агач та утыртканнар. Өч малай үстерәләр. Инде менә кызлы да булганнар!
 Ерактан поезд тавышы ишетелә. Тимерьолда куела торган билгеләр тотып, сәхнәгә егетләр-кызлар чыга. Поезд тәгәрмәчләре тавышын хәтерләткән күңелле музыка уйный...
 Россия тимерьоллары акционерлар оешмасы тармагында инженер булып эшләүче Римма ХӨСНЕТДИНОВАНЫң «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» конкурсындагы чыгышы энә шулай бик мавыктыргыч башланган иде. Ире Руслан Хөснетдинов та тимерьолда эшли икән. Житмәсә, Яшел Үзәннең иң актив гаиләсе, шәһәрне яшелләндерү һәм табигатьне саклау өчен үзләреннән иң күп көч кертүчеләр, дип таныштырдылар алар белән. Кызык!
 Икесе дә тимерьолчы! Дүрт бала үстерәләр! Активлар! Димәк, аларга барабыз! Шулай дип уйладык та, Яшел Үзәнгә кузгалдык.

Беренче маршрут

Тимерьол дигәч, күз алдына иң элек вокзал, рельслар, поезд һәм вагоннар килә. Аннары яңа штрихлар өстәлә: кызгылт-сары жилетлардан юл читендә басып калган эшчеләр, кызыл һәм яшел «күзле» светофорлар, караңгы тоннель, юл буендагы юан баганалар...

РЖДга «путеец» булып эшкә урнашканчы, Руслан да шулайрак күзаллы. Тәнебездәге тамырлар буйлап кан йөри алсын өчен ничә агъзабызның өзлексез эшләве кирәк булган кебек, илебезнең яшәү артерияләре саналган тимерьолның да нинди катлаулы организм икәннән, машинист һәм проводниктан кала, анда тагын меңәрләгән белгеч эшләвен, эре кан тамырларына вак кына капиллярлар килеп кушылган кебек, тимерьолның да йөзләгән тармактан гыйбарәт булуын шунда күрә ул. Рельслардан көненә ничә состав уза, ничә пассажир

тәрәздән кул изәп каядыр ашыга. Барасы жирләренә исән-имин килеп җитә алсыннар өчен, рельслар төзек, шпаллар нык булырга тиеш. Путеец – энә шул рельсларның һәм шпалларның төзеклеге өчен җаваплы кеше. Аның тугры юлдашы – кувалда. Руслан да өстенә кызгылт-сары жилетин киеп, иңенә кувалдасын салып, берничә ел шпаллар буйлап атлый.

Путеец, электромонтер, электромеханик, өлкән механик, участок җитәкчесе, диспетчер – РЖДның Казан региональ элемтә үзәге җитәкчесе итеп билгеләнгәнчегә кадәр Руслан Госманович 26 елда узган юл бу.

– Бүгенге вазыйфама керешкәндә миңа 30 яшь иде, – ди ул шул көннәргә искә алып. – Әле тәҗрибә дә, абруй да юк. Кул астымда 360 кеше. Күбесе өлкән яштыгеләр, алар инде үз эшенең чын осталары. Ияләшеп китүе авыр булды. Киңәш сорап мәчеткә бардым. «Үзең өчен

тормыш кагыйдәләре булдыр һәм шулардан чыкма», – диде хәзрәт. Мин үземә гадел һәм намуслы булырга дигән ике кагыйдәне билгеләдем һәм әлегәчә шулар белән яшәргә тырышам.

Руслан Хөснетдиновка 2015 елда Россиянең почетлы радисты, 2023 елда Татарстанның атказанган транспорт хезмәткәре дигән мактаулы исемнәр бирелү үзе сайлаган тормыш кагыйдәләренә тугрылык нәтижәсе.

Икенче маришурт

Римма белән дә тимерьолда таныша алар.

– Казан дәүләт мәдәният институтына имтихан биреп кайтышым иде. Электричкада яныма кызмача абзый утырды. Исәреп кешедән ераграк булайым, дип, буш урынга күчтем. Каршыма эш киёмнәреннән бер егет йокымсырап бара. Күзен ачкан саен, карашы аягыма төбәлә. Туфли каешы кырып, тубык сөягемне кызарткан иде. «Нәрсәгә карый инде бу, – дим эчтән генә. – Сөял күргәнә юкмы?» Егетнең: «Жиләктән кайтасыз, ахрысы?» – дигәнәңә пырхылдап көлеп жибәрдем. Электричкадан төштөк тә икебез бер якка таба атлап киттек. Бер якта яшибез икән, дип уйлап куйдым. Кайта-кайта бер үк урамга борылдык. Баксаң, бер урамда гына түгел, бер үк йортның күрше подъездларында гына яшибез икән! Миннән сизгез яшкә өлкәнрәк булгач, юлларыбыз моңарчы кисешмәгән. Шуннан дусланып киттек инде. Ул мине гадилегә белән җәлеп итте. Аннары... мотоциклы да бар (Римма рәхәтләнеп көлеп жибәрә). Биш ел очрашып йөрдөк. Бер күрдән үк гашийк булдым димим. Ярату хисе һәр көнне акрынлап артты, – дип сөйли үзләренә гаилә тарихын Римма. – Мин дүртенче курста укыганда тәкъдим ясады. Әй... Әйтергә онытканмын, мәдәният институтына тәки кермәдем бит, хокук факультетын тәмамладым. Кафега чакырып, чын романтикарча, сюрприз әзерләп ясады ул тәкъдимне. Мин риза, ләкин тагын бер ел көт, укып бетерим, дидем. Өйләнешкәч, кайда яшәрбез, анысын да уйла, дидем. 2008 елның июлендә Русланны элемтә үзгә җитәкчесе итеп билгеләделәр, шул елның августында тугебыз булды. Туйдан соң үзбегнең фатирга кайттык, Руслан ипотекага ике бүлмәле фатир алган иде.

– Юрист белем алдым, дисез. Ә конкурста сезне инженер дип таныштырдылар, – дигән сорау бирәм әңгәмәдәшемә.

– Әйе, мин хәзер тимерьол тармагында инженер. Ә хезмәт юлымны Яшел Үзән район Советында белгеч булып башлап жибәргән идем. Аннары Руслан эшләгән элемтә үзгәгә килдем. Тимерьолда эшләүнең шунысы ошый: монда яшә белгечләргә укыту, әзерләү өчен зур эшләр башкарыла. Минә дә башта укыттылар: метеорология буенча эшли торган белгечлеккә өйрәндем. Рационализатор эшчәнлегә дә фәнни-техник эшчәнлек тә, сакчыл җитештерү дә кергән аңа. Болары инде ижадирак эш. Ике тапкыр Горький тимерьолының иң яхшы ижади-техник хезмәткәре исеменә лаек булдым.

Өченче тапкыр декреттан чыккач, миңа табигатьне саклау өлкәсен тапшырдылар. Инженер дип аталса да,

экологка якынрак ул. Росреестрда теркәлгән, табигатькә зыянлы тәсире булган барлык чыганаclarны исәпкә алабыз. Мәсәлән, без эшли торган бина бар. Ул да табигатькә зыянлы тәсир итә торган объект булып санала. Ничекме? Анда терекөмешле лампалар кулланыла. Алар сафтан чыккач, бу лампаларны табигатькә зыян китерми торган итеп юкка чыгарырга кирәк. Тузган эш киёмнәре, яраксызга чыккан аккумулятор-батареялар, бушаган буюу савытлары... Бу калдыклар закон буенча исәпкә алынырга һәм табигатькә зыянсыз итеп утильләштерелергә тиеш. Менә минем эшем шуннан гыйбарәт тә инде. Жаныма ул эш бик якын. РЖДда – мин 2012 елдан. Быел Горький тимерьолында экология иминлеген тәмин итүче иң яхшы инженер дигән мәртәбәгә бүләк алдым.

Өченче маришурт

Тимерлан – тугызынчыда, Исмаил – сизгездә, Азамат – беренче класста, Нәргизгә 5 яшь.

– Күп бала үстерү икегезнең дә уртак теләге идемә? – дигән сорауны Римма түгел, Русланга атап бирәм. Хатын-кызының күңелендә биләүдәге бала ятар, диләр. Табу белән генәме, аларны үстерәсе, укытасы, башлы-күзле итәсе бар. Гаиләнең матди ягы күбрәк ир-ат җилкәсендә бит.

– Тимерлан белән Исмаилның яшә аермасы бер ел. Дус булып үстеләр. Аралары якын булгач, иптәшләре дә бер, уеннары да бер иде. Үскәннәрен сизми дә калдык кебек. Аннары бу йортыбызны салдык. Зур йорт. Икебез дә эшлибез, үзбегзгә җитәрлек муллык та бар. Ник тагын бер бала үстермибез, дидек. – Соравыма Руслан шулай җавап бирде. Аннары аңа Римма кушылды:

– Азамат – Аллаһтан сорап, бик көтеп алган балабыз. Азамат туганчы, без бала тәрбияләүнең бөтен серләрен беләбез дип уйлаган идек. Ай-яй, шук ул безнең. Берүзе утыз балага торырлык. Абыйлары бигрәк тыңлаучан булган икән, дим. Азамат инде үсеп килә, ә минем тагын яшә бала сөясем килә. Мөмкинлек булганда, табыйк, дидек. Малай булып дип, Даян исемен дә уйлап куйган идек. УЗИда «кызыгыз була», диделәр. Икебез дә бер сүз эндәшмәдек. Юлда Русланнан сорыйм:

«Нишлибез инде хәзер? Без кыз үстерә белмибез бит». Аның: «Өйрәнергә туры киләчәк», – дигәнәңә ишеткәч, рәхәт булып китте.

Балаларыбызның дүртесе дә «Алпар» театр студиясенә йөри. Быел Тимерланның анда йөри башлаганына 10 ел. Студиянең җитәкчесе Буза Светлана Геннадьевна – гажәеп кеше. Өлкән яшьтәгеләр белән дә, сәләмәтлегә зәгыйфь балалар белән дә шөгыльләнә. Мин моңа сөенәм: балаларыбыз сәләмәтлегә чикле кешеләрнең дә үзләре кебек үк гадәти булуларын аңлап, аларга ярдәм итәргә кирәген беләп, миһербанлырак булып үсә бит. Өнә шундый зур эш башкара Светлана Геннадьевна.

Безнең гаиләдә һәр бала узарга тиешле ике этап бар. Аның беренчесе: йөзү. Спортчы булу дигән максат куймыйбыз, бары йөзәргә өйрәнү. Ошый икән, дәвам итә, ошамаса, башка юнәлеш сайлыйбыз. Исмаил йөзү

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ: ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

белән профессионалларча шөгыльләнә, спорт мәктәбендә дә укый. Азаматка әнә йөзү ошамады. Тхэквондо дигән идек, ул шахматны үз итте. Нәргиз йөзүгә яратып йөри. Икенче этап: театр студиясе. Анысы дүртесенә дә ошый. Тимерлан музыка мәктәбенең гитара классын да тәмамлады. Хәзер аның алдында укырга кая керергә дигән сорау тора. Әле уйлыйбыз.

– Икегез дә тимерьюлда эшлэгәч, улларыгызның да шул юлдан баруын теләмисезме? – дим.

Жавапны әтиләре бирә:

– Профессия сайлау турында уйлана башлагач, аларны эшемә экскурсиягә алып бардым. Көне буге шунда булып, нәрсә эшлэгәнәмне күзәттеләр. Исмаил шундук әйтте, бу минем өчен түгел, диде. Тимерланда кызыксыну бар. Нинди юлны сайласалар да, без каршы түгел. Иң мөһиме: сайлаган эш үзләренә шатлык китерсен.

Бугаиләдә тагын бер файдалы гадәт барлыгын белдем. Йокларга ятканда балалар телефоннарын әти-әниләренә бүлмәсенә кертәп калдыра. Ә якшәмбе аларда «телефонсыз ял көне» дип атала, һәм ул көнне беркем дә телефонны кулына алмый.

Дүртенче маршрут

2023 елда Хөснетдиновлар гаиләсе Яшел Үзән районы уздырган «Яшел яз» конкурсының «Экогаилә» номинациясендә җиңү яулаган. Әниләренә табигатьне саклау юнәлешендә эшләве тикмәгә генә түгел икән.

– Һәр язда йортыбыз янындагы каенлыкны җыештыру күптән инде гаиләбезнең традициясенә әйләнде, – ди алар. – Нинди генә чүп ташламыйлар анда. Хәтта телевизорларга кадәр ыргыталар. Яз көне балалар белән өмә ясап, шуларны җыештырабыз. Әти-әниләрнең Ашлашкынода дачалары бар. Якында гына Сумка елгасы ага. Су коенырга барсак, анда да иң башта яр кырыйларын, елга төбен күптән аралыйбыз.

Тагын бер традициябез – көз көне термос, плед, фотоаппарат һәм... зу-ур капчыклар алып урманга чыгабыз. Әлбәттә инде, ул капчыклар гөмбә җыяр өчен түгел, чүп җыяр өчен. Өйдә дә һәр чүп аерым җыела безнең. Картонны аерым, пластикны аерым... Балалар табигатьне яратып, тирә-юньне чүпләмәскә кирәген, урам җыештыручыларның нинди авыр хезмәт башкарганнн беләп үссен дибез. Без аларны шуңа өйрәтәбез. Алар аны бездән күрмәсә, кемнән күрсен?!

Өй каршыбыздагы буш урынга ел саен наратлар утыртабыз. Урман үстерәсебез килә. Без яз көне утыртып, матур гына үсеп киткән агачларыбызны кышын снегоходларда йөреп сындыралар. Икенче елны без тагын утыртабыз. Инде агач утырту бугенча күпме тәҗрибә тупладык. Болыннан яшь үсентеләр алганда, элек тамыры белән генә казып алып утырта идек. Хәзер туфрагы белән казыйбыз да, кәсе таралмасын өчен, киндер тукумага төрәбез. Чокырга шул киндере белән утыртабыз. Табигый тукума булгач, туфракта таркалып бетә ул.

– Бөтен эшнә балалар белән бергә эшлибез, – дип дәвам итә сүзен әтиләре. – Гаиләбезнең чаты бар.

Нарядны шунда язам. Әле күптән түгел генә кар яуды. Карны көрәгез, дидем. Безнең дәрес хәзерлисе бар, диләр. Ярый алайса, мин кайткач, өчәү бергә көрәребез, дип яздым. Бергә эшлэгәч, тиз дә, күңелле дә. Ә үзәк генә эшләсәң, туйдыра ул.

Конкурсларда катнашу тәҗрибәләре зур Хөснетдиновларның. 2023 елда Римманың «Нечкәбил» конкурсында катнашып, «Көмеш Нечкәбил» титулына лаек булганын әйтү генә дә җитә.

Бишенче маршрут

Римма да, Руслан да Яшел Үзәннең үзәндә туып-үскән. Рус мәктәбендә укыганнар, татар телендә белем алу эләкмәгән аларга. Әти-әнисе авылдан булган Руслан туган телне гаиләдә өйрәнсә, Римма татар теле укытучысы Гөлчирә Гыйниятовнага рәхмәтле.

– Иң яраткан укытучым һәм иң яраткан дәресем булды, – дип, күңелендә мәктәп елларын яңарта ул. – Татар телен рус балалары белән бергә өйрәндем. Килешләрдә төрләнәшнә ятлатмады ул безгә, ә көңдәлек тормышта кирәк була торган сүзләргә өйрәттә. Татарча курчак спектакльләре куя, татар теленнән олимпиадаларда катнаша идек. Бик кызыклы уза иде аның дәресләре.

Тимерлан белән Исмаил җәйләргә әби-бабасы янында – Айдар авылында уздыра икән. Печән чабарга, чүп утарга, татарча сөйләшәргә өйрәнсеннәр дип, махсус кайтарабыз, ди әти-әниләре.

– Минем дә җәйләрем авылда уза иде. Авыл тормышын да белү кирәк ул, – дип ачыклык кертә әтиләре. – Әби-бабаларына да булышалар, тормышны да өйрәнәләр. Ипинәң кайда үскәннән беләләр.

– Без балаларның эшкә генә түгел, гаиләдәге традицияләргә беләп, бер-береңә ихтирамлы мөнәсәбәт, кайгыртуны күрәп үсүләргә дә телибез. Һәм шуның өчен үзәбез дә тырышабыз, – дип ялгап ала сүзгә Римма. – Ике яктан әти-әниләребезнең безгә күрсәткән ярдәмә чиксез. Шуңа күрә фатир алганда да, йортыбызны салганда да аларга якынрак булсын, дидек. Кайнанам белән дуслар без, кадерле кешем ул. Безгә гел булышырга тора. Беркайчан тәнкыйтьләмәс, авыр сүз әйтмәс. Кайнатам исә туры сүзле, бик эшчән чын татар ире. Аңа һәр җирдә тәртип булсын. Ясаган түтәлләргә күрсәгез! Жеп белән сызган кебек!

Минем әле 91 яшьлек әбием дә бар. Рәйсә исемле. Яшел Үзән шәһәрәндә яши. Атна саен ризыклар илтәп, өйләргә җыештырып кайтабыз. Әбием янына барганда балаларны да калдырмайбыз. Моңы махсус эшлибез. Олы кешегә ярдәм итәргә кирәген беләп, кече күңелле булып үссенәр. Без дә олыгаясы. Буге – тормыш.

Әтиләргә ияреп, Тимерлан белән Исмаил мәчеткә йөри. Коръән уку конкурсында катнашканнар.

– Буге орлыклары гына, – ди әниләре. Шул орлыклардан ни дә булса үсеп чыгасына ышана ул.

...Һәркемнең үз гомер маршруты. Кемнекедер озын, кемнекедер кыскарак... Кызыклы маршрутлар да була. Римма белән Русланның кебек!

КИЕК КАЗ ЮЛЛАРЫ

(Повестьтан өзек)

Бу көннәрдә язучы-журналист, «Мәгариф» журналының баш мөхәррире Гөлүсә ЗАКИРОВАНЫң «Энекәш» исемле документаль повесте дөнья күрдә. Әсәр авторның бертуган энесе, махсус хәрби операциядә катнашып һәлак булган «Физик» позывнойлы Апас районы Кече Болгаер егете Илнур ЗАКИРОВНЫң якты истәлегенә багышлана. Игътибарыгызга повестьтан өзек тәкъдим итәбез.

2022 елның февралендә Россия хөкүмәте махсус хәрби операция башлану турында хәбәр итте. Көзен мобилизация игълан ителде. Октябрь-ноябрь-декабрь айларында никадәр ир-егетләр шунда китте. Һәр гаиләнең үз тарихы. Һәр геройның үз язмышы. Вакийга урыннары билгеле бер сәбәпләр белән төгәл күрсәтелмәсә дә, уйлап чыгарып язылмаган, геройларның да үз прототибы бар.

* * *

Авылда Сабан туге гөрли. Клуб хезмәткәрләре концерт куя. «Чайкала иген кырлары» дип җырлый башлагач, микрофон өзәлеп китте, җилдә чыш-пыш килгән әче тавышлар колакны яра башлады. Оператор егет чыбыклар ялгарга тотынды. Ә үзешчән артист апалар югалып калмады: сәхнәдән халык арасына төшеп, «Зәлидә» уйната башладылар. Арада хәрби киёмле бер егет тә бар иде, йөзе кара-кучкыл, яшь чыраенда җыерчыклары да күренә. Кепкасы йөзен каплаган, карашын чамалап булмый. Әмма ул махсус хәрби операциядән ялга кайткан, ул – герой. Аңа карап кына торасы, хәлен сорыйсы, аның кайтуына сөенәсе, шатлыгын уртаклашасы килә. Янәшәсәндә – чибәр генә мөлаем бер кыз. Егетенә төшкән күзләрен ул да күрә, көнләшә, бәбкәләрен саклаган каз кебек, янәшәдә горур гына басып торуйн давам итә. Кырыдан караганда, Ләйлә белән Мәҗнүн кебек инде болар.

Ул да түгел, микрофонны көйләделәр. Алып баручы «Зәлидә» уйнаучылар арасында ялга кайткан солдат егетне күреп, танып, программага үзгәрешләр кертергә ашыкты.

– Якташлар, Сабан туге кунаклары! Бүген безнең бәйрәмбездә батыр егетбез Айдар Сабиров та катнаша. Сәхнәбез түренә чакырыйк әле үзен. Рәхим итегез!

Ул арада биеп кызып киткән тамашачы, куллар чабып, этеп-төртеп диарлек егетне сәхнәгә чакыра башлады. Башка чара калмады, Айдар Ләйләсенең учын нык итеп тоткан хәлдә, кызны да үзе белән ияртеп, сәхнәгә күтәрелде. Кызының уңайсызланганын Әминә жаны-тәне белән тоеп, аңа рухи көч биреп торды. Мөгаен, үкчәсез туфли белән Сабан туена чыкканы өчен дә, чәчен килештереп ясатмаганы өчен дә борчыла булып. «Кемне тапкан бу чибәр егет», – дип әйтерләр дип тә уйлыйдыр. Хатын-кыз көтелмәгән хәлләрдә иң элек киёме, килеш-килбәте өчен борчыла инде, бу аның табигате. Айдар исә кызның учын бер минутка да кулыннан ычкындырмады. Пулты артында утырган оператор

егет Айдарның танышы иде. Тиз генә минусовка куеп, микрофонны егеткә тоттырды. Айдар ялындырып тормады:

Жаным моңнар тулы, әйтер сүзем калды.

Бер мөлне барысы югалды, югалды.

Кайларда, кайларда, бүген син кайларда?

Кайдан эзлимин сине, кояштан, айлардан?

Киек каз юллары югары, югары...

Исемен кабатлап санымын йолдызларны...

Аңа кул чаптылар, кушылып җырладылар, еладылар.

Вакытлыча ялга кайткан СВОшникның тавышы да, җыры да матур иде. Халык мәхәббәте менә нинди була икән, дип уйлап куйды Әминә. Аның үзенә дә күңеле тулган иде, бу егетне энекәше итеп күреп, иңнәреннән кочып, яхшы теләкләр генә телесе килде.

Сәхнә янәшәсәндә читтәрәк басып торган хатын гына бу агымга кушылмый, елмаймый, хәтта кул да чапмый. Тукта, хәрби прокуратурада апасының хәбәрсез югалган улын таптырган хатын лабаса бу! Исәнләшергә кирәк, яхшы түгел. Син кем, нигә сорыйсың дип төпченә башласа, ни дияргә? Борчылуы юкка булган, син кем дип аптыратып тормады ул, күңелендәгесен бер сулышта бушатты да салды.

– Хәбәре юк. Елдан артты. Кая гына бармадык.

Әсирлектә булуы ихтимал дигән өмет йөртә. ДНК өчен анализлар тапшырды әти-әнисе...

И адәм баласы! Ниләр генә кичермисең, ниләр генә йөртми сине бу дөньяда. Әнә кемдер мәйданда бил алыша, кемдер көмиттә әйләнә, кемдер баласының батутта сикергән күзәтә, кемдер кушылып җырлап күңелен бушата. Берәүнең дә чиләге буш түгел, һәркем үз йөген күтәрә.

Җырлап бетергән Айдарга сызгыра-сызгыра кул чабалар. Микрофон янә чылдап алды. Айдарның әйтәсе сүзләре калган икән әле.

– Алгы сызыктагы егетләрдән барыгызга да кайнар сәлам! – диде ул. Тавышлар тына төшкәч, сүзен давам итте. – Алар миңа бер бурыч йөкләп җибәрде. Кайткач та үз сүзеңне әйт, диеләр. Менә шул. Сөзүң каршыда әйтәм. Ләйлә, син миңа кияүгә чыгарга ризамы?

Ләйлә дә, тамашачы да мондый борылыш көтмәгән иде, кисәк кенә бар да шаулатып кул чаба башлады. Кәләш баш изәп елап җибәрде һәм егетке кочагына чумды. Оператор егет матур көй куйды. Концерт үз көенә давам итте. Алда аларны ни көтә – билгесез. Әмма бүгенгә шуннан да матуррак кичерешне елап эзләсәң дә табып булмастыр.

«Әдәбиятка заманча фикерли белгән, ил, халык, милләт язмышына битараф булмаган талантлы каләм иясе килде. Аның геройлары татар авылы, татар теле, татар йоласы өчен ут йотып яши...» Язучы, шагыйрә Лилия Фәттахованы шулай бәяләделәр. Мәктәп, район мәгариф бүлеге, редакцияләр... Чаллы Башы авылы, Казан педагогика институты, Яңа Чишмә гимназиясе, «Шәһри Чаллы», «Көмеш кыңгырау» газеталары, «Мәйдан» журналы, «Яңа Чишмә хәбәрләре» район газетасы... Лилия үткән юл әнә шундый тукталышлардан тора. Һәм һәркайсы үзенә бер мәктәп булган, ижатына илһам биргән, уңышлар, җиңүләр белән сөендергән. Татарстан Язучылар берлеге әгъзасы, Сажидә Сөләйманова, Шәүкәт Галиев исемендәге әдәби премияләр лауреаты, «Танырсыңмы?», «Карурман миләүшәсе», «Ишет мине!» китаплары авторы. Лирик-психологик хикәяләрен, хис-кичерешләргә бай шигырьләрен укучылар һәрвакыт көтеп ала.

Лилия ФӘТТАХОВА

МИН САГЫНАМ СИНЕ!

* * *

Шундый озак яшәгәнмен сыман...
Яшәмәгән дә күк...
Әйдә әле, тагын илле еллап
Сана әле, кәккүк...
Үттә инде башны артка борып,
Алга барган чагым.
Шуңа ла ул бик күп көннәремдә
Һаман бер үк чалым...
Ай кызыдай, Бәхет эзләренә
Читтән генә багу...
Төн пәрдәсен ачып куюга ук,
Дөнья – шундый чагу!
...Мин атлармын еллар-
юлларымның
Чын кадерен белеп...
Мизгелләрдән – көнгә такыялар,
Жанга сихәт үреп.

Яшәмәгән дә күк...
Яшик әле!

* * *

Ут алырга кергән кебек кенә
Аралашабызмы?
Бетмәс эшләр көткән кебек өйдә
Таралышабызмы?
Сүзөбезгә жан өрөргә теләп
Смайликлар китә...

Кабатланмас гомер мизгелләре
Кабатланып үтә...

* * *

Ә шигырьләр –
Шагыйрь күчеленен
Харитасы алар.
Кайсы юлдан чыккан?
Кая бара?
Кайда сазлык, таулар?
Гомеренең кайсы акланында
Нинди утта янган?
Кай тарафта сөю багы тапкан?
Кай сөюне танган?
Кемне аклап, кемне каһәрләгән? –
Кем хатадан хали?!
Бер карасаң, гап-гади зат кебек,
Бер карасаң – гали!
Юк, шигырьләр – вакыт харитасы,
Шагыйрь – бары юлчы...
Ул заманда син дә яшисеңдер,
Мәрхәмәтле булчы...

* * *

Ничә көннәр инде яктылыкның
Яктылыгын танийм,
Яхшылыкның танийм яхшылыгын,
Жылылыкның жылылыгын тоям...

Ямьлеләрдән-ямьле бүген дөңьям –
Фанидагы оям.

Һәм...
Вакытның асылмалы күперенә
Утырдым да –
Көннән төгам җыям.
Йотып калмак булам мизгел төмен –
Жаныма тик тансык төмнәр сыя...

Отып калмак булам
мизгел тынын,
Салмак көйгә аны салыр өчен...
Һәм кемнеңдер күчеленә үтеп,
Мәңгелектә шунда калыр өчен...

* * *

Син минем хыялда яралдың,
Мин синең хыялың идемме?
Хыялның мең дә бер юлында
Күрдәң дә турылап килдеңме?

Мин синең барлыкны белдем шул –
Сакладым урының йөрәктә...
Пышылда, син кабат пышылда:
«Көттереп табылдың бигрәк тә...»

Бәхетле табылдык мин бүген!
Жир – Галәм юлында табылган.

Син миңа шулкадәр якынсың –
Хыялдан хыялга тап булган!

Сөү ул һәрвакыт хак юлда...

* * *

Мин сагынам сине рәхмәт белән,
Мин елмаеп сине сагынам.
Жаным бүген бәхет көен көйли
Һәм жибәрә синең ягыңа.

Эшең бүген гөрләп кенә барыр,
Киртәләрең булса – үтәрсең.
Йөрәгемә хәбәр ирештердең:
Сагына-сагына кайтып житәрсең.

Шундый рәхәт урта сагыну бу –
Биеп-биеп алам көткән чакта.
Мәхәббәтле юллар каршы алыр,
Мәхәббәтле юлдан киткән чакта.

* * *

Каршыбызда – иксез-чиксез дөнья,
Күпме ачыш алда. Яңалык!
Һаман да шул дөнья кебек иде –
Күпме төсләр белән яңарды!

Ничә башмак тузар икән юлда,
Ничә биштәр кочар иңнәрне?
Синең белән бергә чакта хәтта
Юлдаш итеп алдым жылларне.

Чәчләремне тузгытсыннар әйдә,
Сыйпасыннар назлап битемнән.
Ачы жилдән син саклайсың,
беләм –
Йөрәгеңне калкан иттең дә.

Синең белән дөңьям –
түм-түгәрәк,
Минем белән сиңа дөңья – киң!
Син дә уйлап алдың микән,
иркәм:
Бер-беребезгә без бит
шундый тиң!

* * *

Иң кызыклы китап –
Син икәнсең!
Туктап булмый,
Укып туеп булмый.
Соңрак укыйм, диеп,
Читкә куеп булмый,
Нидер житми диеп,
Шик тә куеп булмый.
Тел-бизгә камил,
Тема-сюжет – яңа!

Аерылып булмый...
Булмый гына!

* * *

Күз тидермә, дөңья, бу икәүгә.
Бәхетләре артсын диеп телә.
Сөенсеннәр әйдә, сөелсеннәр,
Бер бәхетне меңгә бүлә-бүлә.

Күз алмасы кебек сакла, дөңья,
Сөеп баккан бу икәүнең жанын.
Кер кундырмый, имли-имли сакла
Жаннарының Жирле –
фани чагын.

Күз нурларым диеп, сөеп кара,
Күз тимәсен, сөбханалла, диген.
Якты дөңья, нурлы дөңья ла син –
Юктыр хәзер моңа һичбер шигем.

* * *

Сизәсеңме,
Мин тырыша-тырыша
Дөңьялыктан
Матурлыклар эзим...
Күңел ярам
Ялкынсынган саен,
Матурлыклар белән
Энәм күзим.
Ямаулыкны матурлыктан салам! –
Кемнәр откан
Сыкрап-сыктап яшәп?!
Юк, мин түгел,
Минем жаным аша
Бүген шулай диеп
Күкләр дәшә.
Караңгының каралыгын аңлайм –
Ул һәр йөзгә ягылырга тора!
Төн нәүбәте үткәч, көн уяна...
...Саба жиле табылырга тора.
Жиләс көндә – яңа гамьнәр исе.
Аклан тулы – тырыс-тырыс өмет...
Йә бер Аллам, арттыр ышанычны!
Йә бер Аллам, мәнсезлекне кимет!

* * *

Без дә бүген
Әни янына дип
Ашыга-ашыга
кайткан булыр идек...
Көтәр кешең –
Әни булган чакта –
Кайтуларның рәхәтлеген белдек.

Көтәр кеше –
Әни булган чакта
Без дә һаман бала идек әле,

Әни догасының ышыгында
Гомер буйлап бара идек әле...

Әни догасының ышыгында
Көннәре дә кояшлырак иде,
Тарткан йөгәң – жиңел(е)рәк иде,
Кочар дөңьяң – колачлырак иде...

Әни янына дип,
Без дә бүген
Күчтәнәчләр төяп кайтыр идек...
Рәхмәт тулы бер сөенеч шунда
Мең сөенеч булып артыр иде.

...Туган нигез һаман шулай көтә,
Әни генә хәзер юк шул анда.
Күчте Әни,
Яши Әни хәзер
Безнең догаларның ышыгында...

* * *

Жылы эздән атлап барам.
Менә инде!
Эзеңдә дә жылы калган.
Толып-толып.
Жылы өйдә наз-жылыңа
төрәсең дә,
«Эреп бетәм бугай инде», –
дим оялып...
Синең белән шундый жылы!
И хыялым!
И хыялай!..

* * *

Япъ-яшь айны
якты сагышыма
урадым да
бәллү-бәллү итәм...
Яратуым сыман нарасый ул.
Син күрдеңме, иркәм?

Төпсез галәм
йөрәк тибешемне
ишетте дә тынды...
Сөенчегә –
йолдыз белән чиккән
кулъяулыгын сонды...

Юк ла инде,
бәхетемнән генә
күз яшемне сөртәм...
Тулган айдай йөзем.
Багам күккә...
Сизәсеңме, иркәм?

Гөлнур АЙЗАТ

Гөлнур Айзат... Ул үзе дә бер шигырендәгечә – мең төсмерле матур җыр кебек! Шагыйрә һәм язучы, күп җырлар авторы, талантлы укытучы, фәнни, тарихи эзләнүләр алып барган, күренекле якташ галимнәргә багышлап фәнни-гамәли укулар оештырган, энциклопедияләргә керерлек бай мәгълүмат туплаган тынгысыз жан... Буаның асыл заты диләр аның турында! Россия Федерациясенең мәгариф отличнигы, Татарстанның атказанган укытучысы, Татарстан Язучылар берлеге әгъзасы, Саҗидә Сөләйманова премиясе лауреаты Гөлнур Айзат үзенең матур гомер бәйрәменә дә иҗат уңышлары белән килә. Котлыйбыз! Укучыларыбыз игътибарына аның «Җиһаннур» повестеннан өзек тәкъдим итәбез. Апас районы Дәүләки авылы кызының гыйбрәтле язмышы сурәтләнә анда. Җиһаннур – Гөлнур ханымның әти-әнисе ягыннан туганы икәннән дә әйтсәк... Әсәрне, һичшиксез, яратып кабул итәрсез!

ЖИҖАННУР

(Повесттан өзек)

...Җиһаннур үлем түшәгәндә ята... көткән ике баласы кайтып җитмәгән... үги балалары... Калын китапларга язарлык тормышын күз алдыннан кичерә. Вакыт-вакыт балаларын барлый...

– Мәрзия... Рәхимә... Нуридә... Розалия... Нәзирә... Әлфия... Гөлфия, – дип санап китә.

Кызлары Җиһаннурның кайсы баш очына, кайсы аяк очына тезләнәп:

– Әни, әни, без монда! Барыбыз да монда, борчылма, әни, – дип җавап кайтаргач, карчык хәлсез куллары белән өстендәге одеялын төзәткән була. Җиһаннур жанының күбәләк кебек очарга торганын сизсә дә, балаларын вакытсыз шомландырасы килми.

– Барыгыз. Ял итегез. Мин азрак ятып торам. Үзем генә... Камилем белән...

Кайчандыр өйдә җил-җил йөргән әниләре сүреләп бара. Бүтен-иртәгә китәргә тора. Кызлары-уллары да, кияүләре дә моны аңлый. Урам як тәрәзә төбәндә торган гөлләренә карап ала. Төпләре кипмәгән микән? «Мин үлгәч, бу яраннарны кем карар инде? Йортны буш итмәсләр анысы. Оланнары бар да тәртипле, тәрбияле. Камиле күптән көтәдер инде...

– Юк, юк, ашыктырма, Камилем! Әле һәдия белән Хәмитемне күрмичә синең яныңа китеп булмый. Туктале, Фәрите күренми түгелме соң?

И карт тинтәк, карт тинтәк!.. Фәритнең әтисе янына китеп барганына ун еллап узды түгелме соң?.. Камиле үлгәч, кыш чыгарга Фәрит гел кайтып алыр иде. «Мин барында синең өчен кояш чыгар, әни. Сүнмәс! Син минем иң якын кешем!» – дияргә ярата иде Фәрит.

Җиһаннур өстендәге күлмәген сыйпап куйды. «Бу яулыгым белән күлмәкне дә Фәрит улыбыз алып кайткан иде бит! Озак кимичә ятылды. Соңгы сулышымны алганда булса да, өстемдә Фәритем бүләк иткән киёмнәрем булсын әле, үзе бакыйлыкта булса да... И акыллы бала булды да соң! Мин Ядегәргә килең булып төшкәндә, ничәдә иде соң әле? «Әни, кайттыңмы?» – дип, ике куллап килеп күрешкәннәре...» Җиһаннур яулык чите белән күзләрен сөртте. Фәритнең өйләнгән чаклары карчыкның хәтерендә яңарды. Кызлары белән өстәл тутырып 400 дән артык пилмән ясаганнар иде ул чакта.

Шунда үз кызы Нуридә берәз көнләшкәннән сиздереп:

– И әни, үги балаларыңны бигрәк яратасың инде, миңа караганда да. Йөгереп йөрүңне карап торам да аптырыйм мин сиңа, әни! – дигән иде.

– Безнең өйдә үги балалар юк, монда бар да үзебезнеке, кызым! Улларыбызны яратып килгән килеңнәр дә безнеке! – дип, Нуридәне өнсез калдырган иде.

И-и, искә алсаң, бигрәк матур вакыйгалар булган икән бит! Нуридәсенә күз төшергән Маннур кияүне генә әйт әле син! Кино куеп кайтканда, свиданигә чакырып, морҗага мылтыктан атып

китә иде! Тәки үз дигәнәнә иреште бит – каратты Нуридәне. Акыллы балалар үстерделәр. Динмөхәммәт тә сүзендә торды: кызыбызны Украинага гел чакырды, акчалата да, киёмлөтә дә булышты үзе. И бу гомерләр!

Жиһаннур инде сүнә барган карашы белән урам як тәрәзәләрен күзләде. Карчыкның дөм томаланган күзеннән яшь бәрәп чыкты. Әйтерсең лә бу матур дөнъяны калдырып китәр алдыннан ул үзе яшәгән елларны кире урап чыгарга тели. Бу йортка беренче аяк баскан көннән үзен «Әни» дип өзелеп каршылаган үги балаларның һәрберсенә булган карашын кабат хәтеренә төшерәсе килде. Рәхимә белән Розалиясе аны кабат үзе үстергән яраннарны күрерлек итте бит. Әнвәр кияве Чабаксарга кадәр алып барып, күзенә операция ясаттылар. Карчыкны кызлары көн дә төрлө-төрлө күлмәктән, яулыктан өф итеп карап кына торганны күргәч, хастаханәдә ятучы авырулар хәйран калган иде.

– Бар бит иманлы балалар! Яныннан да китмисез, әниегезне бигрәк кадерлисез! Сөз ике генә бөртек, ахры, жаннарым? – дип аптыраганнар иде.

– И апалар, әни үзе дә безне килүгә яратты бит ул, соңгы күлмәкләрен сүтеп, безгә киёмнәр тегеп кидерде, – дип, палатадагыларны тагын бер таң калдырды Рәхимәсе.

– Бу Жиһаннур апа үз әниегез түгелмени? – дип аптыраштылар ул вакытта.

– Унберәү без! Барыбыз да үз әниебезнеке! Үгиләр булмады безнең өйдә! Шулай бит, әни? – дип, Розалиясенәң кочаклап алулары күңелгә кереп калган.

Карчык авыр итеп көрсенеп куйды. Кала дөнъя... Ул яраткан балалар да, оныклар да кала...

Өй эчендә әниләренәң авыр хәлән ничек тә жиңеләйтә алмауларына гажиз калган кызларының бернинди эшкә дә куллары бармый. Кияүләре ишегалдында бу авыр хәләттән чыгар өчен тормыш вакыйгалары турында сөйләшкән була.

– Әби – бу йортың нуры, көн дә чыга торган кояшы иде бит ул!

– Хәмит кайтып өлгөрсә ярый инде! Әни бигрәк тә ярата иде бит аны.

– Алай димәгез әле, әби барыбызны да яратты ул!

– Егерме ике кешегә житәрлек бер казан аш, бәрәңге пешерә иде бит!

– Уйлап карасаң, бер кешегә ике бәрәңгедән дә, 44 бәрәңге әрчегә кирәк ләбаса! Ничек түзгәндер?!

– Көн аралаш уникешәр ипи салып кара әле син!

– Бабай шулкадәр жирдән ничек барып ала белгән диген?! Фронтвик кеше шул, чамалаган инде ул.

– Да, егетләр! Безнең әбигә исән чакта һәйкәл куярлык! Без менә барыбыз да жыелдык, патамушты әби үзе алтын бәясе кеше ул! Татарстанда юк башка андый әни!

...Жиһаннурны кургашын кебек авыр уйлары кабат Смәелгә кайтып төшкән көннәренә алып китә. Сугышлы көннәргә... И бу гомеркәйләр!

...Яңа Смәел Жиһаннурны «Гөлжиһан» итеп, тырышлыгы, эшкә уңганлыгы, булганлыгы өчен яратты. Хатын үзе дә Гөлжиһан дип эндәшүләренә өйрәнәп китте.

Бикмөхәммәт колхоз тегермәнәндә ярма тарттырган-да авылдашлары сүзенә колак салгалый да, кайтып Мәйсәрәгә куанып сөйли:

– Бүген дә безнең киленне мактап сөйләделәр. Уракны да бик житез ура икән. Кырда аңа житүче юк, дип торды Сәйфетдин дә. Динмөхәммәтне әйтәм әле, шундый хатынын әллә кайчан алып кайтып күрсәтәсе урынга?

Мәйсәрә карчык күңеленнән генә уйлаган нәрсәләренә иренә әйтәсе итмәде: «Карт тинтәк, патша улы диярсен! Бикми дисәң, Бикми! Менә Гайсенур да шундый килән алып кайтсын дип теләсә ни була?»

– Ярар, карт, кеше мактап сөйләгәч, яхшы инде. Яманласалар, нишләр идек?! – дип, иренә уйлаганнарның барын да ирештермәде. Хатыннар өчен иң авыр эш – сер саклау икәнән Мәйсәрә карчык күптән откан.

Авыл инешеннән су китергәндә дә, йорт эшләрендә дә сынатмады Жиһаннур. Әмма көн туса, иреннән хәбәр юклыкка гына йөрәгә көя. Сугыштан авылга көн аралаш яман хәбәрләр хатлар килеп кенә тора.

Нуридәнең тәпи атлап китүен бабасы белән әбисе аеруча шатланып кабул итте. «Безнең матур кызыбыз!» – дип, сабыйның күңелен ничек күрергә, аны ничек сөяргә белмәделәр.

Әнисе күбрәк колхоз эшендә булгач, Нуридәнең теле дә «баба, әббә» дип ачылды. Ул еллардагы «Туры юл» колхозы рәисе Жиһаннурның урысчасы да шәп икәнне күреп, авылда удмурт, мари, урыслар булганга, бригадир итеп куйды. Жиһаннур күңеленәң бөтен ярсуын эшкә салды. Апаста укыган чакта ук арифметикасы көчле иде бит, колхозның исәп-хисап эшләрендә дә сынатмады.

Сугыш кырындагы иреннән сирәк кенә булса да хатлар килгәли. Динмөхәммәт хатта гел Нуридә турында сораша, әти-әнисенә хат азагында гына сәлам юллый. Жиһаннур, кайната белән кайнаназыннан кыенсынып, хатны ахырыннан укый башлый. Җавап язганда, бар күңел жылысын биреп язарга тырыша. «Яңа Смәелнең табигате күңелне тынычландыра торган, матур. Сөз йөргән жирләрдә сугыш бара дип уйламасың да, жаным. Кайчан кызыбызны кочагыңа алырсың икән инде?» – дип, мактау катыш сагыну сүзләре дә язып куя.

Күршеләре белән сугыш хәлләрен сөйләшкәндә, Бикмөхәммәт киленен мактарга сәбәп эзләп кенә тора.

– Яхшы киём – туй дәүләте, яхшы хатын – өй дәүләте, диләр, жәмәгать! Менә Гөлжиһан тарта инде безнең тормышны да хәзер. Улыбыздан хәбәр сирәк килсә дә, бирешми, елап эш бармасын белә. Әле менә безнең «Туры юл»ны район гәжитендә дә мактап язганнар. Гәжитне үз күзем белән күрмәдем күрүен. Хәер-ниса балдыз әйтте. Ул күргән. Гөлжиһанны да мактаганнар икән. Яхшы хәбәр тешне сындырып керә ул!

...1944 елда язмыш камчысы Жиһаннур баш өстендә кабат шартлый. Сугыштан ире Динмөхәммәтнең хәбәрсез югалуы турында хат килеп төшә. Берничә көн पोшынып йөри торгач, бер кичне Бикмөхәммәт:

– Кызым, әгәр үз тормышыңны кайгыртырга уйласаң, без каршы түгел. Әмма да ләкин Нуридә кызыбызны безгә калдырасың, – ди.

– Сез нәрсә инде, әткәй, сезне ташлап кая китим? Минем сездән башка әти-әнием юк бит! Сез бит үземнеке, иң яқын кешеләрем!

Киләннәренә бу сүзләре карт белән карчыкның күзләренә яшә китерә.

– Бер безгә генә килгән хәсрәт түгел бит! Ил белән! Ничек тә түзәрбез, хәлләнербез, әткәй, – дип, Жиһаннур икеләнергә урын калдырмый.

Мәйсәрә карчык күзләрен сөрткәләп:

– Балки әле Динмөхәммәт улыбыз исәндер, атасы? – дип үзен юата.

1945 елның мае авыл халкы күңелендә өмет уты кабыза. Ирләре, уллары хәбәрсез югалган дигән хат алучылар да яқыннарының бер кайтачагына ышанып яши башлый. Жиһаннур да ире белән очрашу турында хыялланып, өмет белән яши. Бикмөхәммәт белән килә-не Динмөхәммәттән соңгы тапкыр хат килгән жиргә – Украинага аны эзләтеп хатлар да язып карыйлар, тик җавап кына килми. Ә менә 1946 ел Бикмөхәммәт белән Мәйсәрәне уттан алып суга сала...

...Терекөмеш кебек чая Нуридә өйне бер итеп чаба. Әби-бабасын, әнисен сөендереп, такмаклар әйтеп бии. Ул көнне дә Мәйсәрә әбисе белән тавыкларга җим сибеп йөргәндә, капкадан керүче кунакларны ул беренче күрәп алды да яннарына йөгереп килде.

Капканы ачып керүчеләрнең берсе улы Динмөхәммәт икәнән күрәп, Мәйсәрә карчыкның кулыннан кечкенә табагы төшеп китте хәтта. Ә капка янында таныш түгел кешеләргә карап торган Нуридә:

– Әби, әби! Бу кемнәр? Бу малай да безгә килгәнме? – дип, Динмөхәммәт күтәрәп торган малайга күрсәтте.

– Кызым, Нуридә, кил минем яныма! – дип әбисе чакыргач кына, кызчык капка яныннан йөгереп килеп, Мәйсәрәнең табагын җирдән алып, кулына тоттырды.

Динмөхәммәтнең йөзе үзгәрәп китте. «Нуридә!»

Кызы шулкадәр үскәнме? Ир үзе белән кайткан Зинага: – Зинуля, иди, познакомься с мамой! – дип Мәйсәрәгә күрсәтте. Болай торудан мәгънә булмасын аңлаган карчык Нуридәне җиткәләп янына килде.

– Улым, Динмөхәммәт! Исән икәнсең!

– Исән, әни, исән! Менә кайттык бит! Болар – хатыным Зина белән улым Артем.

Зина иренең әнисенә кул бирүен күргәч, берәз карап торды да:

– Здравствуйте, мама! – дип, кулын Мәйсәрәгә сузды. Табагын кая куярга белми аптыраган карчык аны бүкәнгә куйды да кулын маржа киләнгә сузды.

– Исән, исән без! – Аннары үзалдына көрсенеп: «И бала, бала!» диюдән башка сүз әйтә алмады.

– Әби, бу абый безгә кунакка кайтканмы?

– Кунакка, кызым, кунакка! Динмөхәммәт, улым, Нуридә кызыма да кулыңны бир, ни дисәң дә үз балаң!

Динмөхәммәт, Зинаның төртеп тишәрлек булып карап торган күзләреннән качып, улын җиргә төшерде һәм әбисенәң чабуына тотынып торган нәни кызчыкка кулын сузды:

– Йә, исәнме, Нуридә!

– Исән, бик исән! Син ник безгә килдең соң? Бабай янынамы? Әби янынамы? Алар минеке генә! Әбиемне дә, бабамны да сезгә бирмим. Әле минем тагын нәнәм дә бар!

Ир бу ут борчасында үз чалымнарын күрәп, сүзсез калды. Арадагы тынлыкны Мәйсәрә карчык бозды:

– Монда тормыйк! Әйдәгез өйгә керик! Төшкә атагыз да, Гөлҗиһан кызым да кайтып җитәр. Самавырны яңартып җибәрергә кирәк.

Ерактан кайткан кунаклар өйгә узды. Авылда хәбәр тиз тарала. Бикмөхәммәт карт тегермәндә соңгы капчык ярманы тарттырып торганда, Садык кереп:

– Бикми абый, ни йөрәк белән түзеп ятасың, улың кайтты бит! – дип өнсез калдырды.

Бикми тегермән ташын туктатып, келәтне бикләде дә абына-сөргәнә өйгә ашыкты.

«Менә бит, Гөлҗиһан килән белән эзләтүебез бушка булмаган, табылган бит улыбыз!» – дип эченнән такмаклап ничек кайтып җиткәнән дә сизми калды ул.

Бикмөхәммәт килеп керүгә, оныгы Нуридә аның янына йөгереп килде:

– Бабай, безгә сине алырга килгәннәр. Сине беркемгә бирмим. Син минеке бит, бабай, минеке бит?! – дип, бабасы кочагына ылышты. Өстәл янында утырган Динмөхәммәт торып басып, атасына кулларын сузды:

– Исәнме, әткәй! Кайттык без!.. Бу – хатыным Зина. Бусы – улыбыз Артем..

Бикми карт улының сузылган ике кулын үзенең көрәк кебек кулларына кысты:

– Аңламадым, улым.

Шул вакыт кояш кебек балкып, башындагы яулыгын кулына тотып, ишектә Жиһаннур күренде. Аның ашыгып кайтуын, еш-еш сулаудан биеп торучы күкрәкләре өстендә тирбәлгән толымнарыннан да күрәп була иде.

– Идарәдә Садык абый әйтте. Ирең кайтты, ирең! – дип сөенче алды.

Жиһаннур кайнатасы белән янәшә басып торган Динмөхәммәтне күрәп, кысып кочаклыйсы килсә дә тукталып калды.

– Динмөхәммәт, исәнме, җаным!

Ире артында утырган сөйкемле хатын торып басты.

– Дима, это твоя сестра? Ты же не сказал, что у тебя есть сестра?

– Жиһаннур, таныш бул, бу – хатыным Зина. – Аннары өйдәге халыкның күплегенә аптырап, чыраен сыткан малайга күрсәтеп: – Улыбыз Артем, – диде.

Жиһаннурга аяк астында идән такталары убылгандай тоелды. Аннары бабасы кочагынан аптырап үзенә карап торган кызы Нуридәне кулыннан алды да:

– Кызым, Нуридә! Син түр яктагы фотода машинада утырып төшкән көлөч абыйны хәтерлисәңме?

– Әйе, ул минем әтием. Ул сугышта. Ул миңа аннан карандашлар алып кайта. Син шулай дидең бит, нәнә?

– Шулай, кызым. Кунак абый әтиең охшаганмы соң?

– Юу-ук! Минем әтием матур ул! Бу абый усал.

Бу абый, бу абый... малаен гына ярата.

Рәсем: Наталья Васильева

Өй эчендәге килеп туган бу хәлдән чыгару вазыйфасын Бикмөхәммәт карт үз өстенә алды:

– Әнкәсе, самавыр кайнагандыр бит?! Юл кешеләре дә ачыккандыр? Өстәл тирәли утырыйк булмаса. Кызым, Гөлҗиһан, әнкәңә булыш әле табын корырга!

Җиһаннур толымнарын артка төшереп, башына ак яулыгын бәйләде дә Мәйсәрә белән өстәл әзерләргә тотынды. Төбәлеп карамаса да, иренәң үзен күзәткәнән сизә, ни дип әйтергә дә белми. Ничә еллар бие хыялланып көтеп алган бу очрашуның салкынлыгы хатынның тәннен өшетә иде.

Сөйләшмичә генә чәй эчтеләр.

– Инде нишләргә уйлыйсың, улым? – диюне кирәк тапты Бикмөхәммәт. – Бәлки марҗа хатыныча Гөлҗиһан киләннең кем икәннен әйтерсең?

Динмөхәммәт Зинага таба борылып, хатынның кулыннан алды:

– Зина, ты прости меня, я тебе не говорил, Җиһаннур – моя жена, эта девочка – моя дочь Нурида.

Зина бер Җиһаннурга, бер аның янына ук сөялеп баскан Нуридәгә карап:

– Ты мог это скрыть от меня? Дима, как ты мог? Ведь ты назвал меня единственной? Какая я дура! – Хатын кечкенә ридикуленнан ак кульяулык чыгарып күзләрен сөртеп алды.

Почмакта утырган Мәйсәрә карчык та яулык чите белән күзләрен туктаусыз сөртә, үзе һаман: «И балалар, балалар», – дип кабатлый.

Динмөхәммәт Зинага җавап кайтармый гына Җиһаннурга таба борылды да: «Җиһаннур, син мине дәрәс аңла! 1943 елда Луганск янында каты яраландым. Госпитальдә өч көн аңсыз ятканмын. Зина мине аякка

бастырды. Мин аңа гомерем белән бурычлы. Әткәй, әнкәй, сез дә үги итмәгез аны! Ул – сезнең улыгызыны кабат тормышка кайтаручы», – диде.

Мәйсәрә гел картының сүзеннән чыкмаса да, бу юлы:

– Улым, безнең үз кызыбыз кебек күргән киленебез Гөлҗиһан бар инде. Безгә башка килән кирәкми, – диде.

– Дәрәс әйтәсең, әнкәсе! Нуридә кызыбыз да үз-безнеке! Син, улым, шатлык урынына безгә борчу гына алып кайткансың.

– Миңа бит Зина, улыбыз Артем ышана, әткәй!

Мич янына сөялеп баскан Җиһаннурның бите буйлап аккан күз яшьләре аның ниләр кичергәннен болай да әйтеп тора иде. Алай да кайнатасы соңгы сүзгә аңа калдырды:

– Кызым Гөлҗиһан, син ни диңарсең?

Барысы да Җиһаннурга төбәлдә.

– Әткәй, әнкәй, сез мине үз балагыз кебек каршы алдыгыз. Якын иттегез. Кызым Нуридәне миннән дә артыграк яратып үстерәсез. Мин бик рәхмәтле сезгә. Динмөхәммәткә ни әйтим, авыр, бик авыр булса да, кичерәм мин сине, Динмөхәммәт. Зина синең гомереңне саклап калган икән, яшә син аның белән! Мин дә шулай сакларга тырышыр идек. Бер Нуридәне генә ничек тә үстерермен.

– Үстерербез диген, кызым, – дип сүзгә кушылды Бикми карт.

Әллә иренәң өйләнеп кайтуы, әллә билгесезлек Җиһаннурның жанын телгәләде. Тыштан сиздерергә тырышмаса да, эче ут иде. Өйдәге бу авыр сөйләшү хатынның тынын буды.

– Мин эшкә киттем, әткәй, әнкәй, – дип, ул тизрәк өйдән тышка – урамга чыгу ягын карады. Аңа бөтен

өрнүлөре юылып бетөрлөк итеп, кеше күрмөгөн жирдө бер утырып еларга кирөк иде. Жиһаннур чишмөгө таба атлады.

Урам башын чыккан гына иде, каршысына почтальон кыз очрады. Сумкасы жиңелөеп калган кыз ерактан ук Жиһаннурга эндөште:

– Гөлжиһан апа, ничек, хатта шатлыклы хәбәрләр бармы?

– Нинди хатта?

– Соң мин сезгә төшкә кадәр хат бирдем бит. Авылдан, дидегез. Авылда сагыналардыр сезне? Кунакка чакырганнармы?

Жиһаннур кызга:

– Әйбәт, бар да әйбәт, сеңлем, – дип юлын дөвам итте.

Ире кайту хәбәре кесәсендәгә хатны да оныттырган лабаса! «И тинтәк баш мин!» – дип, хатын күлмәк кесәсендәгә дүрткә бөкләнгән хатны алды. Якында гына карт тупыл ышыгына утырды да хатны укырга кереште.

Хатны Дүртиледән Илһамия сеңлесе язган иде. Ул барын да бәйнә-бәйнә сырлаган. Этисе Нурғали белән әнисе Шәмсенурдан да, өйдәгә энекәшләрә Фарук белән Әсрардан да сәлам юлаган, Апаста эшлөүче апасы Рафига турында да күп итеп язган. Үзе колхозда комсомол оешмасы секретаре икән. Нурислам абыйсыннан авылга хат килүен, аның Ленинградта Лида исемле хатын белән яшәвен дә язган. Нурислам абыйсы сугышта каты яраланып, госпитальдә ятканда, шул Лида ай буге карап аякка бастырган икән. Жиһаннур хатның бу юлларын кат-кат укыды. Әйтәм аны энесеннән озак хат булмады. Яралануын апасына язасы килмәгәндер инде. Нурислам сүзгә саран, кирәген дә авызыннан тартып алырга кирәк. Энесе үзе язгач, барын да сорашыр өле.

Жиһаннур сөялеп утырган тупыл башында козгын кычкыра да кычкыра.

– Кит, хәерсез нәрсә, тавышың үз башыңа, тагын нинди яман хәбәрләр коркылдыйсың?

Жиһаннур хатның соңгы юлларын укып, өнсез калды.

«...Жиһаннур апа! Бер көнне безгә әтиңең танышы керде. Алар сугышта безнең Мөсәллим абый белән бер батальонда булганнар. Абыйның танкын фашистлар шартлатканда, бу абый алты-жиде метрда гына булган. Ул да яраланган. Мөсәллим абыйның өзәлгән башы танктан очып чыккан дип сөйләде. Мөсәллим абыйдан шуңа хат булмаган икән. Син вакытың булганда миңа жавап яз, яме. Сагынып, Илһамия.»

Жиһаннур күз яшыләренә ирек бирде. Бүген ишелеп килгән ачы хәсрәт болытлары яктылык ярата торган күңелен кара сөрөмгә күмде. Ни туганнары, ни ире 28 ен тутырган хатынның йөрәген тынычландырырлык хәбәр китермәде. Мөсәллим фажигәсе ире Динмөхәммәт хыянәтеннән дә авыррак тоелды. Ул бөтен өрнү-сагышларын карт тупылга елап бушатты да идарәгә менеп китте.

Жиһаннурның хәлен аңлаган кайнаңасы улына урынны үзе түшәде. Бер як караватта Динмөхәммәт хатыны

һәм улы белән, аңа каршы якта кызы Нуридә белән Жиһаннур, мич артында энесе Гайсенур. Төнлә Зинаның иренә чытлыккланып кеткелдөвен тыңлап яту Жиһаннурга бик авыр иде. Иртән торгач кына, көзгедән күрдә: аскы ирене кабарып, кутырлап чыккан, күрәсең, төне буге иренен тешлөп чыкканын үзе дә сизмәгән. Шәһәр кунаклары йокыдан торганчы эшкә китү ягын карады ул. Иртәнге бригада эшләрән бетергәч, тегермәнгә – кайнаңасы янына сугылырга уйлады.

– Нәрсә, кызым, әйтер сүзең өйгә генә сыешлы түгел бугай? – дип, Бикми килененә сынап карады. Жиһаннур кайнаңасы белән электән үк гел киңәшләшөп килгәнә, сүзен ерактан әйләндөреп маташмады:

– Әткәй, өйгә сүзем генә түгел, үзем дә сыймыйм инде хәзер. Мин үземне артык тоям. Бер түбә астында артык килмешәк хатын булып яшисем килми. Бүген колхоз рәисе белән сөйләштем. Эшлөгән көннәрәмә бөртекләтә түләргә булды. Китәм мин авылдан. Бер кызымны гына ничек тә үстерә алырмын дип уйлыйм.

– Тукта, кызым, ашыкма өле. Төптән уйларга кирәк. Динмөхәммәт бер-ике көннән китә. Нүжәли өч көн түзә алмыйсың, кызым?

– Әткәй, өч көн түгел, бүген төшкә дә кайтасым килми. Динмөхәммәтнең мине бөтенләй онытуын авыр кичерәм. Мине онытсын да инде, әмма Нуридә аның кызы бит. Ул бит урамнан ияреп кермәгән. Гаиләбезнең беренче баласы бит ул! Ә ул аны әти кеше кебек кочакламады да. Бәгыре каткан аның безгә карата, без аңа чит кешеләр. Ул бит өйгә кайтып йөрер, мин кем булып яшим инде сездә? – Жиһаннурның күңеле тулды да елап жибәрде.

– Кызым, Гөлжиһан, без сине үз кызыбыз кебек яратабыз. Нуридә дә үзебезнеке!

– Әткәй, мин үземә карар кылдым инде, Сосновкага суднолар заводына китәм.

– Сосновкага дисең инде? Нуридәне үзебездә калдырасың! Карале, кызым, Сосновкага китүең каршы килмим, ярар. Анда әнкәңнең бертуган сеңлесе Хәерниса түтәң бар. Рәистән ат сорап, иртәгә үзем озатырмын.

– Әткәй, рәхмәт жылы сүзең. Эшемне жайга салгач, Нуридәмне кайтып алырмын. Бала әнисеңең назын да күрөп үсәргә тиеш бит инде.

– Ярар, ярар, кызым. Син үз тормышыңны кайгырт өле, балакай, Нуридәне дә алып китәрсөң тора-бара. Без аны синнән ким яратмыйбыз. Үзебезнең кан, үзебезнеке ул Нуридә!

Бикмөхәммәт киленен аркасыннан кагып озатты. Жиһаннур берәз тынычланып кырга китте. Печәнне кибәнгә куючыларны күзөтеп кайтырга иде исәбе. Исәмәт аша салынган күпергә кергәндә, күзләре икенче ярга төште. Анда ире Динмөхәммәт арлы-бирле йөрәнә. Жиһаннурның кырга Исәмәт инеше аша барасын каян белгән диген?! Чыгаргамы, юкмы? Өйдә сөйләшә алмагач, инеш буенда сөйләшмәкче булганмы?

– Саумы, Жиһаннур!

– Исәнме, Динмөхәммәт. Нәрсә, йоклап торгач, инеш буйларын уарга булдыңмы?

– Юк ла, сине күрәсем килде. Мин белгән, мин яраткан Жиһаннурны!

– Бер өйдә йокладык бит, түшәкләр генә аерым.

– Син Зинага үпкәләмә, аның гел шулай үзен яраттырып кына торасы килә. Ә мин төнә буге йокламадым. Сине озаткан чакларны, язылышкан көнебезне, кызыбыз туган чакларны хәтердән уздырып яттым. Беләм, син дә йоклый алмадың. Авыр сулап алуларыңны ишетеп яттым...

Динмөхәммәт күпер читендә торган Жиһаннурның искәртмәстән кулларыннан тартып кочагына кысты.

– Кирәкмәс, Динмөхәммәт. Син бит башка хатынның ире инде хәзер, минеке түгел! Кирәкмәс! Минем сиңа бер генә соравым бар. Дүрт ел буена сыңар хат та язмыйча ничек түздең син? Миңа булмаса, әткәй белән әнкәйгә яза ала идең бит!

– Мин гаепле сезнең алда. Баштарак терелим дидем. Аннары Зинага өйләнүне кабул итмәссез дип уйладым.

– Яратасыңмы?

– Белмим, ияләштем бугай инде аңа. Улыбыз Артем да икебезне берләштереп тора.

– Ә Нуридә? Кызың?!

– Нуридә... Нуридәнең мин ике айлык чагын гына хәтерлим бит. Ул әнә нинди чая кызчык булып үсеп житкән! Мин аны да яратырга тырыштырмын, Жиһаннур, акча белән ярдәм итәрмен.

– Эти яратуын акчага гына сатып алып булса икән?! Бар кайт, Динмөхәммәт. Монда каңгырып йөрмә. Зина эзли башлар.

Жиһаннур горур атлап кыр юлына чыкты. Аны Динмөхәммәтнең: «Мин сине сагынымын, Жиһаннур!» – дигән сүзләре куып тотты, әмма хатын артына әйләнеп карау түгел, киресенчә, адымнарын кызулатты гына.

...Кичке ашка кадәр Жиһаннур чемоданга бар булган киёмнәрен жыештырды. Зина аның һәр хәрәкәтен күзәтә, ни дә әйтә калырга тырыша:

– Решила уйти, соперница моя, дорогуша? Дима знает, что ты уходишь, а он согласен? Ты поступаешь правильно, у одного мужчины не бывает двух жен!

«Безнең мөселман ирләренә дүрт хатын да гөнаһ түгел!» – дип җавап кайтарырга уйласа да, эндәшмәүне хуп күрде Жиһаннур. Кайнанасы чакырып алмаса, бу көндәш күпме канын эчкән булып иде, билгесез.

– Кызым, Нуридә берәр атнага калып торсын. Хәерниса апана азрак күчтәнәч тә куеп жибәрәм, каршы килмәс. Чит-ят йортларында кагылып-сугылып йөрмәсез, ни дисәң дә, үз сөңлем. Ире дә бик акыллы кеше. Нуридә безнең белән булып, аптырап ятмасын анда сабый. Тора-бара күз күрер. Атагыз да шулай диде. Әле таңнан юлга чыгар өчен ат сорарга китте.

Жиһаннур Мәйсәрәне кочаклап алды:

– Әнкәй, мине якин иткәнәгез өчен Аллаһның рәхмәте яусын сезгә, гомеремдә дә онытмам.

Шулчак ишек ачылып китте. Бикмөхәммәт белән Динмөхәммәт кайтып керделәр.

– Бүген кичке ашсыз гына ятабызмы әллә?

Өстәл әзерләнмәгән! – диде карт өйдәгеләргә эндәшеп.

Кәефе юклыгы сизелеп тора. Төксе генә сөйләшә.

– Хәзер әзерлибез, әткәй, юына торыгыз, – дип, Жиһаннур өйдәге болытларны куып жибәрергә тырышты.

Кичке аш янында һәркем үз күңел дөньясында йөзде.

Бары Артем гына олыларның татарча сөйләшүен аңламагач: «Ля-ля, ля-ля, о чем они болтают, мам?» – дип Зинаны йолыккалады. Шәһәр килене улы гына түгел, өстәл тирәсендә утырганнар ишетерлек итеп:

– Нам это не нужно, сынуля! – дип, улының маңгаеннан үбеп алды.

Бикмөхәммәт карт Зинага усал итеп карап куйды:

– Чакырып кайтармадым. Нәрсә, улым хәзер үз телендә сөйләшмимени? Шулаймы, Динмөхәммәт? Минем яшемә житәсе көнәңне онытма, улым! Теләң дә, атаң белән анаң да кирәкмәс бу улыңа!

Динмөхәммәт әтисен тынычландырырга тырышты:

– Әткәй, бала белән бала-чага булып утырма инде!

– Хәзердән үк минем телемне яратмаган малай минем оныгым түгел! Иртәгә үк чыгып китә аласыз.

Картның йөрәге кысып куйды, күрәсен, ул күкрәген тотып, өстәл яныннан торып китте. «Атасы, ятасыңмы әллә, иртүк киленне дә озатасың бар», – дип, Мәйсәрә сүзгә икенчегә борырга теләде.

Динмөхәммәт хатынына нидер әйтте, күрәсен, тегесе:

– Что я сделала, я не виновата, что твои старики неправильно поняли, – дип мырлады. – Поедем отсюда. Не хочу ни дня оставаться в этой деревне.

Төн житте. Жиһаннур уйлары белән әллә кайлардан әйләнеп, йоклый алмады, беренче әтәч кычкыргач кына азрак черем итеп алды.

Кояш иртән бөтенләй күренмәскә уйлаган бугай, вак кына яңгыр сибәли.

Иртәнгә чәйгә Динмөхәммәтләр табын янына утырмады. Бикмөхәммәт карт сәбәбен эзләп тә тормады. Почмак янында кайнашучы Жиһаннурга:

– Яңгыр чылатыр, арбага икебезгә ике кожан алырбыз, кызым. Кузгалыйк булмаса. Юл кешесенең юлда булуы хәерле, – диде.

Аннары сүзсез генә үзенә карап торучы карчыгына:

– Йокыларыңнан торгач, Динмөхәммәтләрне ашатып эчерт тә, китсеннәр. Йә кирәкмәгәннен әйтеп ташлармын. Яшәсен үзе сайлаган тормышта. Аңа без кирәк түгел инде. Кызы да кирәкми. Гөлжиһан килен дә! – диде.

Жиһаннур озатырга чыккан кайнанасын кочаклап:

– Әнкәй, атна саен кайтырга тырыштырмын.

Нуридәмне дә эшемне җайлау белән кайтып алырмын. Башка бу өйдә кала алмыйм инде. Динмөхәммәтләр кайтып йөрсә, мин артык кашык монда.

Юлаучылар утыргач та, ат кузгалып китте. Вак кына сибәләгән яңгыр Жиһаннурның күз яшьләре белән кушылып, битеннән ерганак ясап акты да акты, хатын аларны сөртмәдә дә. Берәз баргач, Жиһаннур үзенә бәхетле тормыш вәгъдә иткән йортка борылып карады. Капка баганасына сөялгән берәү аларны күмелгәнчә озатып калды. Бу берәү – Динмөхәммәт иде...

«МАТУР СҮЗГӘ САРАН МИН»

Лилия
ГӘРӘЕВА

Халыкның аңа булган мәхәббәте әллә нинди дәрәжәле орден-медальләре, абруйлы исемнәрне алыштырырлык. Гасырлар узса да онытылмаслык рольләре белән ул үзенә һәйкәл куйган кеше. Аның «Американ»дагы Искәндәре, «Әлдермештән Әлмәндәр»дәге Әжәле, «Банкрот»тагы Сиражетдине, «Хужа Насретдин»дагы Хужасы, «Сөясеңме, сөймисеңме?» спектаклендәге Карты һәм тагын йөзләгән рольләре – тамашачылар күңелендә озак еллар яшәчәк образлар. Әжәл диюгә үк сүзнең Равил ага Шәрәфиев турында булуын аңладыгыз, әлбәттә. Татар театрының легендасы, ТАССР һәм РСФСРның халык артисты, Татарстанның Габдулла Тукай исемендәге дәүләт премиясе лауреаты, «Татарстан алдындагы казанышлары» һәм «Дуслык» ордены кавалеры Равил аганың апрель аенда туган көне. Бу язмабыз аның туган көненә бер бүләк булса, аны яраткан тамашачылары өчен дә шулай ук сюрприз булып дип уйлыйбыз.

ТАМЫРЛАР Эти ягыннан бабам Шәрәфетдин, әбием Шәмсевафа. Шәрәфетдиннең әтисе Сәйфетдин булган. Әнинекеләр – Сибгатулла бабай белән Мәмдуха әби. Үземне белә башлаганда алар исән түгел иде инде. Кызганыч, әби-бабайлар янында үсмәдем. Мин моны бәхетсезлегем, дим. Аларның яратуы бөтенләй башка бит ул. Һәрхәлдә, үземнән чыгып әйтәм моны. Үз бала-

на караганда да жылырак буласың оныкларга. Ә ми-на ул жылылык әби-бабайларымнан да, әнидән дә эләкмәде. Әни начар булганга түгел, чоры шундый иде: балаларны иркәләп утырырга вакыты да, мөмкинлеге дә булмады. Әтине дә хәтерләмим диярлек. Миңа 3 яшь булганда сугышка алалар аны. Анда зур батырлык күрсәтә әти. Бу хакта фронт газетасында бер майор мәкалә дә язып чыга. «Сын татарского народа Шара-

футдинов Шигабутдин» дигән ул язма безгә дә килеп ирешкән. Ләкин анда әтиңең фотосы юк. Фотога төшергән булганнар аны, газетага бастырмаганнар гына. Ул вакытта абый да фронтта, аңа бу фотоны ничектер жибәргәннәр. Соңыннан без аны зурайттырдык. Шул майорга гомер буе рәхмәт укыдым: безгә әтине кайтарды. Ахырдан ни өчен фотоны газетага бастырмаганнарын да аңладым: әти анда орден-медалләрән тагып төшмәгән. Шундый зур батырлык кылган кешенәң ничек инде орден-медалләрә юк дип әйтмәсеннәр, дигәннәрдер. Ни өчен орденын тамаганын да аңлайм. Аның батырлыгы орденлык кына булмаган. Безнең әти илле немецны әсир төшерә. Берүзе! Кулына бер автомат тоткан килеш! Бу бик зур батырлык. Әтиңең тавышы бик «громовой» була аның. Авылның бер башында кычкырса, әни ул кайтышка капка ачып тора. Ишегалдына ат белән чаптырып кына кереп китә. Әтиңең холкы шундый. Миндә дә әти холкы. Аның бер тапкыр «Хенде хох!» дип кычкыруына илле немец коралларын ташлый. Бер кеше шулай курыкмыйча чыгып кычкыргач, моның артында тулы бер батальон, бәлки әле полк торадыр дип уйлаганнардыр. Ә анда беркем юк. Кулына автоматын тоткан бер әти генә! Язалар: Равил Шәрәфиев фәлән диләр, төгән диләр. Язсалар иде минем әтием турында! Менә ул лаек. Ә мин кем, аның белән чагыштырганда мин беркем дә түгел.

Жор булган әти, аның әнисе Шәмсевафа да жор телле булган. Алардан менә миңа күчкән.

Әти әнине кияүдә килеш алып кайта бит. Сибгатулла бабай хәлле кеше була (елына өч ат суя идек, ди иде әни), әти ярлы. Кызын ярлы кешегә бирәсе килмәгәндер инде, башка егеткә бирә. Әти ат жигеп бара да әнине алып китә. «Кияүдәгә хатынны алмасаң, кызлар беткән идеме?» – дип әйтәләр аңа. «Ун кызыгыз бер Доһага тормый», – ди әти. Әни Шәмседоһа исемле иде, Доһа дип йөрттеләр. Шулкадәр жайлы кеше иде ул. Беркем белән сүзгә килмәс, беркемгә ачуланмас. Миңа әнинең холкы күчкән булсамы? Миннән дә рәхәт яшәгән кеше булмас иде.

Безнең нәсел озын гомерле. Әтиңең ике апасы йөзгә кадәр яшәде. Сугышта калмаса, әти дә яшәгән булыр иде. Холкым авыр булмаса, мин дә йөзгә кадәр житә алам. Ләкин алай озак яшисем килми.

БАЛАЧАК

Берүзем үстем. Әти белән бер абый фронтта, бер абый белән апа мәктәптә. Әни көне-төне фермада... Сарык бәрәннәре белән өйдә үзем генә. Балачактан ялгызлыкка күнектем. Шуңа күрә әле дә күп кеше жыелган жирне яратмыйм, миңа андый жирдә авыр.

Бала вакытта гел өйдә генә ятканмын сыман. Күңелсез иде. Урамга чыгып уйнаганнарымны да хәтерләмим. Кыш көне бер дә чыкмадым бугай, киём юк бит. Жәйләрен дә истә түгел. Бер генә мизгел күңелдә калган: жәй көне тау битеннән жыләк өзеп капканымны беләм. 4-5 яшьләр булгандыр инде анда миңа, авыл анындагы тауга жыләк жыйрга алып бардылар.

11 яшьләремдә кулыма акча тоттырып, бездән сигез чакрымдагы рус авылына бер пот он алып кайтырга жибәргәннәре дә истә. Урман аша барасы, елганы да кичәргә кирәк иде. Өйләргә керә-керә, он алып кайтканымны хәтерлим. Балачактан нык булдым. Әни мине 3 яшемә кадәр имезгән. Үзе белеп эшләве булмагандыр, нык булып үссен дип, Аллаһы Тәгалә аның башына үзе шулай салгандыр, дим.

Берзаман сугыш бетте. Сугыш вакытында әти минем фотоны сораган булган. Кайда анда фотоларга төшү? Кәгазь битенә кулны гына төшереп жибәргәннәр. Әти сапер була. Берсендә аларның танкларын тупка тоталар. Әти танкта яна. Бер айга өйгә кайтырга рөхсәт бирәләр. Әти кайтмый. Битләре нык янган булгандыр, шул килеш безгә күренәсе килмәгәндер. Әтине бик яратам да, аңа үпкәм дә бар... Аның да миңа үпкәсе бардыр. Польшада жирләнгән ул. Янына барып булмады... Исән кайтса, әти ул минем ише генә булмас иде. Татарның бер батыры булыр иде. Мин аны үземнән бик зурга саныйм.

УКУ

Уку миңа жиңел бирелде. Хәтерем әйбәт, укытучының сөйләгәннен истә калдырып барам. Мәктәптә дә, Мәскәүдә укыганда да шул хәтерем булышты. «Биш»легә генә укыдым димим. «Ике»ле алганым да булды. Мәскәүдә укыганда бары бер дәрестә булмадым, шул дәреснең темасы имтиханда эләкте бит! «Ике»ле куйдылар, билгеле. Арифметикадан да алгаладым. Хисап белән дуслык булмады никтер... Аның карауы, инглиз теленнән жиде «биш»ле алдым. СССР гимнын инглиз теленә тәржемә иткәннәр. Беркем ятлый алмый шуны. Ә миңа бер укып чыгу житте. Тагын ике генә ел инглизчә уку эләксә, шатырдатып шул телдә сөйләшкән булыр идем. Төшемдә дә инглизчә сөйләшә идем мин.

Иң яраткан укытучым тарихтан укыткан Габдулла абый Яруллин булды. Аны барыбыз да ярата идек. Минне сәнгатькә якынайтып кеше дә шул Габдулла абый: концертлар куйдыра иде безгә. Мин биим, шигырьләр сөйлим. 14 яшемдә «биш»кә генә укыган бер малай белән мине Казанга башкорт театрының спектаклен карарга алып барды ул. Берсе «Баҗалар» дигән спектакль иде, икенчесен хәтерләмим. «Баҗалар»да уйнаган Хөсәен абый Кудашевны бик ошаттып калдым шунда. Шулкадәр чибәр, яшь! Соңыннан без аның белән дуслар булдык. Ул да минем кебек авантюралар ярата торган кеше иде. Икебез дә баш ияргә яратмыйбыз, икебез дә турысын әйтә торган...

Унны бетергәч, укырга барырга кирәк. Без, авыл баласы, кайда нинди уку йортлары барын кайдан белик. Шул авыл хужалыгы институтын беләбез инде. Мин дә шунда барырга булдым. Беренче имтихан химиядән. Ә мин аны белмим. Дөресен әйткәндә, химия укытучысы үзе дә бик белеп бетерми иде бугай аны. «Ике»ле куеп чыгардылар. Казаннан үзбезнең Олы Солтан авылына кадәр Шәле, Күн урманнары аша җырлый-җырлый кайтып килә идем, авыл советы председателе

очрады. «Ничек, Равил?» – ди. «Ике»ле! – мин әйтәм. «Менә әйбәт булган! Клуб мәдире кирәк иде, шунда эшләрсен», – ди. Бер ел клуб мәдире булып эшләдем.

Шул вакытта агрофакка әле ярый алмадылар, дим. Аллаһы Тәгалә миңа башка юл, башка язмыш язган.

Клуб мәдирләренең семинарына бардым. Тегендә бер кәгазь ята: Щепкин училищесының татар студиясенә укучылар жыйлар. «Менә минем урыным кайда!» – дип, теге кәгазьне түш кесәмә салып куйдым. Ул әле дә театр музеенда саклана.

Русча уку куркытмады мине. Рус классикларының китапларын укып үскәнгә, русчам әйбәт иде. Шулай да Мәскәүгә бару авыл кешесе өчен зур вакыйга. Балык Бистәсеннән парходка утырып киттем. Пристаньга абый ат белән илтөп куйды. Нәрсәгәдер елыйсым килә. Авылдан китәм бит. Кесәмнән кулъяулыгымны чыгарган идем, билетны да шунда тыккан булганмын, очты да китте. Мәскәүгә житкәч, чыкканда билетны тикшерәләр. Ярый, штраф түләтмәделәр тагын, чыгардылар. Билетның өске палубадан очып киткәнән бәлки күрөп тә калган булганнардыр.

Имтихан биргәндә Ширияздан абый Сарымсаков сорый: «Карале, Равил, син ачулана беләсәңме ул?» – ди. «Ю-у-ук, – дим. – Бер дә ачуланганым юк». Дөрестән дә, безнең әни дә ачулана белми иде. Малайлар белән дә бер тапкыр да ачуланышкан да, якалалашкан да булмады. «Йәле, ачуланып күрсәт әле», – ди Ширияздан абый. Бөтен ачуымны жыйдым да: «Чыгып китегез моннан барыгыз да!» – дидем. Ул инде черки безелдәгән кебек, бик мәзәк килеп чыкты. И көлдә Ширияздан абый. Шулкадәр матур, ягымлы итеп көлә иде ул. Бер яшь кенә артист та бар иде, ул килеп: «Ширияздан абый яратты сине, алырлар!» – диде. Башка биремнәрне яхшы башкарган идем: Муса Жәлилнең «Кичер, илем» шигырен, Шолоховның «Поднятая целина»дагы Щукарь карт монологын сөйләдем.

Мәскәү чоры – торышымның иң бәхетле чоры. Затлы укытучылардан белем алдык, күбесе элеккеге дворяннар иде. Хәзер андый укытучылар юк инде алар.

УҢЫШ

Театрга без 1961 елда кайттык. Сәхнәгә тиз генә кереп киттем димим. Минне халыкка таныткан спектакль – «Американ», мин шуннан соң популяр булып киттем. Әле дә аны хәтерләүчеләр очрый. Бигүк олы яшьтәгеләр дә түгел әле алар. Үзем өчен рольлар сорап алганым булмады дисәм, бер тапкыр сораганмын икән. Жинүнәң 40 еллыгына Леонид Леоновның «Ябырылу» әсәрен куйыйк, дидем Марсель Сәлимжановка. Укыган ул бу әсәргә, ошаткан. «Анда бер тискәре персонаж бар, яхшы роль ул, шуны уйнарың», – ди. Минем Федор ролен башкарасым килгән иде. «Ул рольне мин соңрак та уйный алам, Федорны уйныйсым килә», – дидем. Марсель аны Ринат Тажетдиновка дип билгеләгән булган. «Ринат та уйнасын, икенче состав белән дә уйнап була бит», – дигәч, Федор роленә минне билгеләде. Мәскәүдә дә күрсәттек без аны. Леонов рәхмәт әйткән иде шунда.

Күпләр өчен мин «Әлдермештән Әлмәндәр»дәгә әжәл булдым. Минне халыкка шушы роле якынайты. Ләкин аңа сөенмим, чөнки яхшырак, көчлерәк рольләрем дә бар иде. Әжәл роленә мин үзем башка артистны – Сәлим Мифтаховны билгеләүләрен сораган идем. Ул театрда китеп барды да әжәл миңа калды. Мин режиссер кушканча гына уйный торган артист түгел. Гомумән, артист режиссер өйрәткәнне генә көтөп утырырга тиеш түгел. Мин һәрвакыт үземнән дә өсти идем. Әжәлнең образын да үзем уйлап чыгардым. Күзләре урынына кара чокырлар ясап куям, борынны да каплайым, имеш, баш сөягә генә калган. Мәскәүгә баргач, укытучым әйтә: «Равиль, почему ты нос за-красил? Его ведь все равно видно», – ди. Шуннан соң борынны капламый башладым. Киемнәргә дә үзем уйлый идем. «Американ»ны уйнаганда эче шакмаклы бер костюмның эчен тышка әйләндердем дә, шуны кидем. Чып-чын американ булдым да куйдым!

Театрда эшләгән 63 елда йөздән артык роль уйналган. Гастрольләргә күп йөрдек. Авыллардан кайтып та кергән булмады. Фәнис Яруллинның «Әнә килә автомобиль» спектаклен бер елны 300 тапкыр уйнаганбыз!

Урта Азиядәгә гастрольләр бик рәхәт булып истә калган. Ике ай жәннәттә яшәп кайтабыз: жылы, жыләк-жимеш мулдан, бер таяк шашлык 25 тиен генә тора. Спектакльләре аншлап белән уза торган иде анда.

Авылларга чыккан гастрольләр дә ошый иде миңа. Килеп урнашабыз да, болынга, су буйларына чыгып китәм. Аннары, һәр клубта штангалар була иде элек. 55 килодан күтәрә башлап, бер жәйдә 90 килога кадәр житкергән идем.

МӘХӘББӘТ

Раушания белән театрда таныштык без. Мин – өйләнмим дип йөргән кеше идем. Ул да кияүгә чыкмыйм дигән булган. Әниңе мине бик өйләндерәсе килде. «И улым, кешедән оят, өйлән инде», – ди иде. Раушаниягә тәкъдим ясадым. «Сәламәтлегем дә бик әйбәт түгел», – дип, тәкъдимемне шундук кабул итмәде әле ул. «Әй, минем генә гомергә житәрсен әле», – дигән идем, менә быел апрель аенда гаилә коруыбызга 53 ел була. Раушания гомер буге минем өчен яшәде. Мин бит йомшак холыклы кеше түгел. Ризыкның да тәмлесен яратам. Кире әйткәннәрен дә сөймим. Аз гына кире сүзгә дә кәефем китә. Раушания әнигә охшаган. Аның шикелле үк йомшак холыклы, жайлы, тәмле куллы. Безнең әни дә ризыкны тәмле пешерә иде. Авылда берәр бәйрәм булса, ипи-күмәчләргә гел аннан пешерттеләр. Театрдан бер кечкенә генә бүлмә алуга, әниңе үземә алып килдем. Аны тынычлыкта яшәтәсем килде. Әни мине 17 ел тәрбияләде. Соңыннан мин дә әни белән 17 ел бергә булдым. Раушания белән килең-кайнана булып жиде ел дус-тату яшәделәр.

Мин матур сүзләргә бик саран кеше. Раушаниягә дә әллә ни кадәр күрсәттем дип әйтә алмыйм. Мактауны да сирәк әйткәнмендер. Ләкин бер нәрсәне әйтә алам: яратмаган кеше белән яши алмаган булып идем.

53 ел бергә яшәгәнбез икән, димәк, яратканмын. Озак яшәгәч, ул кеше инде синең үзеңә әйләнеп беткән була. Үзеңне ничек яратмыйсың?!

ДУСЛАР Балачакта без дүрт дус идек: Фәрзетдин, Хатыйп, Рифкат, мин. Гадәттә, авылда малайлар сугышалар, якалалар.

Ә безнең андый нәрсә булмады. Арабызда иң булдыклысы Фәрзи иде. Борча шикелле, эшчән. Без дүртебез дә әтисез, шуңа якын булганбыздыр, күрәсен.

Аннан күрше авылдан Зәйниев Хәким Абдуллович дигән дуслым бар иде. Колхоз председателе. Минем өчен бик күп яхшылыктар эшләде ул. Иртәрәк китте. Кызганыч, дусларымның күбесе иртәрәк китте.

Училищеда бергә укыган артистлар белән дә баштарак дус булдык. Безне укытучыларыбыз шулай өйрәттә: театр ул шундый жир, бергә укмашып яшәмәсәгез, сезне берәм-берәм йотачаклар, диделәр. Яши-яши, дуслыктар безгә кимсә дә, яшь вакытта дуслыгыбыз көчле иде.

АКЧА Рәхәтләнеп тотарлык зур акчаларны беркайчан да алганым булмады дисәм дә ялган булмас. Укыганда безгә стипендия ала идек. Житәрлек түгел инде ул. Соңгы елны гына «именной» стипендия билгеләделәр. Анысы 60 сум. Кайтканда ике стипендияне бергә бирделәр дә шуңа яшел төстәге бер костюм алдым. Озак киеп йөрдем әле мин аны, чөнки театрда эшли башлагач та оклад шул 60 сум гына иде. Ярый ул вакытта радиода, телевидениедә чыгыш ясаган өчен түләделәр. Хәзер радиода жыр жырлыйм дисән, үзеңә түләргә кирәк бу-гай. Аннары русчадан дубляжда да катнашабыз, акмаса да, тама инде безгә.

90 нчы елларда бигрәк тә авыр булды. Безгә генә түгел, Мәскәү артистларына да түләмәделәр ул чорда. Мине ул елларда концертлар белән йөрү коткарды. Безнең «Биш татар» дигән төркембез бар иде. Жырчылар белән дә гастрольләргә чыккан булды. Берзаман театрда миңа роль бирми башладылар. Әй әйбәт булды: вакыт күп, шул «Биш татар» белән чыгабыз да китәбез. Винара Ганиева белән дә йөрдөк, Гали Ильясов, Зөһрә Сәхабиева, Зөһрә Шәрифиллина белән дә... Илһам Шакиров, Таһир Якупов белән йөрү бәхете дә эләкте. Илһам Шакиров белән ике тапкыр гастрольгә чыктым.

МАВЫГУ Бакча яратам. Яшелчәләр үстерәбез. Иң яратканым – кабачки. Аннары чөчәкләр яратам. Яраннар үстерәм.

Күп иде яраннарым, кешеләргә дә өлешә идем, әллә кул киттеме, начарландылар әле, икесе генә калды.

Жиз әйберләр жыя торган гадәтем дә бар иде элегрәк. Тәрәзә-ишек тоткалары, келәләр... Жиз самавырым да бар, жиз подносларым, жиз тәлинкә, табаклар... Ни өчендер жиз әйбер яратам. Хәзер алай жыймыйм инде. Күбесен тараттым да. Ул жиз әйберләр белән йорт та бизәлек булмады, тәрәзә тоткалары да

хәзер башка төрле. Күршедә бер яшь артистыбыз бар. Йортын салгач, аңа бирермен, дим.

Табигатьне яратам. Бакчабыз Югары Осланда. Елга аша кырга, тауга чыгып китәм. Чыкмый калганым сирәк була. Шунда чыксам, бөтенләй башка кеше булып кайтам. Навалары ук бүтән анда, дала навасы.

БАЛАЛАР Бер кыз белән бер ул үстердек. Балалар турында күп сөйләргә яратмыйм. Сәнгать юлыннан китмәделәр,

үз эшләре белән шөгыйльләнәләр. Мин аларга шул юлдан китегез, бу юлдан китегез димәдем. Һәркем үз юлын үзе сайларга тиеш дип уйлыйм. Оныгымны опера жырчысы итеп күрәсем килгән иде килүен, ошатмады. Операда бит анда эмоцияләр шулкадәр көчле. Театрда миңа темпераментлы, көчле эмоцияләргә күп уйнарга туры килмәде. Югыйсә эмоцияләр миндә дә көчле иде. Нишлисәң, бер генә артист та үзе теләгәнне уйнап бетерә алмый торгандыр инде ул.

КУРКУ Бик куркак идем мин балачакта. Жөннәрдән дә куркам, идән ярыгыннан чыга торган салам аяк, ут күздән дә куркам. Әле тагын зират яныннан узарга, аннары иске мунчалардан...

Мәктәптә укыганда бер дуслым бар иде. Концерт куярга әзерләнеп, репетициядән соң гына кайтабыз. Ул бездән өске урамда тора. Кайтканда иске мунча яныннан узарга кирәк. Шунда житәрәк, мышный башлый. «Мунчадан куркасыңмы әллә?» – дим. «Әйе шул, малай!» – ди. Мин үзем дә куркам, шуңа моның хәлен аңлыйм. «Син мунчаны узып киткәнче, керми торам», – дим. Курыксам да, үзем авантюрист тагын. Берсендә ак жәймә алдым да, иске мунча янында абыйның йөргән кызы белән (аннары жиңги булды) кичке уеннан кайтканын көтеп тордым. Болар мунчаны узуга, жәймәне ябынып, елгага таба төшеп киттем. Жиңгинең борылып каравы булды, мине күреп чырылап кычкырып жибәрүе булды. Элдәрделәр генә урамга. Өрәк күрдөк, диләр. Андагы кешеләр, нинди өрәк булсын, Тавык Равиле төшеп киткән иде, шул булгандыр, диләр. Безнең кушамат Тавык иде.

ҮЗЕМ ТУРЫНДА Бервакытта да беркемгә баш имәдем, куштанланмадым.

Ул миңа комачаулады да, ләкин шулай булмасам, мин үзем булмас идем. Имтихан биргәндә, нинди рольне уйный алмас идегез, дип сорадылар. Ялагайларны, дидем. Турысын әйттем, кайчагында катырак та әйткәләдем. Шулай булса да, театрда яшәдем. Театрда кирәк булганга миңа тимәделәр.

2024 елның июлендә «Сөясенме, сөймисенме...» спектакле белән соңгы тапкыр сәхнәгә чыктым. Спектакльдән соң тамашачы алдына чыгып: «Бу соңгы спектаклем иде. Мин театрдан китәм», – дип саубуллаштым. Тамашачы алкышлап озатты. Матур итеп китә белү – үзе бер эш. Театр матурлык ярата.

Гаиләбез өчен март аеннан да кадрлерәк ай юк, дисәм, бер дә ялган булмас. Быел 8 март көнне хатыным Миңнур белән өйләнешүбезгә 45 ел. Әле, җитмәсә, 22 мартта аның туган көне дә.

Безнең танышуыбыз кызык кына килеп чыкты. Әлмәт нефть институтының кичке бүлегендә укып йөргән чагым. Инде соңгы курс, дипломгына язасы бар. Институтка барырга дип, троллейбус тукталышына чыктым. Әлмәттән Түбән Мактамага кадәр троллейбус йөри бит бездә. Тукталышта бер кыз да басып тора. Шулкадәр чибәр! Машина фарасы кадәр зур күзле, кап-кара чәчле. Аяклары көпшә кебек – төп-төз, шоп-шома, юнып ясаганнар, диярсең. Күз төште бит. «Троллейбус күптән китте микән? – дигән булам. – Институтка бара идем, соңга калам инде...» Аның да техникумга барышы икән, сөздә техникумының соңгы курсында укыйм, ди.

Әлмәткә кадәр икәү утырып бардык. «Син кайда торасың, мин килеп китәрмен әле», – дип сораштырам. Торган жире бездән ерак та түгел икән. Кичләтеп кенә өйләре янына килдем дә тәрәзәдән карап торам: кухняда нидер эшләп йөри. Кулларына күз ияерлек түгел. «Әһә, – дим, эчтән генә, – бик эшчән икән. Бу кызны кулдан ычкындырырга ярамый». Әле юньләп танышлыгыбыз да юк, ә инде ике сыйфаты белән күңелемне яулады да алды: бердән, чибәр; икенчедән, эшчән.

Ул кичне авыл урамнарын озак урадык без. «Әйдә, мин яшәгән йортны да карап кит», – дип, безнең тирәләрдән дә әйләнеп килдек. «Минем бит йөргән егетем бар», – диде ул сабуллашканда. «Шулаймыни? Озак йөрисезме?» – дим. Өч ел очрашалар икән. «Бәй, өч ел ни эшләп йөри соң ул? Синең кияүгә чыгар вакытң җиткән бит инде! Очрашып сөйләшим әле үзе белән. Кайчан килә?» – дидем. Көн саен очрашмыйлар икән, иртәгә килә, ди.

Икенче көнне кабат бардым. Егете килгән. Кул биреп исәнләштек. «Миңнур миңа бик ошый. Сиңа уй-

ларга бер тәүлек вакыт бирәм. Әгәр сине сайлый икән, мин китәм. Минә сайласа, син китәсең», – дип, борылып китеп бардым. Шул кичтә егет үзенең холкын күрсәткән: Миңнурның әти-әнисе белән сөйләшергә керәм, дип, ишекләренен йозагын ватып бетергән. Кертмәгәннәр. «Мин синнән ул тәкъдимне күпме көттем. Иртәрәк уйларга кирәк иде. Миңа ул егет ошады», – дигән Миңнур.

Ноябрь урталары иде. Шулай дуслашып йөреп киттек. Миңнур турында әнигә дә сөйләдем. «Теге егет кире уйлый күрмәсен тагын! Өч ел очрашканнар, яратмаса, йөрмәс иде бит», – дип, кызның әти-әнисе белән сөйләшергә киттем. Кердем, исәнләштем, ниятемне турыдан-туры әйтеп салдым: «Миңнур бик ошады. Инде миңа 28 яшь, өйләнергә теләм», – дидем. Туйны 8 Март бәйрәменә дип сөйләштек. Миңнурның әтисе – Мактама кешесе – чыпчын татар! Әнисе Башкортстан якларынан, бик үткен хатын. Ә без әни, мин, энем – өчәү генә яшибез, сугыш ветераны булган әти ул вакытка инде вафат иде.

Әлмәттәге бер оешмада эшләп йөргән чагым. Оештыру бүлегендә Закиров Фикус Хәсәнович эшли. Аның янына кердем: «Бер матур кыз белән таныштым. Өйләнәм. Торак мәсьәләсен хәл итәргә кирәк». Фикус Хәсәнович бик кешелекле, акыллы кеше, ниятең яхшы, булыр, дип, канатландырып чыгарып җибәрде.

Түебыз 8 март көнне бик матур узды. Ул көн үзе дә гөл-чәчәкләргә күмелгән матур бәйрәм бит! Туйга дип әни белән ике атна буена ике мең пилмән бөктөк. Миңнур аны әле дә көлеп искә ала: ике ай буена ашаганбыздыр ул пилмәнне.

22 мартта Миңнурга 23 яшь тулды – теге пилмәннәрне пешереп, бәйрәм иттек...

Шулай тату гына, матур гына яшәп киттек. Ике кызыбыз: Ләйсән белән Гүзәлия туды. Мин гомерем буена Татнефть оешмасының төрле тармакларында эшләдем. «Елхов-нефть» нефть-газ табу идарәсендә социаль мәсьәләләр буенча директор урынбасары булдым, кадрлар бүлеген житәкләдем. Ветеран нефтьче, хезмәт ветераны дигән мактаулы исемнәр бирделәр, «Татарстанда 3 миллиард тонна нефть чыгару уңаеннан» медале белән бүләкләндем. Күл астымда 500 хатын-кыз эшләде, шуңа күрә үземне хатын-кызларның күңелен аңлый белүче кеше дип саныйм. Хатыным Миңнур да Әлмәттә нефть өлкәсендә хезмәт куйды. Башта то-варовед булды, соңыннан кибет директоры итеп билгеләделәр. Соңгы елларда санаторийның хужалык эшләре буенча директор урынбасары булып эшләп пенсиягә чыкты. Быел менә өйләнешүбезгә 45 ел. Миңнур минем өчен әле дә дөньядагы иң чибәр, иң уңган хатын-кыз. Шагыйрьләр хаклы: мәхәббәт ул мәңгелек икән.

*Ирек ХӘНИПОВ.
Казан шәһәре.*

Безнең әни гөлләр ярата иде. Тәрәзә төпләрен ту-тырып кызыл, ак, ал яран-нар үсеп утырды. Өбез яныннан узганда, авылдаш-ларның тукталып, соклары карап торганның хәтерлим.

Яран гөлне татарлар аеруча ярата. Шуңа күрә аны «татар гөле» дип йөртәләр дә инде. Яздан башлап, ка-ра көзгә кадәр чәчәктә булып, өйгә ямь бирә бит ул яраннар. Әле аның чүлмәге дә бизәклә, матур була.

Яран гөл миңа гел әниемне хәтерләтә. Үстергән яраннары аның чәчәклә күлмәкләренә шулкадәр килешеп тора иде. Әни үзе дә гөл кебек нурлы иде.

Бары чиста күңелле кешеләр генә гөлләрен шулай ярата аладыр ул. Жаның матур булмаса, дөньядагы матурлыкны күрә алмыйсыңдыр.

Истә әле: көз житеп, гөлнең чә-чәкләре коела башлагач, әни аларны идән астына күчәрә. Мин, кечкенә малай, әнигә ярдәм итеп йөрүм. Яз башында аларны яңадан тәрәзә төбенә чыгарып тезәбез. Кояш ну-рына иркәләнеп, бәләкәй генә яшел яфрактар дөньяга күзен ача.

Гаиләбезне Себергә сөргәндә, төсәм булсын дип, әни яраткан гөлләрен туганнарыбызга, күрше-ләргә өлештә. Тәрәзә төбендә яраннар булмагач, өй эче бигрәк ямансу икән. Авылыбыз белән елый-елый сабуулаштык. Барысы да калды. Йортыбыз, бакчабыз, тәмле сулы кизләвебез, авылдашлар, әниемнең яраннары калды...

Еллар узып, туган жиргә кайтырга рөхсәт алуға, Казанга кайтып төпләндек. Шулкадәр сагынылган! Ниһаять, ничә еллар төшләргә кереп елаткан хыялыбыз чыңга ашты: туган йортың капкасын кабат ачып кердек. Ишегенә йозак эленгән ятим йортыбыз безне буш тәрәзәләре белән боегып каршы алды. Әнием яратып үстергән кызыл яраннар юк иде шул инде анда...

*Сәгъдулла ШӘЙХУЛЛА-ӘНӘЛӘ.
Апас районы, Иске Әнәле авылы.*

Кама Тамагы поселок советы соңгы арада өлкән яшътаге ханымнар, волон-терлар өчен үзенә күрә бер «Центр притяжения»гә әверелде. Ник дисәгез, алар махсус хәрби операциядә катна-шучы егетләребез өчен маски-ровка челтәрләре үрә, окоп шам-наре ясый, күңел жылысын ку-шып, жылы оекбашлар бәйли.

Житәкчеләре – Южная околица территориаль ижтимагый үзидарә рәисе Татьяна Мозаффарова. Волонтерлар арасында озак еллар төрле тармактарда эшләүчеләр, хез-мәт ветераннары, атказанган хезмәт-кәрләр дә бар. Аларның күбесе бу шөгыйлдән тыш, «Акчарлак» савыктыру үзәгенә, фитнеска, финанс һәм интернет серләрен өйрәнү дәресләренә йөрергә дә вакыт таба. Тормышның һәр өл-кәсендә актив алар.

Тынгысыз бу ханымнар арасында мәктәп директоры булып эшләгән, гомерен балаларга тәрбия һәм белем бирүгә багышлаган Тамара Гыйль-метдинова, Татарстанның атказанган сөздә хезмәткәре Нина Колчина, озак еллар хезмәт күрсәтү өлкәсендә эшләгән Кадрия Хәмидуллина, хи-сапчы хезмәтенә гомерен багышла-ган Әнисә Хәйретдинова һәм башка бик күпләр бар.

Күптән түгел генә 70 яшен бил-геләп үткән бертуган апам, өч егет тәрбияләп үстергән Гүзәл Кыям кызы Латыпова да алар арасында. Гүзәл апам 18 яшеннән Кама Тамагы май заводында лаборант булып эш-ли башлады. Хезмәт дәверендә Буа ветеринария техникумын тәмамла-лы, цех мастеры дәрәжәсенә күтә-релде. Лаеклы ялга чыкканчы шунда хезмәт итте. Хәзерге вакытта бистә-нең ижтимагый тормышында актив катнаша. Һәркемгә ярдәмгә килергә әзер, тырыш апамнан үзем дә үрнәк алып яшим. Бистәбездә генә түгел, районда да ихтирамга лаек шәхес ул.

Тынгысыз, тырыш, битараф бул-маган бу ханымнарда, волонтерла-рыбызга сәламәтлек, бөтмәс-төкән-мәс энергия, гаиләләренә иминлек, күңел тынычлыгы теллим.

Р. С. Үзем 35 ел «Кызыл байрак» (хәзер «Идел таңнары») район га-зетасында тәржемәче булып эшлә-дем. Әле бүгенгә көндә дә эшем бар, шөкер. Өйдә генә утырасым килми. Фитнеска да йөрүм, яшътәшләремне һәм өлкәнрәк яшътәгеләренә интер-нет серләренә өйрәтәм.

*Наилә ХӘСӘНОВА.
Кама Тамагы районы.*

**Хөрмәтле укучыларыбыз!
Сездән хатлар көптеп калабыз.
Безнең адрес:
Казан, Декабристлар ур, 2.
e-mail: ssuum@yandex.ru**

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

25 тапкыр – Россия, 17 тапкыр – Европа һәм 20 мәртәбә дөнья рекордсмены. Аңа тиңнәр юк! «Әле миңа 83 кенә, барысы да алда», – ди ул. Чаллыда яшәүче хөр күңелле, тынгысыз Назимә апа ЗАКИРОВА «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» республика бәйгесенең «Өченче буын героинясы» номинациясе финалисты. Әлеге мәртәбәле бәйгедә дә инде дүртенче тапкыр катнаша һәм һәрберсендә жиңу яулый. Башкача була да алмый – ул жиңу өчен туган!

«МИҢА ӘЛЕ 83 КЕНӘ...»

Сугыш чоры баласы

– Пауэрлифтингка кереп китүем гайре табигый хәл түгелдер. Бөтен нәрсә белән кызыксынганым, һәр жырда үземне сынап караганым өчен хезмәттәшләрем «автомотовелофотоэлектрорадиомонтер» дип йөртә иде мине. Армрестлинг буенча Дөнья чемпионы булган танышым берсендә үзе белән тренировкага чакырды, иярдем дә киттем. Өч атнадан инде Екатеринбургта узган Дөнья чемпионатында өч төр буенча чыгыш ясап, өчесендә дә алтын медаль алып, дөнья рекорды куйдым! Күпме рекорд куйганымны хәтерләмим дә хәзер – иллеләп тәгаен бар. Яңа рекорд куясыларым алда әле. Мөмкинлекләр чиксез – пауэрлифтингның 61 төрле дисциплинасы бар. Әле менә Чиләбегә ба-

рырга жыенабыз. Аллаһы Тәгалә сәламәтлектән генә аермасын. Диспансеризация үткәндә табиблар: «Сезгә 3 килограммнан артык күтәргә ярамый», – диләр. «Юк, юк, нинди 3 килограмм, күтәрсәм 60–70 килограмм гына инде, дим аларга», – дип көлә-көлә сөйли Назимә апа.

Яшьне күңел халәте билгели. Кемдер тумас борын карта, кемдер менә Назимә апа кебек тиктормас һәм бик кызыксынучан була. Гадәт-тә, андыйларның картаерга вакытлары да юк. «Бу кадәр егәр кайдан килә соң сезгә?» – дип сорыйм. «Кечкенәдән үк беркемгә дә таянып яшәмәдем. Аның өчен мөмкинлектә, жай да булмады. Яшәр өчен тырмаштык, үжәт булдык. Менә шул үжәтлектәндер барысы да...»

Зәй районы Кәрәкәс авылында туган Назимә апа – сугыш чоры баласы. Әтисе сугышка киткәндә нибары бер айлык булып кала. Мәскәүне яклап сугышканда алган яраларыннан 1942 ел башында этиләре инде һалак була. Әниләре дүрт бала белән тол кала... 31 елдан соң әтисе жирләнгән урынны эзләп таба Назимә. Әнисенә документлары арасында әтисеннән килгән «кара кәгазь» сакланган була. Шундагы адрес буенча Тверь өлкәсенә Лихославль шәһәренә китә ул. Сугыш вакытында биредә зур госпиталь эшләгән. Үлгән солдатларны төнлә бишәрләп-алтышарлап бер кабергә күмгәннәр. Жинүнәң 20 еллыгына исә туганнар каберлегенә ясаганнар. Исемлектәге 75 нче номер астында әтисенәң исемне укый Назимә. Шунда беренче тапкыр «әтием» дип эндәшә: «Тыныч йокла, әтием», – ди... Икенче елны да бара – каберлеккә туган нигез туфрагын илтәп сала. Әлегә туганнар каберлегенә шәфлыкка алган мәктәпне эзләп табып, укучылар белән бик күп еллар элемтәдә тора. Ул чакта КАМАЗ төзелешкә гөрли: балаларга шушы төзелешкә багышланган альбомнар ясап жиберә, ә укучылар аңа каберлеккә ничек карап торулары, гомумән, класс белән башкарган эшләре турында яза. Әнә шулай әтисенәң кабере белән булса да бәйләнеш саклап яши ул. Исән булса, этиләре бик горуруланыр иде балалары белән. Назимәнең олы абыйсы авылда туган нигезне саклай, ә кыз туганнар өчесе дә үз һөнәрләрендә атказанган исемнә лаек булган.

Ә аңа кадәр әтисез яшәүнең бөтен ачысын тоеп үсә кыз. Ир бала, кыз бала дип аерып тормыйлар, эшкә бергәләп тотыналар. Әтисез йортта хәтта уфалла арбасы да булмый. Авыл буйлап аны кешедән сорап йөрүләр, шуның белән урманнан ботак ташулар, утын ярулар, печән чабулар... Барысы да бүгенгедәй истә. Әнисе колхоз эшеннән кайтырга тиеш. Кечкенә Назимә казан астына ут ягып, су кайнатырга куя. Бәрәңгә казып алып, ишегалдында чистартып утырганда аларга бер апа

«22 ел буе пенсиядә булып, 22 көн дә өйдә утырганым юк».

килеп керә: «Үскәнем, иртәгә чәчләреңне матур итеп тарап, мәктәпкә килерсең, яме», – ди. И-и, сөенә кызчык, димәк, укый башлаячак...

Үз авылларында башлангыч белемне алгач, күрше Бигеш мәктәбенә йөрәп укый. Спорт аның тормышына менә шул чакта ук кергәндер, мөгаен: мәктәпкә жәен велосипедта, кышын чаңгыда йөри кыз. Жиденче сыйныфны тәмамлагач, апасы Алабугага алып китә: культура-агарту училищесына укырга керә Назимә. Диплом алган яшь белгечне эшкә Теләче районына жиберәләр. Беренче хезмәт хакыма сәгать алачакмын дип хыяллана кыз, тик беренчесенә дә, икенчесенә дә ала алмый – юклык заманасы... Беренче хезмәт хакына киндер тукыма сатып ала да капчык тегә. Басуга барып, шуңа салам тутырып алып кайта – ятарга матрас була. Әнисе кәфенлеккә дип алган марлясын биреп жибергән була, шуны жәймә итеп жәеп, урын-жир ясый яшь белгеч. Ә икенче хезмәт хакы... Авылдан хат килеп төшә. Абыйсы хатның ахырында, уңайсызланып кына: «20 сум жиберә алмассыңмы, үскәнем. Салым дип бик кысалар, әнкәйне хәтта авыл советына ябып төн кундырдылар...» – дип язган. Кыз алган хезмәт хакын авылга сала...

«Апа, әнием булыгыз әле»

Бигештә интернат-мәктәп ачылгач, әниләре киңәше буенча ул шунда кайтып тәрбияче булып урнаша. Инде бишенче балалар йортын алыштырган бер кыз бала белән якынаеп китәләр – Гөлфирә гел аның янында бөтерелә. Назимә кызны үзләренә авылга да алып кайта. «Апа, мин сезгә әни дип эндәшим әле», – ди кыз көннәрдән бер көнне. Назимә 19 яшьлек чагында «кызлы» була да куя шулай. Гаиләсә дә булмаган Назимә кызны үзенә тәрбиягә ала алмый, әлбәттә, әмма балалар йортында Гөлфирә

аның канаты астында үсә. Хәзергә кадәр аралашып яшиләр. Ул чактагы кечкенә Гөлфирәнең үзенә дә инде 73 яшь, балалары, оныклары бар. «Син бит минем әни инде», – ди ул һаман да Назимә апасына.

Кыз баланың язмышы инде: кияүгә чыгып Свердловски якларына китеп бара Назимә. Урал дәүләт университетында кичкә бүлектә укый, көндәз мәктәптә эшли. Тик гаиләсә генә озын гомерле булмый... Укуын тәмамлагач кабат туган ягына – Бигеш мәктәбенә директор урынбасары булып кайта. Һәм шуннан соң бөтен гомерен мәгариф системасына багышлый. Чаллыда өзлексез педагогик белем бирү институтында эшли – укытучыларның квалификацияләрен күтәрәләр. Лаеклы ялга чыгуга эштән китә, әмма өйдә утыра алмаячагын аңлай. Тәкъдимнәр белән шәһәр мәгариф идарәсә башлыгына бара. Тәрбия эшләре буенча методик кабинет ачалар ул чакта... Пенсиядә тормыш башлана гына икән – моны инде Назимә апа хәзер тәгаен белә! «22 ел буе пенсиядә булып, 22 көн дә өйдә утырганым юк», – ди ул. Һәм вазыйфаларын тезеп китә: комплексның Ветераннар советы башлыгы, инвалидлар советы житәкчесе, «Жәүһәр» фольклор ансамбле житәкчесе, подъезд буенча жаваплы кеше... Әле ул бал биек буенча күпсанлы ярышлар жүнүчәсә дә. Монысы – тормышының иң романтик чоры...

«Аккошлар»

Ире үлеп киткәч, 15 еллап ялгыз яши Назимә апа: балаларын укыта, кияүгә бирә. Берсендә санаторийга юлама бирәләр аңа. Шунда Зәйдән бик шәп бии торган ир-ат белән танышып китәләр. Ялдан кайткач та онытмый, шалтыратып тора Әхәт абый. Көннәрдән бер көнне кунакка килергә рөхсәт сорый. Ул көнне кызлары да килә Назимә апаның һәм бер күрдә ошаталар Әхәт

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ:
ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

абыйны. Әмма Назимә апа уңайсыз-лана: үзенә – 63 яшь, ә Әхәткә 77 яшь бит инде! Гаилә корыр чакмы? Бер-берсен ошатмасаң, шушы яшьтә аерылышып йөрерләме? Икеләнүләренә олы кызы нокта куя: «Әни, яшәп карагыз әле!» – ди. Бергә яши башлауларының икенче көнендә үк кызлары Әхәт абыйга «әти» дип дәшә башлый... «Матур яшәдек. Бик әйбәт кеше иде. Кулларыннан гөлләр койды. 15 ел 15 көн кебек кенә булды», – дип искә ала ул чакларны Назимә апа. Икесе дә биергә ярата. Бергәләп «Ретро» дигән бию төркеме оештырып жиберәләр. Мәдәният йортына йөрәп, хореограф яллап, бал биюләре өйрәнәләр. Алар белән тагын унбер пар шөгыйльәнә: «Большой вальс» халыкара бәйгесендә биш тапкыр жиңүче булалар. Назимә апа белән Әхәт абый – арада иң матур дуэт. Икесе дә ап-актан киенгән бу парны әле күпләр хәтерлидер. Аларны аккошлар дип йөртәләр, чәнки сәхнәдә бербөтен булып йөзеп кенә йөриләр. Чит илләрдә дә үз исемнәрен аклап кайталар: Төркиядә – «Иң яхшы пар», Грециядә «Иң сөйкемле пар» дигән исемнәргә лаек булалар.

Ә ундүрт ел элек «Чишмә» халыклар дуслыгы йорты каршында эшләп килгән «Жәүһәр» ансамбленә йөри башлый Назимә апа. Бүген ул аның житәкчесе. «65 яшьтән 88 яшькә кадәр кызларыбыз йөри», – ди ул горуранып. Алар тернәкләндерү үзәкләре, санаторийлар, картлар һәм инвалидлар пансионатында чыгыш ясыйлар, шәһәркүләм чараларда катнашалар.

■ Спортның көч төрләре, армлифтинг һәм пауэрлифтинг буенча инвалидлар һәм ветераннар арасында халыкара спорт мастерлары командасы. Беренче рәт сулдан уңга: Августа Беляева, Назимә Закирова, Гөлнәз Гыйльметдинова. Икенче рәт сулдан: Альберт Моор, Фәнис Нуретдинов, Ришат Фазуллин, Николай Бердников, Рәфыйк Ибраһимов, Ракит Әбделмәнов.

Жырлап кына яшәми Назимә апа. Эльбруска күтәрелгән! Мисырга баргач акваланг белән су астына төшкән! 80 яшендә жиңел моторлы самолетта икенче пилот булып шәһәр өстеннән очкан! «Үзәбезнең өйне, бакчаларны күреп сокландым. И-и, матур инде яшәгән жиркәйләребез», – ди Назимә апа. Кызыксынуы аны шәһәрнең балалар ижаты үзәгенә дә алып килә. Анда Әхәт абый белән бергәләп... агачка уеп эшләү серләренә өйрәнәләр. «Бервакытта да эшли белмим дип әйткәнем юк. Шулай дип әйткәнче, мин эшләргә өйрәнәм», – дип елмая ул.

«Барысы да башлана гына әле»

Инглиз теленнән пауэр – көч, лифтинг күтәрү дип төржемә ителә. Гади итеп кенә әйтсәк, авыр-авыр штангалар күтәрү. Куллары белән генә түгел, штанганы бармак очлары белән генә күтәрәп, чемпион кала, юк, алай гына түгел, Гиннесс рекордлар китабына керә Назимә апа. Беренче ярышта, беренче чыгышында ук 10 килограмм күтәрәп Дөнья чемпионы исеменә лаек була. Икенче чыгышында – 13, өченчесендә 14 килограмм күтәрәп рекордларын яңарта. Жюридан дүртенче мөмкинлек бирүләрен дә сорый. Бу юлы 15 килограмм күтәрә! «Шулай итеп күп төрләр буенча үз-үзем белән ярышам, – дип көлә Назимә апа. – Ничә рекорд куйганымның исәбен югалттым инде. Илләдән артык кына төгәен бар».

Көннең һәр минуты исәптә. Иртәнгә якта – спорт залында тренировкалар. Мускуллары уйнап торган егетләр белән «сәлам» дип кенә исәнләшә, алар белән бергә шөгыйльәнә – штанга күтәрә. Хәзер бик популяр булган – көнгә ун мең адым атлау аның өчен берни түгел. Әле шимбә саен иртән торып скандинавия таягы белән йөрүчеләр төркеменә дә кушыла. Шәһәрдә нинди спорт ярышлары уздырыла, барысында да катнаша Назимә апа һәм беренчелекне бирми. Шунуң өстенә фитнес-үзәккә йөри. «Башта йөгерәм, жылынам, аннан тренажер залында шөгыйльәнәм, бассейнда бер сәгәттән ким йөзим. Иң рәхәтә шунысы инде аның», – ди. Көннең икенче яртысында мәдәни чараларда катнаша. Өенә йокларга гына кайта ул.

– Спорт миңа көч-күәт бирә. Әлбәттә, чамасын белергә кирәк – артыгы ярамый! Шуңа организмны тыңлап кына шөгыйльәнәм. Картлык ул – тормыш бетте дигән сүз түгел. Нич тә! Әле бит миңа 83 яшь кенә... Тормыш ак һәм кара полосалардан тора дип әйтәләр. Дәрәс түгел, минеке салават күпере төсләреннән тора. Зарланырга вакытым юк. Аннан зарланып утырып кемгә файда? Чирне аны табибка гына сөйләргә кирәк. Минем бит әле оныкларым бар. Алар белән мәш киләм. 80 яшем тулган көнне оныгым оныкчык бүләк итеп шатландырды. Жәйләрен жәннәт кебек бакчамда рәхәт чигәм. Ялкауларны бер дә яратмыйм инде. Гомер ул ничек итеп яшәсәң дә уза: караватта ятсаң да, күңеленә яткан шөгыйль белән шөгыйльәнәп, кеше арасында йөрсәң дә... Үз фикерең, үз тормышың булсын. Хәзер телефон, интернет заманы – алар бик күп вакытны ала. Телефоннан кемнеңдер тормышын карап утырып, үзәбезнекен «онытабыз». Тормышның матурлыгын гына күреп яши белү үзә бәхет. Мин шул бәхәттән ләззәт алып яшим. Йөрәк картаймаса, үзәк картаймыйсың икән ул... Ә йөрәк ул, жырдагыча, карта я белми...

Рүзәл
МИННАГӘЕВ

ЕГЕТ БЕЗ!..

Мин Мөслим районы Метрэй авылыннан гап-гади авыл егете... Махсус хәрби операция башлангач, шундагы егетләргә ничек тә булышасым килде. Фирдүс абый Тямаев белән хәйрия концертлары оештырырга булдык, махсус хәрби операция зонасыннан кыска вакытлы ялга кайткан егетләргә концертларга чакырдык. Соңыннан сөйләшеп, андагы хәлләрне белештек. «Егетләребезгә ничек ярдәм итә алабыз?» дигән фикер туды, үзләрен барып күрәсе килде.

Фирзәр Тямаев, Фидайл Фатучев һәм мин – шул якларга юлга кузгалдык. Анда баргач, егетләргә иң кирәкле булган эчә торган су, ашамлык житмәгән вакытларына туры килдек. Үз күзләребез белән аларның хәлләрен күрдек. Менә шуннан кайткач, «Егет без» дигән волонтерлар төркеме төзедек. Махсус хәрби операция зонасына 25 тапкыр бару дәверендә халык һәм район житәкчеләге ярдәме белән 54 машина, 6 мобиль мунча, 38 мотоцикл, тепловизорлар, квадрокоптерлар, маскировка сеткалары, урман иясе (леший) киёмнәре, окоп шәмнәре, мичләр, медикаментлар, балалар хатлары, дисбеләр, догалыклар, туган як күчтәнәчләре һәркайсының кулына тапшырылды.

Анда баргач, егетләргә кайсы авылдан, кайсы районнан булганын карап тормыйбыз. Алар барысы да үзәбезнекеләр!

Егетләр янына баргач, мин якташлык сүзенәң никадәр көчле булуын, туган як күчтәнәченәң никадәр кадерле икәннән аңладым.

Бер Татарстан егете 45 көн буена алгы сызыкта була. «Инде, Рүзәл, өметем сүнәп, үземдә көч таба алмыйча егылганда, кулымны йөрәгемә куйдым. Тотып карасам – ниндидер каты әйбер. Син биргән хат булды. Өченче сыйныф баласы, үзәбезчә, саф татарча, шатырдатып хат язган. Мин аны алып укыдым да халкыма кирәк булуымны аңладым. Үз-үземне жиңеп, егетләрем белән 60 көн эчендә шул авылны алып чыктым», – диде.

Бер баруда иң соңгы ноктага «Нива» машинасы калдырдык. Кайтканда бер блок-постта туктаттылар һәм номерга карап: «Сез бит Татарстаннан!» – диләр. «Егетләр, мин Сабадан, 15 минут кына булса да сөйләшеп торыйк әле! Монда Татарстаннан үзәм генә, туган телемдә сөйләшүгә сусадым», – диде ул.

Аңа ниндидер күчтәнәч калдырасым килде, ләкин соңгы нокта булгач, бер әйбер дә калмаган. Кулымда дисбем бар иде, аны салып шушы егеткә калдырдым. Ул алгы сызыкка керәчәк, шушы дисбем һәм Аллаһым аны саклап йөртсә иде...

Бу сәфәрләрдәге уй-кичерешләрдән соң тормышта ике генә авыр әйбер барын аңладым. Беренчесе, икешәр-өчәр мең чакрымнар узып барасың, якташларны эзләп табасың, алар белән кочаклашуга, бөтен юл газабы онытыла. Үзләренәң блиндажларына алып керәләр, төннәр буга андагы хәлләрне сөйләшеп чыгабыз. Иң авыр мизгел – иртән егетләр белән сабуулашу.

«Без тагын кайчан күрешербез икән, күрешә алырбызмы икән бу якты дөнья йөзләрендә?» – дип уйлысың.

Икенчесе һәм иң авыры: туган як күчтәнәчен алып килсәң, егетләргәң позициясенә кереп житәсәң. Аның белән хезмәт иткән егетләр: «Ул инде 200», – дип әйтә. Гомере өзәлгән...

«Ни өчен гомереңне куркыныч астына куеп анда барасың?» – дип сорыйлар. Мин чын тормышны күрергә барам, чөнки анда берәү дә битлек кимәгән. Алар шатлыкның да, туган як күчтәнәченәң дә, якташлыкның да, бердәмлек сүзенәң дә чын мәгънәсен белә.

Районыбыз башлыгы Альберт Роберт улы Хужин махсус хәрби операциянең иң кайнар нокталарына безнең белән ике тапкыр барып кайтты. СВОдагыларга кирәкле булган кыйммәтле әйберләргә алуда гел ярдәм итеп тора һәм башкаларга да шәхси үрнәк күрсәтә. Ул «Агромастер» житештерү компаниясенә мөрәҗғәгать итте. 200 дән артык окоп миче ясалды, башка кирәкле әйберләр алынды. Бу зшкә олы һәм кече эшмәкәрләр дә тартылды.

Махсус хәрби операция зонасында маскировка сеткасы алтын бәясенә

тиң. Районыбыз авылларында сеткалар үрүнә оештырдык. Туган авылым Метрәйдә һәр кич саен 30 га якын кеше сетка үргәргә чыга. Алар инде 350 сетка үреп жиберде.

Шушы гомер яшәү дәверендә мин бер нәрсәне яхшы аңладым: илебезгә куркыныч янаганда, синең нинди милләттән булуың мөһим түгел! Махсус хәрби операция зонасында блиндажда төрле милләт вәкилләре хезмәт итә: удмурты да, чуашы да, татары да, русы да, башкортлы да... Алар бер йодрык булып, бер гаилә булып, берсенә-берсе ярдәм итә!

Егетләргә багышлап язылган шигыремне якташым Марат абый Галимов көйгә салды. Фирдүс абый Тямаев аны концертларда башкара. Бу җыр СВО зонасының бөтен почмакларында яңгырый, чөнки ул безнең егетләребезнең гимны!

*Ачы бураннарда,
Куге томаннарда,
Давылларда жылкән кебек без.
Җиһаннан нур алган,
Нигезләрдә калган,
Милләт өчен янган егет без...*

*Авилда чыныккан,
Көзмәгән сыныктан,
Тормыш арбасында – дегет без.
Дөньяны агарткан,
Үз илен яраткан,
Яшим, дип җан аткан егет без...*

Татарстан
хатын-кызлары

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ:
ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

ЯНАДАН БАШЛЫИК, ЗИЛӘ!

– Дәү әти, безнең өй яна, – дип, төн уртасында торып утырган 5 яшьлек оныгын саташа дип уйласа да, тормыш күргән олы кеше барыбер тикшереп карарга кирәк дип уйлап куя. Өзми дә, куймый да бәләкәй Зилә: «Бөтен күлмәкләрем, бантикларым янып бетә бит инде!» – дип елый. Дәү әтисе Зиләләр яшәгән өйгә барып җиткәндә ялкын инде бөтен җирне камап алган була... Шул төнне әтисез дә, яшәр урынсыз да кала Зиләләр... Кечкенәдән килгән тоемлау, ни буласын алдан сизү сәләте Зиләнең үзен фажига сагалап йөргәндә нигә уяу булмады икән? «Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын-кыз карашы» республика бәйгесе зона этабының «Һөнәрмән – минем язмышым» номинациясендә җиңүче Балык Бистәсе кызы Зилә МӨХӘММӘТШИНА сәхнәгә инвалид коляскасында чыкты... Ә берәздән аякларына басып йөрәп киткәч, без – җюри әгъзалары да җиңел сулап куйдык.

Алсу
ШАКИРОВА

Утлар, сулар кичеп...

Бер төндә ирсез дә, йортсыз да калган Шәмсегөл апа ике баласы белән иске генә тулай торакка барып урнаша. Янгын бер генә сынамый аларны. Тулай торакта яшәгәндә тагын өч тапкыр (!) уттан исән калалар әле. Вакыты чыккан газ балоннарын куллану нәтижәсе бу. Күршеләрендә чыккан янгын булса да, бер тулай торак бит инде, бөтен кешегә җитә аның зияны. «Янабыз!» сүзен ишетүгә абыйсы белән Зилә бер мизгелдә тәрәздән сикерергә ияләшәп бетәләр. Ярый әле беренче катта яшиләр...

Утны да, салкынны да узарга туры килә. Перчаткадан дәрәс әзерләп, курткалар киеп йоклап азаплана балалар. Шөһүрдән кайткан бер туганнары ярдәмә белән тиешле җирләргә гариза язып фатир юнәтмәсәләр, тагын күпме яшәрләр иде ул тулай торакта, билгесез. Зур йортка күчкән кебек, бер бүлмәле фатирга күчкәнәләр. Шәмсегөл апа яңадан кияүгә чыга. Ир-ат терәгенә, әти назына сусаган балалар да Рөстәм абыйларына бик тиз әти дип дашә башлыйлар.

– Фатирда озак яшәмәдек без. Әти белән әни йорт җиткерергә тотындылар. Абый белән мәктәпкә киткәнчә үк кирпечләренә салына башлаган өйнең эчке ягына ташып куябыз. Ашкынабыз инде үзбездә, төзелешне кызулатабыз. Тизрәк өйле буласы килә бит! Барыбыз бергә салып чыктык без ул йортны. Әнигә дә, ниһаять, тынычлык кайтты, күп сыналган иде инде ул... – ди Зилә.

Тик Шәмсегөл апаның күз яше түгәсе көннәре алда була әле. Бәләкәйдән спортка гашыйк Зилә. Дәрестән соң тиз генә өйгә кайтыр димә инде аны. Район үзәгендә, бистәдә нинди ярыш бар – бөтен җирдә Зилә! Баскетбол, волейбол, җиңел атлетика, чаңгы ярышлары... Кайсы спорт төрен алсаң да, барысына да сәләте була кызының. Шуңа укытучысы Владимир Валентинович Фадейчев өстәмә дә шөгыйләнә аның белән, ярышларга әзерли. Шул вакытта ук Зиләдә киләчәктә тренер булу хыялы барлыкка килә.

Тереләсең!

2002 елның 20 октябрь көне. Жиденче сыйныфта укыган чагы. Бу датаны һәм ярты елдан соң – 12 апрельдә булган вакыйгаларны медкартасына зур итеп теркәп куячак Зилә... Мәктәптә баскетбол уйнаганда баш артына туп белән бәрәләр. Уен вакытында туп тими калмый инде ул, спорт бит. Әмма бу юлы нык элгә. Зилә шундук аңын жуеп егыла. Хастаханәдә генә аңына килә ул. Озак тотмыйлар... Баш мие селкенгән дигән диагноз белән чыгаралар кызы. Ә баш авырта торган булып кала. Ике атна тирәсе физкультура дәресләреннән азат ителәр дә шуның белән шул...

– Башым нык авыртса да, бәлки, активлык житмәү-дәндер, бетәр әле, дип, янадан яраткан спорт төрләре белән шөгыльләнүне дәвам иттек. Тик язмышның миңа карата башка планнары булган, күрәсәң. Шулай туры килергә кирәк бит: нәкъ ярты елдан, апрель аенда тагын шул ук баскетбол вакытында, шул ук мәктәптә, шул ук баш артына тагын туп бәрелде.

...Төш күрә Зилә. Күз ачмаслык яктылык. (Ул яктылык-ны Зилә соңыннан гел эзләчәк әле, тик таба алмаячак.) Бер күбәләк очып килә дә, әтисе булып Зиләнең баш очына куна. Яңгырап торган тавыш белән бер генә сүз әйтә кызына – тереләсәң!

Зилә тагын шул ук хастаханәдә уяна. «Су эчәсем килә», – ди. Тик бу юлы күзләрен ачса да, берни күрми. Лампа... Табиблар, Зиләнең күз күремен тикшереп, нәрсә генә күрсәтсә дә, шул сүзгә кабатлый кыз. Бер тәүлектән генә күрә башлый. Әмма кыз бала өчен дә, әнисе өчен дә иң зур фажиға бу булмый әле. Зиләнең аяклары берни тоймый... Әле генә спорт залында йөгереп йөргән кыз аякларын селкетә дә алмый ята. Аны Казанга, республика клиник хастаханәсенә күчәрәләр, психологлар, психотерапевтлар, хирурглар дәвалый. Ө нәтижәсә юк... Кызына күрсәтмәскә тырышып, качып кына елаган әнисен күрә, Зилә бу хәлләргә ышана да алмый. «Шулкәдәр үк авыр микәнни хәлем? Авыр хәлдә ятмыйм бит инде, йөри башлармын әле», – дип гажәпләнә. Бала акылы белән бөтен фажиғанә Зилә аңлап та бетермәгән, күрәсәң. Аяклар йөрмәүгә өстәлеп, кан басымы 200 дән дә югарырак күтәрелә башлый. Өяңәк тоту очраклары ешай...

Бер бит дарулар исемлеге, травма арты энцефалопатиясе диагнозы белән инвалид коляскасында өенә кайта Зилә...

Янадан башлыйбыз!

Табиблар кызын язмышның үзенә тапшырып чыгарып жибәрсәләр дә, якыннары бирешергә уйламый да. Үзен күңеленә дә килеп карамый андый уй. Моңың бер юлы булырга тиеш! Табарга гына кирәк аны! Зиләнең сәламәтлеге өчен көрәшкә Балык Бистәсә хастаханәсендә эшли генә башлаган яшь табиблар гаиләсә – педиатр Ләйсән Бәйрәм-хановна белән хирург Булат Маратович Әминовлар кушыла.

– Бер кочак дарулардан иң кирәкчеләрен генә, миңа зыян салмастайларын гына сайлап дәвалый башладылар мине. Әйтерсәң аларның үз планнары, үз схемалары һәм мине аякка бастыру турындагы зур хыяллары бар! Үзләре дә яшь кенә белгечләр бит югыйсә. Кала табиблары киңәш иткән дөвалау схемасына алар үз төзәтмәләрен кертте, җаваплылыкны үз өсләренә алдылар кебек тоелды миңа.

Бала язмышы, аның сәламәтлеге хәл ителгәндә өмет биргән һәр салам бөртегенә ябышырга әзер була әти-әни. Зиләнең әнисенәң бертуганнары – Миңнегөл апасы белән Рафис абыйсы дәва эзләп кайсы им-томчыга гына йөртми сәңгелләрен. Кирәкле кешесә бистәдән ерак түгел бер авылда

яшәп ята икән бит. Кабул итүдән баш тартса да, коляскада утырган Зиләне күрәп, Рузалия апа: «Алып кереgez бу кызын», – дип төртеп күрсәтә. Берничә тапкыр бара аңа Зилә. Рузалия апасы догалар белән өшкерә, тозлар куеп аягын җылыта, үләннәр бирә...

Күмәк эшнәң нәтижәсә – Зилә аякларында басып тора башлый! Атлап йөрү турында сүз дә юк әле. Алай да моңысы – нинди зур җиңу бит! Авыр һәм катлаулы тернәкләнүнең беренче зур нәтижәсә.

Хастаханәдән чыккан көнне үк өйдән укый башлый Зилә. Яштыкларга белән аралашу, актив тормыш сагындырган... Үз аякларында атлап мәктәпкә китсә көнен сулышы белән тартып китерердәй булып, зарыгып көтә кыз. Уң аягы атлый башлый, тик менә сул аяк кына тыңларга теләми бит. Әнә шулай бүкән кебек каткан сул аягын сөйрәп бер елдан артык йөри әле ул... Һәм 10 нчы сыйныфның икенче яртыеллыгына үзә атлап мәктәпкә бара!

Өйдән уку – мәктәпкә йөрәп уку түгел шул инде. 11 нче сыйныфтан соң каядыр укырга керү өчен нык тырышырга, башкаларны куып җитергә кирәк. Өстәвенә, имтиханның яңа төре – БДИ керә шул елны. Мәктәп тормышыннан шактый читтә калган кызга ул да зур сынау. Ө Зиләнең инде яңа хыялы – шәфкать туташы белгечлеге аласы, кешеләргә ярдәм итсә, файдалы буласы килә. Зиләгә медицина көллиятенә укырга керергә авыр буласын укытучылар да аңлый.

– Булат Маратович Мәскәүдән килеп консультация уздыручы психотерапевтка яздырды мине. Бер килүендә берничә кешенә генә кабул итсә дә, хәлемне аңлатып, минем өчен аерым үтенеч белән мөрәҗғәгать итте аңа табибым. Психологик яктан иң зур ярдәм алганмындыр ул көнне! Кызганыч, психотерапевтның фамилиясен хәтерләмим. Әмма ул тормышка мөнәсәбәтемне үзгәртте дә куйды! «Зилә, әйдә, бүгеннән үткәннәргә онытмыйк әле! Начарын да, яхшысын да. Менә хәзергә вакытта нәрсә телисең? Телисең икән, димәк, укырга кирәк! Әйдә бүгеннән имтиханга әзерләнә башлайбыз! Үзәң теләгән җиргә укырга керәбез!»

Шул очрашудан яңа максат белән чыга кыз. Мәктәпне гади имтиханнар гына тапшырып тәмамлый да (ул вакытта сайлау мөмкинлеге була әле), математика, физика, химия укытучысы, әнисенәң сәңгеләсе Люция апасы белән бердәм дөүләт имтиханына әзерләнә башлыйлар. Аларны Казанда, имтихан тапшыручыларның икенче агымы белән бирә. Һәм кирәкле балларны җый! Беренче сентябрьне Зилә медицина көллияте студентлары буларак каршылый инде.

Бу – синең өстенлегең!

Шушы көннән өч ел буга йозак артына яшереп торырга мәҗбүр булган омтылышларын, хыялларын чыңга ашыра башлый Зилә. Укулар башлануга, физкультура укытучысын табып, үзә белән булган хәлләр, җиңүләре, тернәкләнүләре турында сөйли. Тәҗрибәле укытучы, Зиләнең тел төбен тиз

ЕЛ ХАТЫН-КЫЗЫ. ЕЛ ИР-АТЫ: ХАТЫН-КЫЗ КАРАШЫ

Аяклар йөрмәүгә өстәлеп, кан басымы 200 дән дә югарырак күтәрелә башлый. Өяңәк тоту очраклары ешай...

аңлап, спортка сусаган укучысына яңа максат куя. Көн саен иртән йөгерә башлый алар! Әйе, икәүләп! Бу авыр юлга остазы үзен генә җибәрми Зиләне, гел янәшә атлый. Лекцияләр беткәч гимнастика белән шөгыльләнәләр. Бер елдан тулысынча әзер булып, уку йортлары арасындагы ярышларда бер-бер артлы призлы урыннар ала башлый Зилә Мөхәммәтшина. Төркемнәренен старостасы, уку йортының горурылыгы булган кызга эшнә дә тиз тәкъдим итәләр. Казанның 2 нче республика клиник хастаханәсенә эшкә чакыралар.

– Бик яратып тотынган идем, язмыш минем тормышыма яңа төзәтмәләр кертте. Авырлыклар, сынаулар узган әниңең йөрәгә чыдамады: инсульт, инфаркт кичерде. Минне урнашты, дип, җиңел сулап кына куйган иде. Аны кем кулына калдырыйм? Башта сорап кайттым, аннары инде бөтенләйгә эштән китәргә туры килде. Хәрәфләрне дә оныткан иде әни. Яңадан хәрәф танырга, укырга, язарга өйрәттем, бик күп күнегүләр эшләдек, тернәкләнде, Аллаһның рәхмәте.

Шулай итеп, Балык Бистәсендә төпләнергә язган була Зиләгә. Ире Марат белән тормыш корып җибәрәләр, беренче улары тугач, үзәк район хастаханәсенә шәфкать туташы булып эшкә чыга. Тик хыяллары барыбер тынгылык бирми: медицина университетына кереп, югары белемле табиб буласы килә аның! Кызганыч, бу хыял җиңелләрдән түгел... Башка югары уку йортында читтән торып укып, психолог-педагог белем ала ул. Бәлки, кирәк чыгар дип кенә кадрлар бүлегенә илтәп биргән диплом, язгы уҗым кебек, үз вакыты белән шытып чыга. Сәламәтлек саклау министрлыгынан яңа боерык килеп төшә – район хастаханәсеннән бер кешене медицина университетына психолог белгечлегенә укырга җибәрергә кирәк. Бу урынны Зиләгә тәкъдим итәләр!

– Атнаңың алты көнне Казанга йөрәп укыдым. Аккредитацияне уңышлы тапшырып диплом алып кайттым. «Синнән психолог чыгачак, Зилә. Үзе сынаулар узган кеше буш булмый ул. Кеше күңеленә ачкычны тиз табарсың. Узган юлыңа рәхмәтле бул – бу синең өстенлеген», – диде укытучыбыз. Бик зур бәя инде бу минем өчен. Мин укып бетерүгә, үзәк район хастаханәсенә баш табиб итеп Илназ Әхмәдиевне билгеләделәр. Аның ярдәме, теләктәшлеге белән яңа һөнәргә кереп китү авыр булмады. (Илназ Миңнемуллович хезмәткәре өчен җан атарга бәйгегә дә килгән иде. Эше никадар тыгыз булса да, Зиләнең чыгышы башланганын көтеп торды, сәхнәгә чәчәк бәйләме белән чыкты.) Әле бер генә ел эшлим бу юнәлештә. Алай да баш табибыбыз авылларга очрашуларга баргач, аның аша мактау сүзләре, рәхмәтләр ишеттерәләр. Рәхәт инде шуны ишетү! Димәк, минем кемгәдер ярдәмем тигән, аның соравына дәрәҗә җавап таба белгәнмен. Инвалид коляскасындагы пациентлар белән уртас телне тиз табам. Кызганмыйм аларны. Тулы тормыш алып бара торган кешегә караган кебек карыйм. Шуңа минем белән аралашырга яраталар да

алар. Үземнең нинди сүзләргә ишетәсем килә иде коляскада вакытта, дип искә төшерәм. Тагын, балалары кайта алмаган өлкәннәрем бар. Сагыналар, үпкәлиләр. Аларны да тынычландырам, ачу сакламаска, хәлләренә керә белергә өйрәтәм. Күп очракта бер бушану өчен тыңлаучы кеше генә дә җитә аларга. Авырлы ханымнар белән эшлим, балага узып та, алып кайтырга теләмәүчеләр белән...

Аборт алды консультациясе аерым игътибарга лаек. Зиләнең эш өстәлендә биш һәм тугыз атналык баланың манекеннары ята. Болары – сатып алынган. Аңа кадәр бу бәбиләрне үз кулы белән ясып әле ул.

– Баласыннан баш тартырга уйлаган әниңең уч төбенә салып куям шушы манекеннарны. Шулкадәр бәләкәй, көчсез булып ята ул әнисенең кулында. Алай да кеше икәнә күрә-неп тора инде! Күрәсәңме, синең дә балаң шушы кадәр хәзер. Ул инде яралган, үсә... Нигә син аны тормыштан мәхрүм итәргә теләсәң? Өйдәге ике балаң кебек үк, бу да бала бит. Аларның гомерен саклау өчен утка-суга керергә әзерсәң, нигә моңысын кызганмыйсың, нигә моңысы китәргә тиеш, дип сорыйм. Кайберәүләр елап җибәрә. Шундук кире уйлый. Кайберләренә уйларга өч көн вакыт бирәм. Шуңа булыша! Бишенче баланы да, алтынчысын да алып кайтырга ярдәм иткән бар. Андый вакытта, бу эш минекә инде, дип куям! Тәҗрибәдә бер генә ананы кире уйлата алмадым...

Сөйләшкән арада да телефоны тынып тормый Зиләнең. Бертуктаусыз шалтыраталар, ярдәм көтәләр. Бөтен районга берәү бит ул! «Яшәп булмаслык проблемалар бар. Ярдем итегез!» дип яза әнә берәү. Үз-үзенә кул салучыларны да алып киләләр, аларга да тормыш мәгънәсен табарга ярдәм итәсе. Диспансеризациядән соң анализларында онкологиягә шик туган пациентларның өенә үк бара. Тикшерүне дәвам итәргә кирәк белсә дә, куркып, табибка бармый ятучылар бик күп. Менә шундыйларны хастаханәгә килергә өндәү дә Зилә өстәндә. Узган ел гына да җиде кешедә онкологияне ачыклап, гомерләрен саклап кала алганнар. Бу да – Зиләнең күзгә күренмәгән җиңүе бит. Якыннары махсус хәрби операция зонасында ил сагында торган ханымнарның да терәге Зилә. Вафат булды дигән хәбәр алучыларныкы да...

Өзәң ничек бушанасың соң, дип кызыксынам табибтан. Орчык кадәр генә үзе дә.

– Кайбер көнне машинаны калдырып җәяү кайтам. Өйдә бәйли торган почмагым бар. Бер кереп утырсам, төнге берләргә кадәр бәйлим. Ирем дә, уларым да борчымый андый вакытта, сүзсез дә аңлыйлар. Хастаханә, район тормышында актив катнашам. Әле дә спорт чараларынан калмыйм. Команда җыеп, төрле ярышларда, спартакиадада катнашабыз. Болар да бушанырга, игътибарны башкага юнәлтәргә ярдәм итә. Иңнәремә сынау төшкәндә дә зарланып утырырга яратмый идем, хәзер дә шулай. Бүтәнгем өчен үткәнәмә рәхмәтлемен. Аллаһ сынауны да күтәрә алырдай көчле кешеләргә генә бирә. Мин бу сүзләргә җиденче сыйныфта укыган чагымнан бирле кабатлыйм инде.

«Үзе сынаулар узган кеше буш булмый ул. Синнән психолог чыгачак, Зилә», – ди укытучысы.

ЗИРӘК ТИЕН

Гөлнара ЖӘЛИЛОВА

Хатын-кыз дөньясы бик серле ул... Әйе, без – гажәеп кызык затлар. Ир-атлар гына түгел, кайчак үзебезне үзебез дә аңламыйбыз. Андый мисаллар – адым саен...

Ирләр ризык пешергәндә фәрештәләр канат җилпеп тора, диләрме әле? Әбәкәй шулай дия иде. Әни дә шулай ди... Тик ул фәрештәнең канат амплитудасы кайларга гына җитми, минсиңайтим!.. «Үртәлмә, күзеңнең агы белән карама, рәхмәт әйтеп аша да, аннан җыештырып куярсың», – дип, зирәклеккә өйрәтә мине әни. Хәер, шулай итәм дә инде: нигә бөтен дөньяны пычраттың, дип, мыгырданып тормыйм, фәрештә канаты артыннан каз канаты белән идәннәрне сыпырыштырып, түшәмгә кадәр менгән фарш кисәкләрен төртеп төшереп, эче-тышы майга баткан плитәне юып куям да-а-а...

Кичә ял көне иде.

– Бүген син ял ит, ашарга үзем пешерәм, – ди берәү...

(Шундук әни сүзе искә төшә: үртәлмә, күзеңнең агы белән карама, рәхмәт әйт... Сабыр, Гөлнара, сабыр!)

– И-и маладис инде син! Шундый тәмле булган бу! (Югыйсә газ плитәсе мондый хәлне күрмәс иде! Монысын эчтән уйлыйм...)

– Балык пеште! – ди ул миңа.

(Балы-ы-ы-к! Нигә аның тәңкәсе урынына йон үсми икән? Яки тәңкәсез генә булса катып үләр идеме икән ул?) Балык артыннан бәрәңге белән гөмбә дә кызды. Тәмле... Аның тәмлелеген бездән тыш кухняның бөтен шкафы бүлекчәсе (бөтенесе дә менә!), газ комфортлары, түшәмдәге бер багет кисәге, идән, футболка-шортик, бер пар носки, эленеп торган һәм ни өчендер шкафлардан чыккан кухня тастымаллары, ике метр ераклыкта торган чәйнек тә татып караган булып чыкты. Тик мин зирәк тиен бит! Мунчадан соң бөтен кеше ятып беткәч, чистартыргаялтыратырга тотындым. Куллар арып беткәнчегә, бөтен зирәклек-сабырлык культуралы лексиканы онытканчыга кадәр... Менеп-төшөп йөри торгач, кухнядагы бөтен шкаф тартмаларын бушатып, ташыйсын ташлап, берләштерәсен берләштереп, урыннарын алыштырып, тәртипләп тезеп, юып-сөртеп чыктым. Кухня шкафында безнең яшь чакның альбомы нишлидер: карабодай, дөге банкаларын кырыйга-рак этеп куеп, идәнгә өелешкән токмач каплары янына иркенләп утырып шуны карап чыктым. И-и-и, мәйтәм, алма кебек матур, түгәрәк булганмын инде! Зур күзләр, самими караш... Ул вакытта бер дә зирәк тиен булмаганмын әле. Зирәк тиен карашы хәзер генә барлыкка килде. Көзгегә күз төшкәндә кайчак үзем дә куркып китәм. Ә зирәклек кирәк... Югыйсә менә төнге бердә карабодай банкаларын урнаштырып йөреп буламы?! Шкафың тагын биш бүлекчәсе генә калды, аннан чүп-чарны җыештырып, идәнне сөртеп кенә алам да... Юк, башта газ комфортларын, кухня фартугын сөртәм әле... Кухням ялт иткәннән соң, мунча керләрен юдыртып, элөп ятканымны хәтерләмим дә... Будильник та уята алмаган.

– Тор, иртәнге аш әзерләдем, чәй пешердем!

Яшен тизлегә белән күзләрем ачыла. Тагын фәрештәме әллә, Ходаем?!

– Карабодайны тапмадым шкафта. Беткән бугай... Бүген гөмбә белән йомырка тәбәсе.

– Майда кыздырдыңмы?

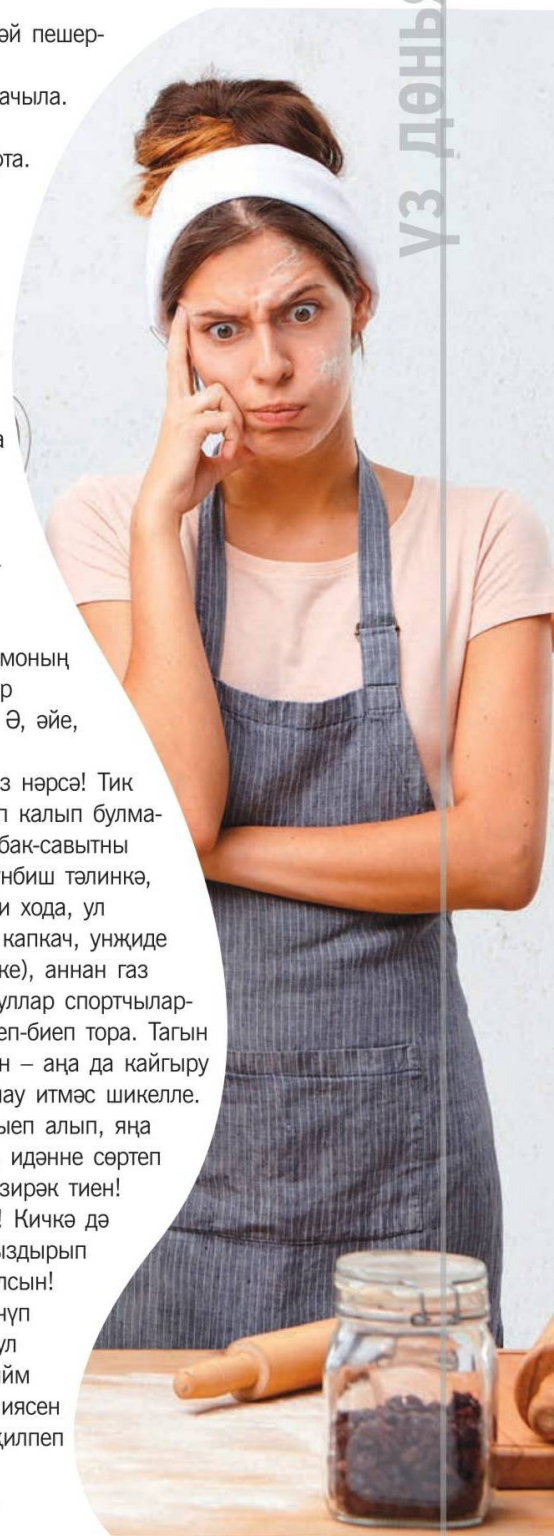
Секунд эчендә торып утырып, киенеп, урынны җыеп та куям.

– Әйе! – ди ул һәм битен юган, әмма уянып өлгөрмәгән Әминәне күтәргән килеш кабат беренче катка юнәлә... Йомырканы суда да пешереп буладыр бит инде аны... Көн дә зирәк булырга көч кайдан алырга?!

Табада биш йомырка. Алтынчысы... Анысы көнбагыш мае белән бергә бөтен кухняга... Рәссам-импрессионист таланты да пүчтәк моның янында: пумаласыз-нисез шулкадәр өслекне майга буяп кара әле син! Ә, әйе, фәрештә канаты бит әле...

Бер сүз әйтмәдем! Жүк-жүк, сез нәрсә! Тик күзнең агы белән караудан тыелып калып булмады... Балаларны озатуга, башта табак-савытны юып чыгардым (алты йомыркага унбиш тәлинкә, егерме биш кашык, чүмеч (хикмәти хода, ул нишләгән икән монда?), таба, ике капкач, унҗиде пычак, шкафта булган бөтен чөнечкә), аннан газ өсләренә тотындым... Булды бу! Куллар спортчыларныкы кебек хәзер – мускуллар биеп-биеп тора. Тагын бер тырнакның маникюры кителгән – аңа да кайгыру юк. Мунча кереп чыксаң да комачау итмәс шикелле. Кичтән юган керләр кипкәндер, җыеп алып, яңа юдыртылган тастымалларын эләсе, идәнне сөртеп чыгарасы... Түз, Гөлнара, син бит зирәк тиен!

Аннан соң пешерергә тотынасы! Кичкә дә булсын, иртәнгә дә җитсен. Тик кыздырып түгел, җылытып кына ашарлык булсын! Суыткычта калган йомыркаларны чүп чиләгенә озатам. Җенем сөйми шул тавыкларны! Тиеннәрне дә яратмыйм бугай. Ул канат җилпеп торган әулиясен әйтериём. Аны берәз кешечәрәк җилпеп булмыймы икән соң? Хатын-кыз кебегрәк... Югыйсә аннан – канат, миннән – зирәклек панимаешы!..

УЗ ДӨНЬЯМ

Фото: ru.freepik.com

«АНЫ ЮГАЛТАСЫМ КИЛМӘДЕ...»

Гөлүс ХƏБИБРАХМАНОВ, җырчы;
гаилә стажы – 16 ел;
балалары: Рәсүл – 16 яшь,
Мәдинә – 10 яшь.

Ир-ат һәм хатын-кыз. Бер үк галәмгә без бит очраклы ғына эләкмәгән... Шулай булгач, нигә соң бер-беребезне күп вакыт аңламыйбыз? Гамәлләребезне, теге яки бу адымыбызны, әйткән сүзләребезне... Үзара тартылуны «җиңеп», арага каршылыklar керә дә куя...
Ә ир-атлар үзләре бу хакта ни уйлый икән?
Сүзне аларга бирик эле.

1 Иң элек хатын-кызның нәрсәсенә игътибар итәсез: киemenә, буй-сынына, күзләренә, чәченә...

– Галиянең, мәселән, миңа иң элек күзләре ошады!

Без аның белән Мамадышта, «Шаяннар һәм Тапкырлар Клубы» уздырган КВНның зона турында таныштык. Мин – Теләче районы, ә ул Саба өчен уйный – аның районда журналист булып эшләгән вакыты. Сәхнә артында очраттым... Буй-сынының матурлыгын күрергә дә өлгердем, күзләрен дә. Әмма икәү бер сүз сөйләшмәдек. Алар киткәндә озатып калдым: автобусларына кереп, хәерле юл теләдем. Дөрестрәге, аны тагын бер күрергә кердем... Исеме дә шунда ук ошады! Галия! Аннан «Саба–Казан» маршрут автобусында очраклы ғына икенче тапкыр очраштык. Дус егетем белән икәү идек, ул телгә бик оста – кызлар белән танышу аңа берни тормый. Галия белән дә шундук сөйләшә башлады, хәтта телефонын да сорап алды. Мин бу вакыт Теләчедә яшьләр комитетында эшлим, клубта режиссер да. Кичен дус малай: «Әйдә, теге матур күзле кызга шалтыратабыз», – диде. Һәм: «Әйдә, син шалтырат», – дип, Галиянең телефон номерын миңа бирде. Каршы килмәдем. «Кайдан алдың минем номерны, нигә сиңа бирде эле ул аны?» – ди Галия. «Мин шалтыратсам ярамыймыни?» – дим. Сөйләшеп киттек шулай. Дүрт ел очрашып йөргәннән соң өйләнештек.

2 Хатын-кызның кайсы сыйфатларын гафу итәргә була?

– Шундый бер очрак булды безнең гаиләдә. Акча икебез дә белгән урында тора иде: Галия миңа әйтмичә генә шуннан акчаны алып нәрсәгәдер тоткан. Аз акча түгел иде, беленде инде... Утырып сөйләштек, аңлаштык. «Яшереп алырга кирәкми иде», – дидем. Әлбәттә, гафу иттем. Гафу итмәслек хәл түгел бит.

3 Ә нәрсә өчен сез бик якин хатын-кызны да гафу итмәс идегез?

– Күпләр хыянәтне гафу итеп булмый, диләр. Әйтә алмыйм – андый хәлдә калганым булмады. Калсам, нәрсә эшләчәгемне күз алдына да китерә алмыйм... Кемдер мондый чакта хатынына кул күтәрә, кемдер үз-үзенә кул сала. Болай дип уйлыйм: әгәр дә ул аны миңа карата

махсус эшли икән (әйтик, кемнәрнедер котыртып, мине кыйната яки миңа үч итеп, берәрсе белән хыянәт итә), андый вакытта гафу итеп булмыйдыр.

4 Хатын-кызлар икегә бүленә: ир-атны илһамландыручы алиһәләр һәм өйдә аның өчен комфорт тудыручы хужабикәләр. Сөзгә аның кайсы якынырак?

– Төрле ирләр бар. Кемгәдер хатыны өйдә ашарга пешереп, аны эштән каршы алып торыу ошый: аңа шулай рәхәт. Ә кемдер хатынына көн саен: «Әйдә, син булдырасың!» – дип әйтеп тора. Мин дә Галияне берничек тә хужабикә ролендә генә күрмим. Элек икебез ике өлкәдә эшләдек: ул журналист иде, ә мин банкетлар, мәжлеспәр алып бардым. Андый кичәләрдән соң кимендә ике көн ял итәргә кирәк... Ул чакта: «Миңа әлегә кагылмагыз, тимәгез», – диюемне Галия инде бик яхшы аңлый. Без гел бергә! Банкетта да, концертларда да. Мине ничек илһамландырырга икәнән дә хәзер ул яхшырак белә.

5 Ир кеше өчен аның хатыны дус та була аламы?

– Була ала! Мин мәктәпнең соңгы елларын Алабугада, әниемнең бертуганы Мансур абыйларда торып укыдым. Алар Гөлдәр апа белән гел иртән алтыда торалар һәм бер сәгәт буе өстәл артында чәй эчә-эчә сөйләшәләр иде. Бүгенгә, кайчак бер айга, бер елга планнар коралар, хәтта ул планнарын язып та куялар... Без Галия белән балаларны бакчага, мәктәпкә илтеп куйгач, кире өйгә кайтабыз. Киткәнче эле чәй эчмәгән булабыз. Кайтып өстәл артына утырабыз да, планнар кору башлана. Беркая да барасы булмаса, төшкә кадәр дә утырабыз. Ике дус! Шулай рәхәт!

6 Хатыныгызга ничек тәкъдим ясаганыгызны хәтерлисезме әле?

– Мин аңа тәкъдим ясамадым. Әле андый уем да ук иде – эстрада дип шашып йөргән чагым... Шул көннәрдә Галия: «Өйләнсәң – өйләнәсең, өйләнмәсәң, мин бүтәнгә чыгам», – диде. Аны югалтасым килми иде... Нәкъ шул вакытта мине армиягә дә алырга мөмкиннәр иде. Китеп барсам, Галиясез калам, дим. Шундук: «Өйләнәм!» – дип җавап бирдем. Туйны җәй көне үткәргә уйлаган идек.

Әмма ул елны май аенда әтине югалтты. Нибары 49 яшендә... Туйны кичектерергә туры килде – сентябрьдә генә ясадык. Галияне сорарга җәй көне генә бардык, әтисез...

7 Ир кеше хатын итеп әнисенә охшаган кызны сайлай, диләр. – Шулай дип әйткәнне ишеткән бар, әмма безнең очракта бу туры килми. Әни белән Галия бер-берсенә капма-каршы кешеләр. Минем әни кырысрак, катырак. Без аны өйдә «королева» дип йөртәбез. Чөнки барысы да аныңча гына булырга тиеш... Әнине тормыш шулай үзгәрткән. Әти ветеринар булып эшләде. Беләсез инде, малы булган һәркемнең аңа йомышы төшми калмый. Рәхмәтне ничек әйткәннәре дә берәүдән дә сер түгел – заманы шундый иде бит. Ә моның бөтен авырлыгы әнигә төште... Без гаиләдә өч малай. Үземне кечкенәдән әни назына коенып үскән бала дия алмыйм. Әни телендә гел «ярамый» дигән сүз иде. Башкача мөмкин дә булмагандыр... 9 нчы класстан соң, әйткәнәмчә, Алабугада укыдым: өйдән тагын ераклаштым. Төпчек энем миңа 10 яшь булганда гына туды. Өйдә берүзе калгач, әни назы менә аңа шактый эләкте.

8 Хатыннары ирләреннән күбрәк мал тапкан гаиләләр бар. Ир кеше бу очракта үзен ничек тотарга тиеш? – Пандемия башлангач, без – артистлар эшсез калдык. Галиянең «Гаилә һәм мәктәп» журналында баш мөхәррир булып эшләгән вакыты бу – ул хезмәт хакы ала. Ә мин өйдә утырам... Ашарга да пешерәм (Ютубтан карап, ризыкны төрләндереп кенә торам!), савыт-сабаны да юам, матур итеп аны да каршы алам... Гаиләгә керткән өлешем шул иде. Әмма үзем өчен шактый авыр чор булды ул. Машинага кредит түләп бетермәгән идем әле. Берсендә хәтта бакча казырга бардым. Әллә 3, әллә 4 меңгә ун сутый жир казыдым. Әмма машинаны барыбер сатарга туры килде.

9 Гашыйк булуын хатын-кыз башлап үзе белдерүгә ничек карыйсыз? – «Мин сине яратам» сүзен яшьләр хәзер бик җиңел әйтә. Син яратмасаң, мин башка кешенә дә ярата алам, дип тә әйтә әле алар. Иртән гашыйк булсалар, кичкә моны социаль челтәрләргә язып куялар. «Я влюблена» дигән статуслар бик еш очрый. Бу күренешне начар дия алмыйм. Сәхнә кешесенә хатын-кызның күзе төшә инде. Бигрәк тә банкетларда сизсезң моны. Икенче яктан караганда, бу шулай булырга тиеш тә. Өйдә, фотога төшик әле, дисәләр, синең бит тагын эшлисез килә. Хатын-кызлар шулай үсәндермәсә, үсәргә потенциал кайдан аласың? Иң мөһиме – Галия боларның барысын да аңлый.

10 Хатын-кызларны ир-атларда иң беренче чиратта нәрсә җәлеп итә дип саныйсыз? – Бәлки, физик яктан әзерлектер. Мин үзем мәктәптә футбол уйнадым, йөгердем дә, шуңа күрә кызлар каршында авторитет бар иде. Аннан җырлый башладым. Дәрәжә тагын да үстә! Ир-атның төпле, акыллы булуына игътибар итәдер хатын-кыз. Берәр матур шигырь сөйләп куйсаң, эри дә китә – ул синекә инде! Үзем язган шигырьләрем бар иде минем – шуларны искә төшерә идем андый чакта.

11 Ир-атны артык чибәр һәм көчле хатын-кызлар куркыта, диләр. Бу, чынлап та, шулаймы? – Бардыр, килешәм... Төрле ир-атлар бар. Кемдер чибәр, булдыклы, тормышны әйдәп баручы, табучы хатын-кызны

сайлай, хәтта кайвакыт аның кыек юлда йөргәнә дә түзә. Чөнки аңа хатыны артыннан ияреп бару җайлы, шулай рәхәт. Ә кайбер ир-атлар махсус – кайтышрак, ямьсезрәк хатынны алырга тырыша. «Хатыныма башкалар күз салмасын. Аның каравы, өйне ялт иттереп тора, аш-суга оста, үзе тыныч, миңа шул җиткән», – диләр. Минем Галиям дә чибәр! Дусларым, танышларым янында шундый чибәр хатын белән басып тору миңа көч өсти.

12 Ир-ат белән хатын-кыз икесе ике галәмнән икәнә билгеле инде. Кайчакларда аларның бер-берсен аңламаулары шуннан килеп чыга да. Хатын-кызның нигә нәкъ менә шулай эшләгәннән үзегез аңламаган берәр очракны искә төшерегез әле.

– Безгә – ир-атларга баш өстендә түбә һәм ятарга карават булса, шул җитә. Ә хатын-кыз башка, алар матурлык ярата. Тәрәзә пәрделәре бер ел торса, Галиягә инде аны алыштырырга кирәк. Акчаң бармы, юкмы, анысы аны кызыксындырмый. Дөрес, нәрсәгә кирәк дисәң дә, аннары: «Карале, матур булган!» – дип уйлыйсың. Нигә шулай эшләгәннән бөтенләй аңламаган чаклар да бар инде... Мин үзем бәрәңгене шундый юка әрчим, ә Галия гел калын әрчи. «Юкарак әрчеп булмыймыни?» – дип әйткәлим, тик ишетми... Табак-савытны юарга тотынсам, башта бөтен ризык калдыкларын чүп чиләгәнә салам. Ә аның барысы да раковинада кала – савыт-сабаны юып бетергәч кенә җыя. Шулай җайлы, ди. Миңа калса, ул болай ике эш эшли.

13 Шундый очракны күзаллык әле: сез, ачыгып, арып-талып эштән кайтып керәсез, ә өйдә ашарга пешмәгән. – Кафега бармыйм! Мин дә арып кайткан, кая ул тагын кире чыгып китү?! Яшьрәк вакытта үпкәләгән чаклар да булгалады. Хәзер инде моңа башкача карыйм. Пешермәгән икән, димәк, аның вакыты булмаган, димәк, ул башка эшнә эшләгән. Гаиләдә аның мәшәкәте болай да күп... Азрак борынны салындырам да, аннан барып суыткычны ачам: үзем пешерергә тотынам. Кичтән калган бәрәңгене сыер маенда кыздырып алсаң, шуның янына помидор белән йомырка да кушсаң, аннан да тәмле ризык юк! Калган итне суган белән кыздырып ашауга да берни җитми. Йомырка да сытып җибәрсәң...

14 Хатын-кызлар еш кына... бүләк сайлауда ялгыша: ир-атка ошамастай бүләк бирә. – Галия бүләк сайлауда беркайчан да ялгышмый. Ә менә мин... Мин шул бүләкне аңа сирәк бирәм. Элек чәчәкләр тотып кайта идем, билгеле. Ә хәзер күбрәк: «Үзең берәр нәрсә ал», – дип, акча гына бирәм. Галиянең: «Менә шул уртак акчаны ал да, берәр нәрсә алып кайтып тоттыр, шул очракта ул бүләк була», – дигәнә бар... Безнең гаиләдә туган көннәрдә бүләк алышу гадәтә бөтенләй юк иде. Хәтерлим, 1 нче класста укыган чакта, дусларың белән бергә ашарсыз дип, туган көнгә 30–40 кап «кукурузные палочки» алып кайткан иде әти. УАЗ машинасы арбасына төяп! Иң истә калган туган көн шул булды... 18 яшь тулгач, мин бу вакыт Алабугада укый идем, кулыма 500 сум акча тоттырды. Зур акча иде ул! Ә Галия Чукоткада туган, аларның мөмкинлекләре башка булган... Ә чынлыкта, минем өчен иң зур бүләк – ул үзе.

КҮЗЛӘРНЕ НИЧЕК САКЛАРГА

Бүгенге гаджетлар заманында күз күремен саклау – иң актуаль мәсьәләләрнең берсе. Әле кайчан гына бары өлкән яшътәге кешеләрдә очраган авырулар белән хәзер яшъләр дә еш авырый. Бу язмабыз күзләрнең теге яки бу авыруы турында булмыйча, гомумән, күзләрне ничек сакларга кирәген сөйләшербез.

Софья БУЛГАР,
югары категорияле табиб,
офтальмохирург,
медицина фәннәре кандидаты

КҮЗ ГИМНАСТИКАСЫ

Күз күреме күзнең мускулларына да бәйлә. Озак вакыт гел бер ноктага гына карап торып күзләр арый. Компьютерда эшләгәндә, руль артында озак булганда вакыт-вакыт тәнәфес ясап, күзләргә гимнастика ясап алырга кирәк.

- Күзләрне чытырдатып йомып, соңыннан зур итеп ачабыз;
- күзләрне еш-еш ачып-йомабыз;
- башны бормый гына, күзләр белән аска-өскә, уңга-сулга карыйбыз;
- карашны әле еракка, әле борын очына күчәрәбез;
- күзләрне әйләндереп йөрткәлибез.

ИҢ ЕШ ОЧРЫЙ ТОРГАН КҮЗ АВЫРУЛАРЫ

- Катаракта. Бөтен дөньяда күз күремен югалтуга китерә торган сәбәпләрнең беренчесе ул. Катаракта – дөвалана торган чир.
- Күзнең чөлтәр катламының макуляр дегенерациясе. Бу – олыгаю белән бәйлә житди авыру, һәм күз күремен тулысынча югалтмас өчен, вакытында дөвалана башлауны сорый.
- Глаукома. Шулай ук бик житди авыруларның берсе. Элегрәк ул күбесенчә олы кешеләрдә очраса, хәзер яшърәк пациентларда да күзәтелә. Вакытында дәва билгеләнмәсә, глаукома күзнең тулысынча сукуыраюына китерә.

КҮЗ БЕЛӘН БӘЙЛӘ «КЫЗЫЛ ФЛАГЛАР»

Әгәр түбәндәге билгеләрнең берәрсе генә булса да, күз табибына кичекмәстән күренергә кирәк. Болар:

- предметларны дөрес итеп күрми башлау, мәсәлән, алар кәкрәйгән кебек күренү.
- Караганда урта бер урында тонык тап барлыкка килү.
- Күз алдында томан тору.
- Күзгә кара пәрде каплаган кебек булу. Андый «пәрде» өстән дә, астан да, уңнан яки сулдан да булырга мөмкин.

КҮЗ КҮРЕМЕН САКЛАРГА БУЛЫША ТОРГАН БИШ ФАКТОР

- Күзләрне ультрәшәмәхә нурланыштан һәм кояшның туры төшкән нурларыннан саклау. Моңың өчен кояштан саклый торган күзлек кияргә киңәш ителә.
- Компьютер һәм телефон экраннарының яктылыгын берәз киметү. Караңгы бүлмәдә эшләгәндә бу аеруча актуаль, чөнки артык контраст күзләргә көч китерә.
- Бүлмәдәге коры һава күзләргә шулай ук зыянлы. Һаваның дымлылыгын нормада тотарга тырышыгыз.
- Һавада еш булыгыз. Табигатьтә йөрү, ерак офыкларга карап тору күзләрне ял иттерә. Шуның өстенә саф һава кан әйләнешенә дә уңай йогынты ясый.
- Рациональ туклану, А, Е, С витаминнарына бай ризыклар ашау.

ОФТАЛЬМОЛОГКА НИЧЕК ЕШ КҮРЕНЕРГӘ?

Күз табибына елына бер тапкыр булса да күренергә кирәк. 40 яшътән соң елга бер тапкыр күз эчендәге басымны тикшертеп тору мөһим. Нәселләрендә глаукома белән авыручы булганнар күзләрнең сәламәтлеген кайгыртуга аеруча игътибар итәргә тиешләр. Күзләрдә ниндидер тайпылышлар булса, офтальмологка ярты елга бер күренәләр.

БУ МӨНМ

Күзлекләрне базардан, жир асты юлларыннан, шикле кишетләрдән алырга ярамый. Аларны махсус оптика кишетләреннән генә алырга рөхсәт ителә, чөнки мондагы күзлек линзалары сертификация узган була. Бу кояштан саклай торган арзанлы күзлекләргә дә кагыла. Кара төстәге арзанлы күзлекләр күзләрне ультрәшәмәхә нурланыштан сакламый. Киресенчә, караңгы пыялалы мондый күзлекләрне кигәч, күз карасы киңәя һәм ультрәшәмәхә нурланыш күзләргә күбрәк тә үтеп керә әле. Сертификация узган күзлек тоткасына исә махсус маркировка куелган була.

Кадерле укучылар!
«Сорау–жавап»
сәхифәсенә сездән
сораулар кабул итәбез.
Пенсияларне билгеләү
яки хокук өлкәсенә
кагылышлы сорауларыгыз
булса, безгә юллагыз.
Аларга Россия Социаль
фонды белгечләре һәм
юристлар җавап бирәчәк.
Үзегезне борчыган
сорауларыгызны –
8 (843) 2-22-09-77
телефоны аша,
420066, Казан шәһәре,
Декабристлар урамы,
2 нче йорт адресы буенча
яки
ssuum@yandex.ru электрон
адресына «Сорау–жавап»
дип язып җибәрә аласыз.

Сорауларга юрист
Салих ГАЙНЕТДИНОВ
җавап бирә.

? Авылда эти-әнидән калган өебез бар. Ул минем ике сөңлем
исемендә, милек кабул иткәндә мин үз өлешемнән баш
тарткан идем. Ләкин өйне чынлыкта мин карап торам.
Ремонт ясаттым, газына-утына түлим (квитанция сөңлем
исеменә килә). Бер сөңлем үз өлешен миңа бирергә тели.
Бүләк итү килешүен нотариустан башка гына башкарып
булмыймы? Бәлки, безнең очракта башка төрле юлы да
бардыр?

Якын туганнар арасында милекне бүләк итү килешүе белән бирү
иң кулай вариант, минемчә. Ләкин быелдан милекне бүләк итү
килешүләрен нотариустан башка гына төзеп булмаячак (ФЗ № 459-
ФЗ 13.12. 2024). Милек хужаларын мошенниклар гамәлләреннән
саклау өчен кабул ителгән закон бу.

? Кызыбызга фатир сатып алдык.
Әлегә ул безнең исемдә. Шуны
кызыбыз исеменә күчерергә
телибез. Дөньяда нинди хәл
булмас, ире белән аерылыша
калсалар, фатирга кызыбыз
гына хужа булып калырлык итеп
ничек эшләргә шуны?

Гаилә таркала калса, өйләнешкәч
алынган барлык милек тә ир белән
хатын арасында урталай бүленә.
Ләкин бу кагыйдә ир яки хатынга
өйләнешкәнчегә кадер үк бүләк
ителгән, приватизация юлы белән
хосусыйга әйләнгән яисә мирас булып
калган милеккә кагылмый. Минемчә,
сезнең очракта кызыгызга фатирны
бүләк итү килешүе белән бирү иң ку-
лай вариант. Гаилә таркалган очракта
бүләк ителгән фатирдан иргә өлеш
чыгарылмый. Ләкин вафат була калса,
әлегә милек аның эти-әнисе, ире һәм
балалары арасында бүленәчәк. Якын
туганнар (ир белән хатын, балалар,
эти-әни, ыргутаннар, әби белән бабай)
арасында бүләк итү килешүе төзегәндә
милек бәясенәң 13 проценты күлө-
мендә салым түләргә кирәкми.

? Кызыбыз күптән түгел генә
кияүгә чыкты. Иренәң ипотекага
алган фатиры бар. Хәзер шуны
кызыбыз белән икәүләп түлиләр.
Аерылыша калсалар, безнең
кызга да бу фатирдан өлеш
чыгачакмы? Ипотека түләргә дип
ул да акча бирә, ләкин түләүләр
ире исеменнән генә бара бит.

Өйләнешкәнчә үк ипотекага алынган
фатир гаиләнең уртак милке булып
саналмый, аны кем алган, ул шуның
гына милке. Ә менә гаилә коргач,
ипотеканы түләү өчен тотылган акча
икесенәң дә уртак милке булып санала
һәм аерыла калсалар, ул акчалар
суд аша икәгә бүленә. Суд фатир
хужасыннан ипотека түләүләренәң
яртысын аерылган хатын яки иргә
кайтарып бирүне таләп итәчәк. Сезнең
очракта, аерылыша калсалар, кызы-
гызга фатирдан өлеш чыкмаячак,
ул бары өйләнешкәч ипотека өчен
түләнгән акчаларның яртысын гына
дәгъва итә ала.

? Иремнең беренче хатыныннан туган улы бар. Өйләнешкәч алынган
бар милек минем исемгә язылган булса да, бу улы мирас даулы
аламы?

Никахтан соң алынган барлык милек сезнең исемгә язылган булса да, ире-
гез вафатыннан соң, әгәр васыять калдырмаса, милекнең яртысы аның беренче
чираттагы барлык туганнары арасында бүленә. Аңлаешлырак булсын өчен,
мисал китерәм. Мәсәлән, өйләнешкәч алган һәм сезнең исемгә рәсмиләштергән
фа-тирыгыз бар. Ирегебезнең беренче никахыннан туган улы, сездән туган улы
һәм исән эти-әнисе бар. Ул вафат булса, әлегә фатирның яртысы сезгә була,
ә калган яртысы биш өлешкә бүленә. Димәк, фатирның 10/6 өлеше сезгә,
10/1 өлеш – әтисенә, 10/1 өлеш – әнисенә, һәм 10/1 өлеш – һәр баласына.

ГАИЛӘ ЭТИКЕТЫ

Гаилә – һәркем тормышындагы мөһим урын. Жылы, тыныч мохиттә һәр кеше үзен бәхетле һәм кирәкле итеп тоя. Бу гармонияне саклап калу өчен барыбызга да эхлак һәм әдәп кагыйдәләренә таяну кирәк. Этикет буенча белгеч Айсылу ГАРИПОВА тормыш кагыйдәләре белән таныштыра.

Бер-береңә ничек эндәшергә?

Кеше алдында бер-берегезгә исем белән эндәшегез. «Матурым», «жаным» кебек сүзләр өйдә ике арада гына әйтелә. Шундый ук кагыйдәне тормыш иптәшегез турында сөйләгәндә дә искә алырга кирәк. Гаилә эшләре турында читләр белмәсен. Ирегеңнең дәрәс эшләмәгән гамәлләре турында башкалар белән уртаклашу да әдәпсезлек. Ирегең белән булган конфликтларны да кеше алдында сөйләргә һич ярамай.

Шәхси гавәмгә хөрмәт

Гаиләдә һәр кешенең шәхси пространствога һәм шәхси әйберләргә хокукы бар. Кагыйдәләренә берсе – бер-береңнең әйберләренә рәхсәтсез кагылмау, шәхси чикләрен бозмау. Балаларыгыз бүлмәсенә ишекне шапып керегез. Бу, беренчедән – этикет кагыйдәсе; икенчедән – аларга үрнәк күрсәтү. Балалар да сезнең бүлмәгә кергәндә рәхсәт сорый башлар. Шулай ук телефоннарын, көндәлекләрен, кесәләрен актарудан тыялыгыз. Бу – шәхси пространствоны тупас бозу күренеше, ирегеңгә, балаларыгызга ышаныч булмау билгесе.

Конфликтлар

Гаиләдә табак-савыт шалтырамый тормый. Бу вакытта әйтелгән үпкә сүзләре еш кына гаилә тынычлыгын бозарга мөмкин. Шуңа күрә нидер әйтер алдыннан бер секунд булса да уйлап алыгыз: сез ул сүзләренә коллегыгызга йә танышыгызга әйтер идегезме? Юк икән, авызыгызны да ачмагыз. Дәгъваларыгызны тыныч тонда белдерергә өйрәнегез. Этикет кагыйдәсеннән битәр, болай әйтү үтемлерәк тә килеп чыга әле. Бервакытта да йокы бүлмәсендә ачуланышмагыз.

Ихтирамлы булыгыз

Бер-берегеңдән көннең ничек үтүе белән кызыксыныгыз. Ләкин ул коры сорау гына булмасын, чын күңелдән әйтелсен. Өйдәгеләр комплимент ясый икән, рәхмәт белән генә чикләнмәгез, үзегез дә җавап итеп комплимент әйтегез. «Рәхмәт», «зинһар өчен» дигән сүзләрен куллану гадәти хәл булсын өчен, үзегез үрнәк күрсәтергә кирәклеген истән чыгармагыз. Балаларның да кечкенә генә эшенә дә зурлап рәхмәт белдерегез. «Тыныч йокы», «хәерле итә», «хәерле көн» кебек теләкләр әйтүне гадәткә кертәгез. Бер-берегеңне ишектән үк каршы алырга өйрәнегез. Шундый кечкенә генә игътибардан да күңел булганын онытмагыз.

Мөнәсәбәтләренә бүләк белән бәяләмәгез

«Елга бер биргән бүләгеңне», дип дәгъва белдерә башлайсыз икән, моңа җавап биреп тә булмайчак. Бу сезнең вакчыллыкны һәм әшәкелегегезне генә күрсәтә. Игътибарыгызны хәзерге мизгелгә юнәлтергә тырышыгыз, киләчәккә беркем дә төзәтә алмый инде. «Син һәрвакыт...» йә «син бервакытта да...» дип башланган гаепләүләр такмагыз. Уйлап карасаң, бу дәрәслеккә туры килмәскә дә мөмкин.

Фото: Марина Мартюшева

КОРОЛЕВАДАЙ БУЛ!

Дистәләгән еллар буена гаиләдә булмаган урынны табу мөмкинме? Моның өчен нәрсә эшләргә? Әйдәгез, бу теманы ачыклап, үзегездә булган ресурс белән эшләп алайык. Димәк, башладык.

● Үз кыйммәтегезне күрергә өйрәнгез

Башкалар алдында үз кыйммәтеңне күтәрү бармак шартлату белән генә килеп чыкмый, әлбәттә. Якыннарыгыз үз-үзегезне тотышыгыздагы билгеле бер үзенчәлекләргә күнгән инде, шуңа үзгәрешләргә иялешү өчен аларга вакыт кирәк. Гаиләдәге тулы бер системаны үзгәрткәнче, үзеңне үзгәртә башласаң яхшырак. Моның өчен төрле хәлләрдә эмоцияләрегезгә игътибар итәргә өйрәнгез. Шәхси чикләрегез бозылмадымы, нигә болай килеп чыкты, башкача ничек эшләп, әйтеп булыр иде? Мондый анализ күп кенә моментларны ачыкларга ярдәм итәр. Мәсәлән, гаиләгез белән киём-салым алырга бардыгыз, ди. Якыннарыгызга кыйммәтле киёмнәр аласыз, ә үзегезгә акча жаллисез, арзанрагына тукталасыз яки, гомумән, алмый кайтасыз. Ник болай эшлисез? Анализлап карагыз. Моннан соң кибеткә баргач, кирәк әйберне башта үзегезгә, аннан соң гына якыннарыгызга сайлагыз.

● Алдан ук хәл итеп куегыз: нәрсәне һәм ничек үзгәртәргә телисез

Ирегең, балалар хезмәтегезне күрми һәм бәяләми икән, ситуацияне үзгәртүне күзәтүдән башлагыз: бәяләмәүләре ничек күренә, моны ничек үзгәртәргә телисез?

● Эшегеңне күрсәтергә өйрәнгез

Мәсәлән, ашарга әзерләү өчен күпме вакыт сарыф иткәнегезне сүз уңаеннан гына әйтәргә була. «Күрегең әле, нинди тәмле кичке аш әзерләде әниегез, моңа аның дүрт сәгать вакыты китте. Әниегезгә рәхмәт әйтәргә онытмагыз», – дип, балаларга әйтү авыр түгел, алар өчен кызыклы факт та әле ул. Соңрак өкрән генә эшләргә дә бүлә башлагыз. Балагыз, ашыйсы килә, дип әйтсә: «Әйдә әле, ярдәм ит миңа, икәү тизрәк булдырабыз», – дип, аны да кул арасына алыгыз. Шул очракта гына хезмәтегезне башкаларның да күрүенә ирешерсез. Әлбәттә, якыннарыбызның безнең вакыт белән исәпләшүләрен, безне кадерләүләрен телибез. Тик төрле кеше төрлечә, һәм аларның, кызганыч, уйларны укый белү сәләте юк. Шуңа күрә үз кыйммәтегезне үзегез күрсәтергә тырышыгыз. Тәкәбберлек белән түгел, ә йомшаклык белән...

● Нәтижәләргә өстәгез

Ирегеңнең, балаларның хезмәтегезне бәяләмәүләрен күрдегез, ди. Хәтта бу хакта жайлап кына әйтә дә башладыгыз. Тик бу гына житми әле, ситуацияне үзегез теләгәнчә үзгәртү өчен гамәлләргә дә күчәргә кирәк. Мәсәлән, балаларга уенчыларын жыеп куярга кушасыз, ә алар тыңламый. Уенчылар жыелмаган очракта нәрсә буласын тыныч кына аңлатасыз һәм сүзегездән кире кайтмыйсыз. Кисәтү һәм жәза бирүгә караганда, бергәләп фильм карау, десерт ашау, уйнау белән кызыксындыра алсагыз яхшырак.

● Рәхмәтле булуны көндәлек гадәткә кертәгез

Үзкыйммәтеңне белдерүнең төрле формалары бар: шаяру, жиңелчә басым ясау, сорау-үтенеч... Көндәлек тормышта, мәсәлән, кичке аш вакытында бер-берегезгә рәхмәт әйтү традициясен керту дә һәркемнең бәясен күтәрүгә бер адым ул.

● Тормышыгыз өчен җаваплылыкны үзегезгә алыгыз

Тормышыбыз белән идарә итүне үз дилбегәбезгә алган саен җаваплылык, вазыйфалар да арта. Шуңа күрә күп хатын-кызлар көндәлек тормыштан канәгатьсезлек тойса да, үзгәрешләргә авыр бара. Икенче рольдә булу, ир-ат күләгәсендә калу, карарлар кабул итүдә катнашмау жиңел шул. Тик бу очракта сез – агымга ияреп барган йомычка хәлэндә генә. Гаиләдә хатын-кызның хокуклары күбрәк, дәрәжәсе югарырак булырга тиеш дисәгез, җаваплылыкны күбрәк алырга туры киләчәк. Шуңа бәйле рәвештә теләкләрегезне дәрәжә итеп житкерә белергә өйрәнергә кирәк булыр. Беркем дә, тылсымлы таяк биреп: «Бер селтәвегез жита, шундук королевага әйләнәсез», димәс. Моның өчен үз хокукларын, теләкләрен, дәрәжәсен белгән акыллы хатын булырга кирәк.

● Королева булыгыз

Королевадан көч, үз-үзенә ышаныч бөркелә, һәм аңа беркем дә каршы әйтәргә базмый. Шул ук вакытта ул хатын-кыз йомшак, яхшы күңелле, нәфис, нәзакәтле булып та кала ала. Моның өчен үзең һәм якыннарыңа карата ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләргә, үзеңне ышанычлы тотарга кирәк. Ләкин ул көчле булып кылану, шулай күрәнергә тырышу гына булмасын инде. Үзгәрешләр вакыт, тырышлык сорый. Укыгыз, өйрәнгез, үсегез һәм матур мөнәсәбәтләр корыгыз. Үзегез хыялланганча, үзегез күзаллаганча бәхетле булырга тырышыгыз.

Зур хөрмәт һәм чиксез жылылык белән, Илүзә ЭМИНОВА, психолог-коуч.

«А-ля Павлова» десерты

«Аш-су» сәхифәбезнең бүгенге кунаклары – Илүзә белән Ринат ГАЛИӘХМӘТОВлар. Ринат Галиәхмәтов диюгә, «Татар-малай» дигән блогерны күзаллагандыр күпләр. Бүген 143 мең язылучысы булган бу блогның идеясе 2013 елда туа. «Мамадыш районы Иске Чәбия авылын бик яратам. Әниемнең туган авылы ул. Шуның болынарында көтү көтеп үстем. Көтүгә чыккач, үземне кешесез утраудагы Робинзон Крузо кебек хис итә идем. Үз блогымны да авылыбызның матур фотоларын куюдан башладым. Аннары үзем туып-үскән Түбән Каманыкын... Аннары Татарстанныкын... – дип искә ала Ринат блогерлык тарихын. – Мин – татар блогеры, һәм бу минем төп принцибым. Зур акалар эшләргә телүчеләр инде күптән рус теленә күчте. Тик миңа үз телем бик кадерле». Юрист белеме алган һәм Казан банк мәктәбен тәмамлаган Ринатның бүгенге эше дә республикабызны таныту белән бәйле. Ул – смм-белгеч. Илүзә дә шулай ук зур аудитория туплаган татар блогерларының берсе. Аның «Илюзушка-тамлюшка» блогын көн саен 90 меңнән артык кеше карый. Биредә яшь әниңең бар тормышы – кызлары Сәфинә белән бергәләп әзерләгән тәмле ризыклар да, сәяхәтләр, авыл, туганнар белән жылы очрашулар, хатирәләр... Алты балалы гаиләнең төпчеге булган, музыка мәктәбендә укуган (укытучысы аны Сара Садыкова дип йөрткән!), жырларга яраткан Илүзәнең язылучылары белән бүлешерлегә күп. «Сыналган һәм үземә ошаган рецептларны гына куям, – ди ул. – Сәфинәбез дә минем белән десертлар ясарга ярата. Бергә әзерләгәч, тәмлерәк була». Журнал укучыларыбызга да алар үзләре һәр бәйрәмгә яратып әзерли торган пирожный рецептын тәкъдим итә. 8 Март көнне сез дә безнең арттан кабатлап, кадерле кешеләрегезне сөендерә аласыз.

Кирәк

(меренга өчен)

3 йомырка / 200 г шикәр оны (пудра) / 10 г кукуруз крахмалы / алсу төстәге азык буявы.

(крем өчен)

140 г эремчекле сыр (крем-чиз) / 30 г шикәр оны / 50 г сөт өсте (33 процентлы сливки) / өстен бизәргә жиләкләр.

Эш барышы

■ Йомырканың ағын сарысыннан аерып, блендер белән күпертә башлайбыз.

■ Берәз күперткәч, аз-азлап шикәр онын кушабыз. Күбекне кашыктан төшмәслек булганчы күпертүне давам итәбез.

■ Өзер күбеккә берничә тамчы азык буявы кушабыз. Меренга йомшаграк булсын өчен, бер бал кашыгы (10 г) кукуруз крахмалы өстибез. (Кукуруз крахмалының тәме юк, бәрәңгене-кенең тәме булырга мөмкин.)

■ Күбекне кондитер капчыгына тутырып, пергамент жәелгән коры табага йөрәк формасында сытып чыгарабыз. 120 градустагы мичтә 60 минут пешерәбез (аслы-өсле режимда).

■ Тирән савытка эремчекле сырны (безнең очракта крем-чиз), салкын сөт өстен һәм шикәр онын салып, блендер белән күпертәбез. Артык озак тугларга кирәкми.

■ Кремны кондитер капчыгына салып, меренганың өстен йөрәк рәвешендә бизибез. «Йөрәк»нең уртасына крем салмыйча, чокырландырып калдырабыз.

■ Пирожныйларны матур тәлинкәгә урнаштырып, уртасындагы чокырга үзегез яраткан җиләкләрне тезегез. Без исә һәрберсенә икешәр кура җиләгә куйдык. Бакча җиләгә, кара җиләк, кызыл һәм кара карлыган – кайсысы белән дә тәмле!

Кадерле әниләр, дәү әниләр, әбиләр, апалар, сеңелләр, кызлар, килеңнәр! Барыгызны да язның беренче бәйрәме – Халыкара хатын-кызлар көне 8 Март белән тәбриклибез. Күңелләрегездә гел яз булсын!

Ашларыгыз тәмле, табыннарыгыз мул, еллар имин булсын!

Фото: Анна Арахамия. Видео: Лилия Гәрәева.

Видеоны карар өчен смартфонның камерасын QR-кодка яқынайтыгыз >>>

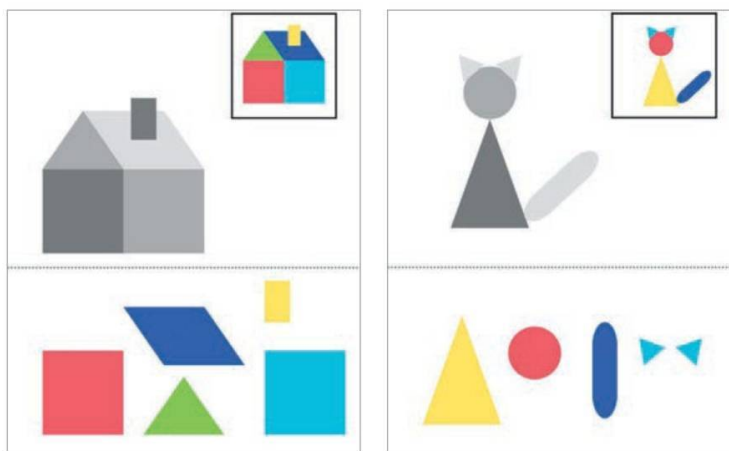

Өстөл уеннары

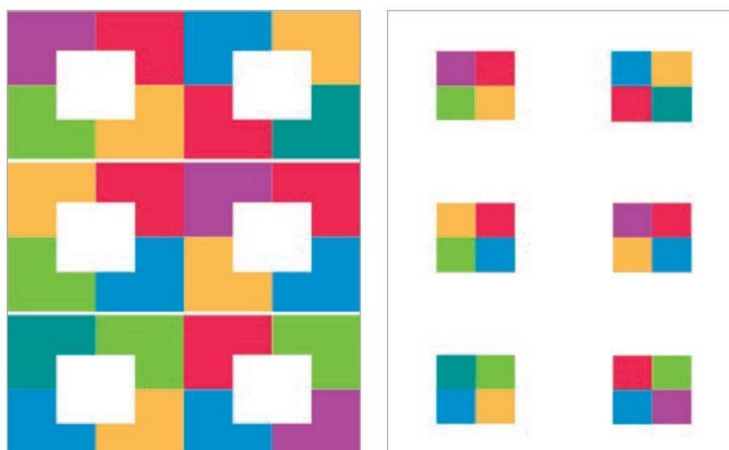
Кадрле энилэр, бу юлы балалар өчен «Кис һәм ябыштыр», «Житмәгән элементны тап» уеннарын тәкъдим итәбез. Бу уеннар вак моториканы үстерергә ярдәм итә, шулай ук уен барышында төсләр, формалар өйрәтергә мөмкинлек бар. Игътибар! Әгәр балагыз арыса яки күңелсезләнә башласа, тәнәфесләр ясагыз. Баланы мактарга онытмагыз һәм кисү процессына азрак катнашырга тырышыгыз. Исегезгә төшерәбез: биремдәге рәсемнәрне, QR-код аша кереп, принтерда зур форматта чыгара аласыз. Уңышлар теләп, Камила ДИМӨХӘММӘТОВА.

Кис һәм ябыштыр

Кәгазьдән фигуралар кисү балаларда уен формасында вак моториканы үстерергә ярдәм итә! Кечерәк балаларга детальләрне үзегезгә кисеп бирәбез. Рәсемнәрне жыю барышында фигураларны һәм төсләрне әйтеп бару мөһим.

Житмәгән элементны тап

Әгәр сабый белән моңдый уеннарны күптән түгел генә уйный башласагыз, «тәрәзәле» плашкаларны кисеп алу ыңгайлырак. Балага «тәрәзә»ле ике карточка һәм житмәгән ике детальне тәкъдим итәбез (бала детальне «тәрәзәгә» әйләндермичә генә дәрәс итеп куйсын өчен, төсләрнең юнәлеше дәрәс булырга тиеш). Балага бирем җиңел бирелгән очракта, плашкаларны күбрәк тә чыгара аласыз.

Рәсемнәрне сайттан алу өчен

«Сөембикә» журналы өчен махсус яздырылган әкиятне балагыз белән тыңлый аласыз.

БАЛАЛАР СӨЙЛӨШӨ

Надирның 6 нчы класста укыган чагы.

Укытучы апалары «Үскөч мин кем булырга телим» дигән темага инша язарга куша. Укучыларның барысы да кыштыр-кыштыр нидер яза, бер Надир гына тәрәзгә карап тик утыра. «Син ник язмыйсың?» – дип кызыксына апалары. «Кем булырга теләгәнәмне кайдан белим? – дип жавап бирә малай. – Унберенче класста укыган апам да белми бит әле аны».

Илгизгә 5-6 яшьләр тирәсе.

«Малайларга галош алырмын дигән идем, бер галош калмаган», – ди әниләре кибеттән кайткач. Икенче көнне эштән кайтышына аны ишек төбөндә кунучы киселгән резин итекләр каршы ала. Әнисенең аптырап торганын күреп, Илгиз ачыклык кертергә ашыга: «Кибеттә галошлар юк, дидең бит. Менә мин сезгә галошлар ясадым!»

5 яшьлек Йолдыз әнисенең кечкенә

энесен ашатканын карап тора да:

«Әннәм, син аны бүтән ашатма», – ди.

«Ник алай дисең?» – дип сорый әнисе.

«Ашатсаң, үсә ул. Ә миңа кечкенә

бәбиләр ошый», – ди Йолдыз.

Иреккә 3-4 яшьләр. Әнисе белән

троллейбуста кайтып баралар. Кулына «Правда» газетасын бөкләп тоткан Ленин сурәтләнгән плакатны күреп (бу әле СССР чоры), Ирек кычкырып жибәрә: «Әни! Кара! Кара! Ленин бабай чебен үтерә!»

Кучкар. Ай көтөлмәгәнчә уңышлы башланачак. Уйламаган жирдән генә кәргән керем, файдалы хезмәттәшлек, кирәкле кешеләр белән очрашу – язмышның фантазиясе бай, сюрпризлар мулдан. Яңа мөнәсәбәтләр кору, булганнарын жайлар өчен кулай чор.

Үзгезбозау. Үзгездә ижади күтәрелеш тоярсыз, күңелгездә яшеренеп яткан сәләтләрэгезне күрсәтер өчен форсат чыгар, теләктәшләр табарсыз. Артык көч түкми генә дә хыяллар чыңга аша торган вакыт, үзгезне кайсы өлкәдә күрергә телсез, шунда сынап карагыз.

Игезәкләр. Хәзер булдырган элементләр уңыш китерәчәк. Куйган максатларыгызга жиңел ирешерсез. Карьера турында уйлаган булсагыз, моның кәсебенә бүгеннән керешегез, алдыгызда яңа мөмкинлекләр тора, ярдәм итәрдәй кешеләр үзләре каршыгызга чыгар.

Кысла. Айның энергиясе күбрәк аралашуга этәрә торган. Күптәннегә дуслык жепләре яңадан ялганып китәр. Белемгезне арттырырга яки ниндидер яңа шөгыль үзләштерергә теләгән булсагыз, моның өчен кулай вакыт. Яңа белем үз бәягезне арттырырга булышыр.

Арыслан. Эчке кичерешләрэгез һәм рухи дөньягыз беренче урынга чыгар. Лидерлык сыйфатларына ия Арысланнар үзләрен яңа өлкәдә сынап карар. Хезмәтөндә күтәрелергә теләгән һәм яңалыклардан курыкмаганнарга язмыш бүләк әзерли.

Сәмбелә. Сәламәтлекне кайгыртырга онытмагыз. Шәхси өлкәдә берәз киеренкелек булуы ихтимал. Карьера һәм шәхси тормыштагы балансны сакларга тырышагыз, бу авырлыкны жиңерсез. Сабыррак булырга туры килер.

Бизмән. Гаиләгезгә кагылышлы мәсьәләләр белән мәшгуль булырсыз. Марс планетасы тәэсирендә активлык артыр. Үз фикерегезне башкаларга көчлөп тагудан тыелыгыз, чөнки айның энергиясе низагларга этәрә торган, сак булыгыз.

Чаян. Тормышыгызда үзгәрешләр көтелә. Электән борчып килгән проблемаларыгызны ниһаят хәл итәрсез. Хис-кичерешләрэгезне, дөньядан ни көткөнегезне ныграк аңлый башларсыз, бу сезгә киләчәккә реаль планнар корырга ярдәм итәр.

Укчы. Үз-үзгезгә ышанычыгыз ныгыр, ә бу бик әһәмиятле. Март вакыйгаларга бай булыр. Рухи көчләрэгезне сакларга тырышыгыз. Яраткан эшегезгә күбрәк вакыт бирегез. Карьера турында уйланган булсагыз, моның өчен яхшы форсат чыгарга мөмкин.

Кәжәмөгез. Илһамлы, күтәрәнке чор. Күптәннән планлаштырган эшләрэгез булса, аларга жиң сызганып керешә аласыз – катлаулы мәсьәләләрне дә артык көч түкми генә башкарып чыгачаксыз. Яңа керем чыгаганы эзләгән булсагыз, анысы да хәл ителер.

Сукояр. Нәрсәнең мөһимрәк икәннен тагын бер кат билгеләп чыгарга кирәк булыр. Жаваплылыктан курыкмаган Сукоярлар алдында язмыш яңа мөмкинлекләр ача. Яңа проектларга икеләнмичә алыныгыз, уңыш сезнең якта булчак.

Балыклар. Шәхси үсеш чоры. Интуициягез көчле, мөһим карарларны хәзер кабул итсәгез, ялгышмассыз. Күңел күзегез ачылыр, үзгезне борчыган күп сорауларга жавап табарсыз, юк кына нәрсәләргә дә артык жидди караганыгызны ачыкларсыз.

йолдызнамә
март

«Хатын-кыз
галәмә» сәхифәсен
Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА,
Лилия ГЭРӘЕВА
әзерләде.

ТӨРКИЯ СӘЛАМЕ

Айгөл Окутан 1977 елда Казанда дөньяга килгән. Аның әнисе Светлана – сызым укытучысы, әтисе Камил Акманов – Бөгелмәдә яшәп иҗат итүче танылган рәссам, алар инде лаеклы ялда. Айгөл шушы һөнәргә олы ихтирам булган мохиттә үскән һәм, әлбәттә, бары рәссам булырга хыялланган. Башта – Түбән Тагилдагы Урал гамәли сәнгать училищесын, аннары Россия сынлы сәнгать, сынчылык һәм архитектура академиясенең Пермьдәге Урал филиалын тәмамлаган. Татарстан Милли музей фотолaborаториясе мәдире булып эшләгән Айгөл 2005 елда ук Россия Федерациясенең Фоторәссамнар берлеге сафына кабул ителгән. Казан, Алабуга, Мәскәү, Санкт-Петербург, Истанбулда фото сәнгате һәм сынлы сәнгать белән бәйлә 14 шәхси күргәзмәсен ачкан. Россия, Кытай, АКШ, Болгария, Төркия, Казакъстан, Франция, Италияда узган 60 тан артык күргәзмәдә катнашкан.

– 2005 елда Татарстан фоторәссамнары белән берлектә Төркиядә халыкара фотолaborаториядә катнаштым. 2006 елдан алып Истанбулда гомер кичерәм, төрек фотографы Мехмет Окутан белән гаилә корган идек, улыбыз Омерга тиздән 16 яшь тула инде! Кызганыч, ике ел элек Мехмет вафат булды. Без бәхетле гаилә идек, бер-беребезгә нык булыштык, зур иҗади үрләр яуладык. Мин фотосәнгатьтән сынлы сәнгать өлкәсенә күчтем, житди картиналар иҗат итә башладым, хәзер дә төрле дәрәжәле проектларда катнашам, картиналарымны яраталар», – ди ирекле рәссам Айгөл Камил кызы.

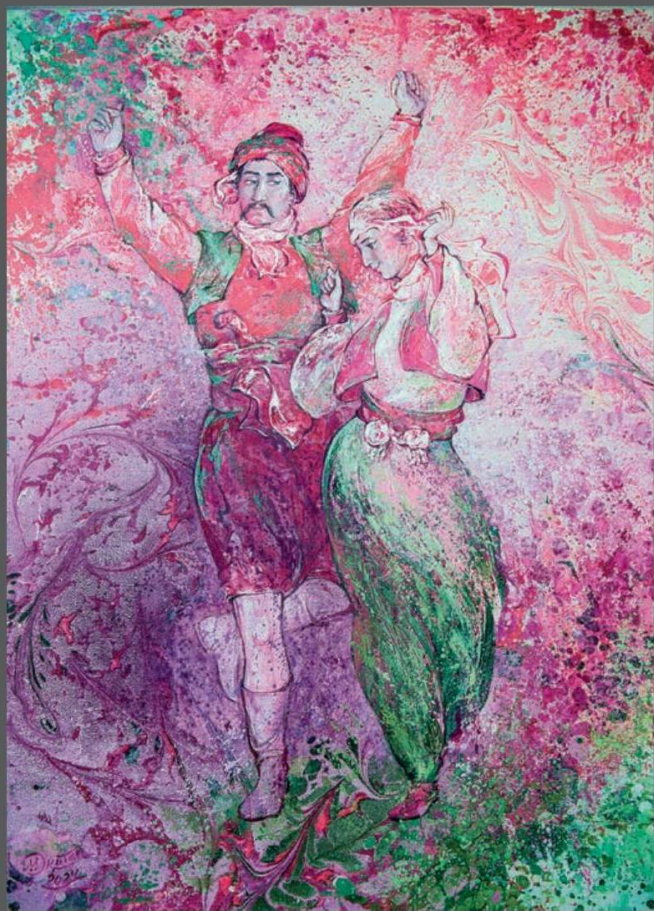
Иҗатында эбру техникасын еш куллана. Киндерләргә эбрулы фоннар ясап иҗат итүче бердәнбер рәссам да әле ул! – Әлеге ысулга бер дә җиңел булмаган күпсанлы тәҗрибәләр аша килдем, шушы югарылыктагы картиналарым-

ны барысы да ошата, – дип аңлата Айгөл ханым. – Башта төрле төсмерле «мәрмәр» фоннар ясыим, аннары аларга матур сурәтләр, образлар өстим.

Ватанпәрвәрнең мәдәниятебезгә, Болгарга, Казанга багышланган әсәрләре дә күп. «Болгар белән бәйлә тема мине аеруча илһамландыра! Аның тарихына төшенә барган саен, үземнең болгар нәселеннән булуыма тагын да ныграк ышанам. Болгарга багышланган ике китапка иллюстрацияләр ясадым, әлеге теманы киләчәктә дә давам итәчәкмен», – диде ул. Бу елларда Айгөл Окутан Санкт-Петербург, Истанбул, Казанда ачылган халыкара арт-проектлар кураторы да булды. Аның төрле жанрдагы хезмәтләре Ислам мәдәнияте музей, Татарстан Республикасы Милли музей, Алабуга, Болгар дәүләт тарих-архитектура музей-тыюлыклары, Бөтенроссия А. С. Пушкин музей комплексына караучы Г. Р. Державин музей-утары, Остафьево музей-утары һәм Татарстан Рәисе фондларында, Россия, Татарстан, Чехия, Төркия, Бөекбритания, АКШ, Швейцария шәхси коллекционерлары тупланмаларында да саклана. Актив эшчәнлегә бүләкләр белән дә бәяләнә. 2003 елда ул «Эпоха портреты» фотоконкурсның «Сәнгати зәвык», «Югары мәдәният» номинацияләре буенча җиңү яулады, 2006 елда аңа шушы конкурсның «Хатынкызының лирик образы» махсус призы тапшырылды.

Рәссам «МЕНСЕР» (Истанбулдагы рәссам-мөһажирләр ассоциациясе), «TABULARASA Transnational Art» халыкара арт-платформа әгъзасы да. Айгөл Камил кызы – Россия, Татарстан һәм Төркия иҗатчылары арасындагы иҗади дуслыкны ныгытуга зур өлеш кертә. Ул – чын мәгънәсендә сынлы сәнгатебез илчесе!

Зилә НИГЪМӘТУЛЛИНА

Айгел ОКУТАН

Нечкәбил tatar food

Милли ризыкларга гашыйк итәбез

«Нечкәбил» – милли жанлы
житештерүче.

«Нечкәбил» – татар халык ашлары
йортының кибетләр челтәре.

«Нечкәбил» – хәлэл өй ризыклары.

Адрес: Чаллы шәһәре,
Зяб бистәсе, 17 А/1,
(керү Элеватор тавы ягыннан).

+7 (939) 372-12-31

Чаллы шәһәре, Ш. Усманов ур. 3 Е.

+7 (967) 375-63-35

Китереп бирү каралган.

ВКонтакте: tatar.food